

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

GEDIMINAS SIPAS

TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS
LIETUVOJE – GALIMYBĖS IR PERSPEKTYVOS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Doc. dr. R. Urniežius

VILNIUS, 2009

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA**

**TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS
LIETUVOJE – GALIMYBĖS IR PERSPEKTYVOS**

**Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62404S110**

Konsultantas

2009 12

Vadovas

Doc. dr. R. Urniežius

2009 12 04

Recenzentas

2009 12 04

Atliko

FRmn8-04 gr. stud.

G. Sipas

2009 12 03

VILNIUS, 2009

TURINYS

ĮVADAS	7
1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TEORINIAI ASPEKTAI.....	10
1.1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ VIETA INVESTICIJŲ KLASIFIKAVIME	10
1.2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ SAMPRATA	13
1.3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ FORMOS	16
1.4. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ STRATEGIJOS	19
1.5. INVESTICINĖS VEIKLOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	20
1.5.1. Vietos ir užsienio investicinės veiklos valstybinio reguliavimo bendros normos	21
1.5.2. Užsienio privačių kapitalo investicijų procesą reglamentuojančios teisinės bazės ypatumai.....	22
1.5.3. Užsienio investicijų apsauga (garantijos).....	23
1.6. VEIKSNIAI, ĮTAKOJANTYS TIESIOGINES UŽSIENIO INVESTICIJAS.....	24
1.7. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ POVEIKIS VIETINĖS EKONOMIKOS PLĖTRAI	29
2. TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS LIETUVOJE.....	33
2.1. LIETUVA GLOBALINĖJE KAPITALO RINKOJE – GALIMYBĖS IR PERSPEKTYVOS	33
2.2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TENDENCIJŲ LIETUVOJE ĮVERTINIMAS	37
2.3. LYGINAMASIS LIETUVOS INVESTICINĖS APLINKOS VERTINIMAS.....	43
2.3.1 Užsienio investicijų apimtys ir veiksmingumas	44
2.3.2. Lietuvos teisinės ir administracinės investavimo ir verslo aplinkos vertinimas	48
2.3.3. Lietuvos konkurencingumo aplinkos analizė	51
2.3.4 Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms	54
2.4. VEIKSNIAI RIBOJANTYS TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS Į LIETUVOS ŪKĮ	57
3. GALIMYBIŲ PRITRAUKTI TIESIOGINES UŽSIENIO INVESTICIJAS LIETUVOJE GERINIMAS	60
3.1 TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ SKATINIMO PRIEMONĖS	60
3.1.1 Investuotojai kuriems turėtų būti suteiktas investicinių paskatų paketas Lietuvoje	63
3.2. TEISINĖS, ADMINISTRACINĖS VERSLO APLINKOS GERINIMAS	64
3.3. SĖKMINGI INVESTICIJŲ PLĖTOJIMO PAVYZDŽIAI	69
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	72
LITERATŪRA.....	77
PRIEDAI	84

LENTELĖS

- 1.1 lentelė **Tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimai**
- 1.2 lentelė **Veiksniai skatinantys užsienio kapitalo investicijas šalyje**
- 1.3 lentelė **Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui**
- 2.1 lentelė **Vertinimo kriterijai**
- 2.2 lentelė **Investicijų indeksas tiriamose šalyse**
- 2.3 lentelė **Teisinės ir administracinės verslo aplinkos 2010 m. rodiklių analizė**
- 2.4 lentelė **Teisinės ir administracinės verslo aplinkos rodiklių pokytis 2009 – 2010 m. Lietuvoje**
- 2.5 lentelė **Pasaulio konkurencingumo indeksų tiriamoms šalims 2009 m., 2008 m. palyginimas**
- 2.6 lentelė **Naujųjų ES šalių vieta pasaulyje pagal pasaulio konkurencingumo indekso indikatorius 2009 - 2010 m.**
- 2.7 lentelė **Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms**
- 2.8 lentelė **Trukdžiai investicijoms**
- 2.9 lentelė **Verslo pradėjimo palyginimas Lietuvoje ir Danijoje**
- 3.1 lentelė **Verslo pradėjimo palyginimas Lietuvoje ir Danijoje**
- 3.2 lentelė **Statybos leidimų gavimo sąlygos**
- 3.3 lentelė **Darbo santykių lankstumas**

PAVEIKSLAI

- 1.1 pav. **Investicijų skirstymas pagal požymius**
- 1.2 pav. **Užsienio investicijų skirstymas**
- 1.3 pav. **Užsienio investicijų formos**
- 1.4 pav. **Investicinio klimato struktūra ir veiksniai**
- 1.5 pav. **TUI Patrauklumo sąlygų (OLI) plėtros teorijos struktūra.**
- 2.1 pav. **Sukauptosios tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje, mln. Lt.**
- 2.2 pav. **TUI vienam Lietuvos gyventojui 1997-2009 m.**
- 2.3 pav. **Tiesioginės užsienio investicijos į ekonomines veiklas Struktūra (proc.) 2009 m. pradžioje.**
- 2.4 pav. **Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas 2009 m.**
- 2.6 pav. **Sukauptos TUI 1991 – 2007 metais mln. Dol.**
- 2.7 pav. **Sukauptos TUI, Dol. vienam gyventojui, 2007 m.**
- 2.8 pav. **Sukauptos TUI, % nuo BVP 2007 m.**
- 2.9 pav. **UNCTAD investicijų indeksų kitimo tempai (Lietuva)**
- 2.10 pav. **Vieta pasaulyje ir vieta tarp tiriamų šalių pagal teisinę ir administracinę verslo aplinką 2010 metais**
- 2.11 pav. **Lietuvos vertinimas (vieta) pagal pasaulio konkurencingumo indeksą.**
- 3.1 pav. **Investavimo sąlygų gerinimas**
- 3.2 pav. **Investicijų ir darbo rinkos atitikties gerinimas**
- 3.3 pav. **Palankaus Lietuvos įvaizdžio formavimas**
- 3.4 pav. **Mokestinės naštos mažinimas verslui**

SANTRUMPOS

TUI – tiesioginės užsienio investicijos

ES – Europos sąjunga

FIAS - Užsienio investicijų konsultacinė tarnyba angl. Foreign Investment Advisory Service

EBPO - Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

TVF - Tarptautinis valiutos fondas

LEZ – Laisvosios ekonomikos zona

BVP – bendras vidaus produktas

TNK - užsienio transnacionalinės korporacijos

NVS - Nepriklausomų Valstybių Sandrauga

UNCTAD - Jungtinių tautų prekybos ir plėtros konferencija angl. United Nations Conference on Trade and Development

OECD - Ekonominės plėtros ir bendradarbiavimo organizacija angl. Organisation for Economic Co-operation and Development

WEF - Pasaulio ekonomikos forumas angl. World Economic Forum

PVM – pridėtinės vertės mokestis

MTEP – Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra

PRIEDAI

1 PRIEDAS - Investicijų skirstymas

2 PRIEDAS - Tiesioginės užsienio investicijos į ekonomines veiklas (laikotarpio pabaigoje, mln. Lt)

3 PRIEDAS - Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pagal šalis investuotojas mln. litų

IVADAS

Temos aktualumas. XX a. pabaigoje galima išvelgti ryškų posūkį pasaulio ekonomikoje. Paskutiniaisiais dešimtmečiais tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje ekonominėje sistemoje vis didesnę reikšmę įgauna kapitalo judėjimas įvairiomis formomis. Užsienio investicijų pritraukimas tapo vienas svarbiausių uždavinių šalims tarptautinėje politikoje. Šiandien tampa akivaizdu, kad svarbiausia sąlyga klestėti valstybei yra didelis investicijų aktyvumas. O tai pasireiškia vidinių, išorinių resursų efektyviu panaudojimu ir investicijų pritraukimu.

Užsienio kapitalo vaidmuo šalių ekonomikos plėtrai tampa vis didesnis, nes užsienio investicijos sparčiausias technologijos perdavimo būdas. Besivystančios šalys būtų sugaišusios daug dešimtmečių, kad pasiektų tą technologijos tobulumo lygį, kurį išsivysčiusios šalys buvo pasiekusios jau amžiaus viduryje, jei ne užsienio investicijos. Užsienio investicijos vaidina lemiamą vaidmenį globalizacijos procese. Remiantis pasauline patirtimi teigiama, kad užsienio investicijų pritraukimas ir jų panaudojimas sąlygoja ekonomikos plėtrą ir skatina socialines - ekonomines reformas šalyje.

Lietuvai buvus Tarybų Sąjungoje, jos pagaminta produkcija 90 proc. buvo eksportuojama į sąjungos šalis, ir dėl produkto kokybės ar konkurentabilumo mažiausiai buvo kreipiama dėmesio. Po nepriklausomybės atkūrimo, technologinis paveldas buvo skurdus, eksportas į sąjungines šalis beveik nutrūko. Tam, kad tarptautinė prekyba atsigauntų, reikalingi ir nauji produktai atitinkantys tarptautinius reikalavimus, o tai siejama su naujom technologijom ir didelėm investicijom, vietinis investavimas labai mažas ir neefektyvus, dėl to reikalingas technologinis investavimas iš šalių kurios turi tarptautinę patirtį. Minėtina, kad nepaisant keleto metų spartaus ekonomikos augimo, mažėjančio nedarbo lygio, ir greitai kylančio pragyvenimo lygio po įstojimo į Europos Sąjungą 2004 metais, Lietuva stipriai ir per daug skaudžiai nukentėjo nuo 2008 metais prasidėjusios pasaulinės ekonomikos krizės, kurios globalūs padariniai yra ir bus jaučiami dar ne vienerius metus. Todėl Lietuvai, kaip mažai ir dar pakankamai jaunai demokratinei valstybei užsienio kapitalo atėjimas yra gyvybiškai būtinas dalykas norint greičiau atsitiesti.

Lietuva pagal užsienio investicijų pritraukimą yra tarp atsiliekančių Europos Sąjungos šalių, o, skaičiuojant investicijas vienam gyventojui, iš naujųjų valstybių narių taip pat užima paskutinę vietą. Nors Lietuvos Respublikos Vyriausybė per kelerius pastaruosius metus nuveikė nemažai gerindama investicinį klimatą bei likviduodama Pasaulio Banko Užsienio investicijų konsultacinės tarnybos (Foreign Investment Advisory Service – FIAS) studijoje išryškintus trūkumus ir paskutinėse Pasaulio Banko, bei Jungtinių Tautų studijose Lietuva minima tarp vienu iš palankiausių investicijoms šalių, investicijų apimtys yra gana nedidelės. Taip pat, lyginant įvairių šalių investicinį klimatą pagal

mokesčius, kurie dažniausiai įvardijami kaip pagrindinis investavimo motyvas, galima pastebėti, jog pagal investicijų apimtį pirmauja ne tos šalys, kuriose mokesčiai yra mažiausi. Vadinasi, norint paspartinti investicijų srautus į šalies ekonomiką, reikia ieškoti sisteminių sprendimo būdų, o nesitenkinti tik fragmentinėmis priemonėmis.

Temos problema yra ta, kad investicinis klimatas Lietuvoje yra palankus ir ji yra minima tarp patraukliausių investicijoms ateiti šalių, tačiau užsienio investicijų apimtys yra gana nedidelės, jų dinamika - netolygi.

Šio darbo **objektas** – Tiesioginių užsienio investicijų statistika, dinamika, teisinis reglamentavimas, bei skatinimo priemonės siekiant jas pritraukti.

Darbo **dalykas** – Tiesioginių užsienio investicijų tendencijos Lietuvoje.

Darbo tikslas – ištirti Lietuvos galimybes ir perspektyvas pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas, bei pateikti pasiūlymus joms pagerinti.

Darbo uždaviniai:

- ✓ Surinkti ir išanalizuoti medžiagą apie tiesiogines užsienio investicijas;
- ✓ Atlikti tiesioginių užsienio investicijų analizę pagal šalis, gamybos šakas ir regionus;
- ✓ Nustatyti veiksnius, lemiančius Lietuvos patrauklumą investicijoms;
- ✓ Nustatyti veiksnius, ribojančius tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą;
- ✓ Išanalizuoti investicinį klimatą Lietuvoje ir palyginti jį su 2004 metų gegužės 1 dieną kartu su Lietuva į Europos Sąjungą įstojusiomis šalimis: Latvija, Estija, Lenkija, Čekija, Vengrija, Slovakija, Slovėnija, bei keturiomis senosiomis Europos Sąjungos šalimis, ploto dydžiu panašiomis į Lietuvą – Airija, Danija, Olandija, Belgija pagal nustatytus veiksnius.
- ✓ Įvertinti užsienio investicijų skatinimo ir jų pritraukimo į Lietuvą galimybes;
- ✓ Pateikti išvadas ir pasiūlymus užsienio investicijoms skatinti.

Darbe keliama **hipotezė** – Lietuvos investicinis klimatas vertinamas palankiai, tačiau sąlygos, bei priemonės užsienio investicijoms pritraukti objektyviai blogesnės nei daugelyje kitų Europos sąjungos šalių.

Darbo metodika – mokslinės literatūros analizė, periodikos apžvalga, statistinių duomenų apdorojimas ir palyginamoji analizė, grafinis duomenų apdorojimas. Darbo tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti šiame darbe bus naudojami teoriniai moksliniai **metodai** – *abstrakcija, dokumentų analizė, loginė analizė, apibendrinimas ir analitinis – kritinis metodai*. *Abstrakcijos ir dokumentų analizės* metodai bus naudojami tiriant autorių darbus ir teisės aktus siekiant išskirti esminius dalykus, liečiančius teisinius tiesioginių užsienio investicijų reglamentavimo, pritraukimo ir skatinimo aspektus. Ištyrus šiuos elementus, toliau bus pasitelktas *loginės analizės metodas*, kurio

pagalba bus atskleisti išskirtų elementų tarpusavio ryšiai, nustatyti tiriamo objekto dėsningumai. *Apibendrinimo metodas* padės tiek darbo eigoje, tiek ir darbo pabaigoje formuluoti išvadas, teikti pasiūlymus, bei apibendrinti atskirų autorių, mokslininkų nuomones tiesioginių užsienio investicijų nepritraukimo atveju. *Analitinis – kritinis metodas* bus naudojamas vertinant, ar tiesioginės užsienio investicijos yra pakankamai gerai skatinamos Lietuvoje ir ar užtikrinamos pakankamai geros sąlygos joms ateiti. Darbo tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti bus nagrinėjami įvairūs šaltiniai: Lietuvos Respublikos teisės aktai; Lietuvos ekonomikos, teisės, sociologijos, politologijos ir kitų mokslų literatūra; aktualūs šiai temai straipsniai; internetinių svetainių ir forumų pateikiama informacija ir tekstai; Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir ministerijų, Statistikos departamento ir kitų interneto svetainių medžiaga. Bus nagrinėjama tarptautinius tyrimus rengiančių Pasaulio banko, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, Tarptautinės finansų korporacijos, Tarptautinio valiutos fondo, kitų tarptautinių organizacijų ir privačių kompanijų (bankų, verslo konsultacinių įmonių) pateikiama medžiaga, bei statistika.

Darbo struktūra - darbą būtų galima suskirstyti į tris pagrindines dalis – pirmąją apimančią tiesioginių užsienio investicijų teorinius aspektus, kurioje bus aptariama tiesioginių užsienio investicijų samprata, formos, strategijos, teisinis reglamentavimas, bei analizuojami veiksniai įtakojantys tiesiogines užsienio investicijas ir jų poveikį vietinės ekonomikos plėtrai, antrąją apimančią tiesioginių užsienio investicijų praktinius aspektus, pastarąją dar būtų galima skirstyti į dvi dalis, pirmoji - tiesioginių užsienio investicijų tendencijų Lietuvoje įvertinimas, kurioje bus analizuojama tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje, bei antroji – lyginamasis Lietuvos investicinės aplinkos vertinimas, kurioje bus atliekama Lietuvos ir pasirinktų šalių patrauklumo tiesioginėms užsienio investicijom lyginamoji analizė. Trečiojoje mokslinio tiriamojo darbo dalyje – galimybių pritraukti tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje gerinimas, bus aptariamoms galimybės skatinti tiesiogines užsienio investicijas, bei pateikiami pasiūlymai joms pritraukti.

Praktinėje dalyje remiantis įvairiais statistikos šaltiniais: Lietuvos statistikos departamento, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos, Pasaulio Ekonomikos Forumo, Pasaulio banko, bei Lietuvos bankų ataskaitomis, įvairiais metodais analizuojama tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje ir lyginama su kitomis tuo pačiu metu į Europos sąjungą įstojusiomis šalimis, siekiant paneikti ar patvirtinti darbe iškeltą hipotezę.

1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ VIETA INVESTICIJŲ KLASIFIKAVIME

Investicijos yra ekonomikos variklis, sąlygojantis ekonominę plėtrą ir skatinantis socialines - ekonomines reformas šalyje. Tai yra labai svarbus veiksnys mažoms ir besivystančioms šalims, kuris veikia kaip šalies ekonominio ir politinio patrauklumo rodiklis. Bendru požiūriu investicija reiškia tam tikro kapitalo įdėjimą į objektą siekiant iš jo gauti rezultatą (pajamas, pelną). Itin svarbios užsienio investicijos, kurios suvokiamos kaip šalies ekonomikos pripažinimas. Jos skirstomos į tiesiogines, portfelines ir kitas.

Investicijų ekonominė esmė - ilgalaikė ir efektyvi firmų veikla, jų teisinga plėtra bei konkurencingumo gerinimas, kuris labai priklauso nuo investicinio aktyvumo lygio bei investicinės veiklos apimčių. Ūkio subjektų bei šalių ekonominė veikla apibūdinama vykdomų investicijų apimtimi ir formomis.

Terminas „**investicijos**“ kilęs iš lotyniško žodžio „invest“, reiškiančio „įdėti“. Platesniu požiūriu investicija reiškia kapitalo įdėjimą siekiant paskesnio jo padidėjimo. Kartu kapitalo prieaugio turi pakakti tam, kad investuotojui būtų kompensuota tai, kad jis šiuo metu atsisako naudoti turimas lėšas, jis taip pat turi būti įvertintas už riziką ir jam turi būti atlyginti būsimi infliacijos nuostoliai.

Kapitalo prieaugio šaltinis ir pagrindinis investicijų įgyvendinimo motyvas yra gaunamas iš jų pelno. Šie du procesai - kapitalo įdėjimas ir pelno gavimas - gali vykti skirtingais laikotarpiais.

Apibūdinant investicijų ekonominę esmę, galima pabrėžti, kad šiuolaikinėje literatūroje šis terminas traktuojamas klaidingai arba labai siaura prasme. Tipiškiausia klaida yra ta, kad bet koks lėšų įdėjimas, kuris gali ir nedidinti nei kapitalo prieaugio, nei pelno, suprantamas kaip investicijos. Tokiam lėšų įdėjimui dažniausiai priskiriamos vadinamosios investicijos televizoriams, automobiliams, butams ir panašiai pirkti. Jos savo ekonominiu turiniu nepriklauso investicijoms. Įsigyjant šių prekių, lėšos tiesiogiai naudojamos ilgalaikiam vartojimui, išskyrus tuos atvejus, kai jų įsigijimo tikslas yra pardavimas.

Dažna klaida yra termino „investicijos“ sutapatinimas su terminu „kapitaliniai įdėjimai“. Investicijos šiuo atveju yra lėšų naudojimas pagrindinėms priemonėms atnaujinti (pastatams, įrengimams, transporto priemonėms ir pan.). Kartu investicijos gali būti panaudotos ir apyvartinėms lėšoms, ir įvairiems vertybiniams popieriams, ir tam tikroms nematerialių aktyvų rūšims (patentai, licenzijos, technologinės naujovės, gamybos paslaugų apimtys). Kapitaliniai įdėjimai suprantami siauresne reikšme ir gali būti kaip viena iš investicijų formų, bet ne jų analogas.

Daugumoje apibrėžimų pabrėžiama, kad investicijos yra piniginių lėšų realizavimas. Su šituo negalima sutikti, nes piniginių lėšų gali būti investuojamos ne tik į materialų turtą, bet ir į akcijas ar obligacijas.

Taip pat daug kur pabrėžiama, kad investicijos yra ilgalaikis lėšų įdėjimas.

Investicijų formos yra ilgalaikės, tačiau investicijos gali būti ir trumpalaikės, pavyzdžiui, trumpalaikės investicijos į akcijas, taupomuosius sertifikatus, trumpalaikes obligacijas ir t. t.

Investicijos - tai įvairių rūšių turtinės ir intelektualinės vertybės, įdedamos į verslą ar kitus objektus ar sritis, ir kaip rezultatas sukuriama pelnas arba pasiekiamas kokio nors socialinio efektyvumo. Tokios vertybės gali būti: piniginių lėšų, tiksliniai bankų indėliai, pajai, akcijos ir kiti vertybiniai popieriai, kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas, turtinės teisės, išinančios iš autorinių teisių, patirtis, techninių, technologinių, komercinių bei kitų žinių atsipirkimas, apiformintas kaip techninė dokumentacija, kuri yra reikalinga vienokiam ar kitokiam procesui organizuoti, teisė naudotis žeme, vandenimis bei kitais ištekliais.

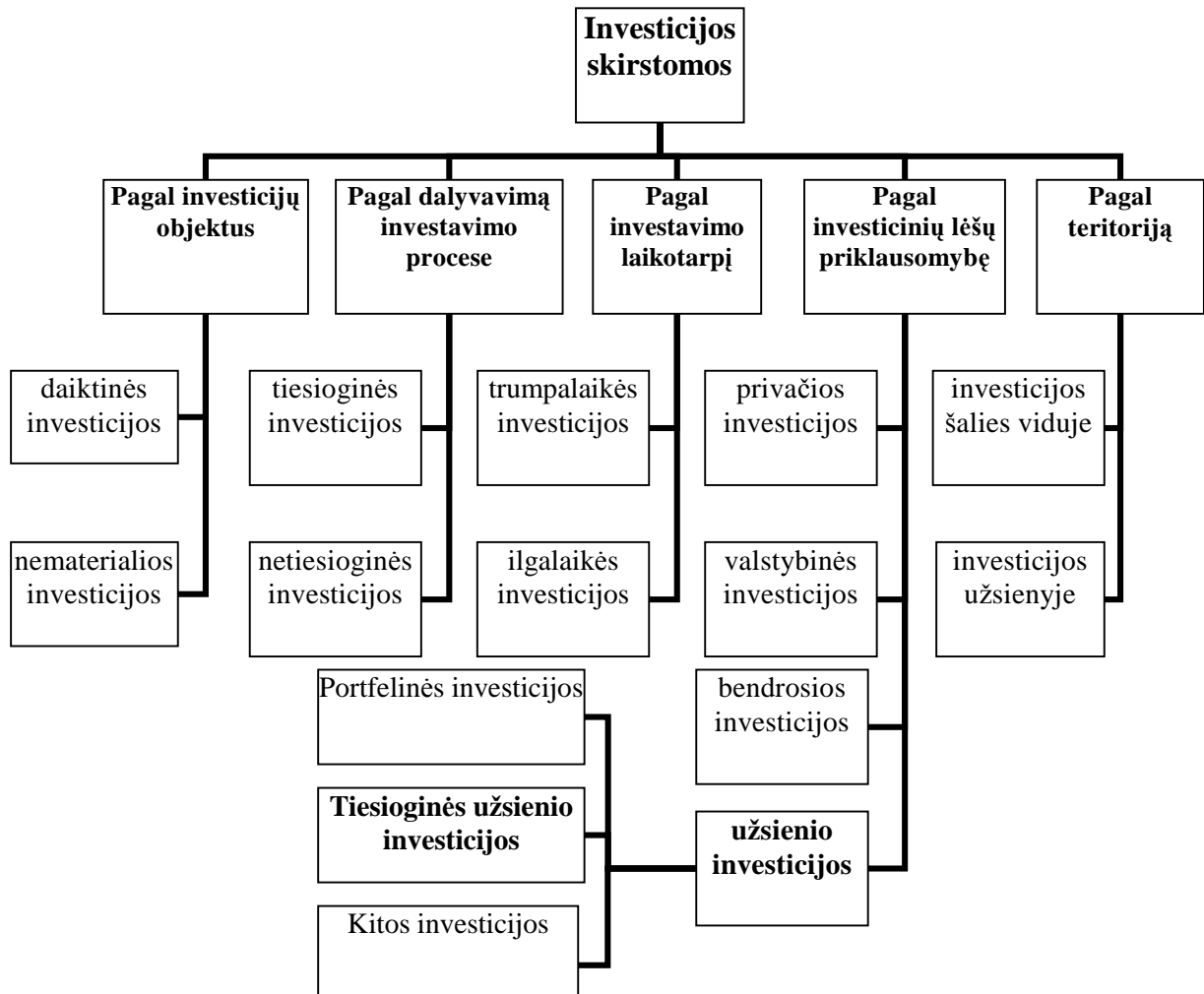
Investicijos turi svarbią reikšmę efektyviai plėtojant ekonomiką. Šiam tikslui derėtų aptarti terminus „bendrosios investicijos“ ir „grynosios investicijos“.

Bendrosios investicijos - tai bendra apimtis konkretaus laiko investicinių lėšų, nukreiptų į naują statybą, gamybos priemonių įsigijimą bei prekių-materialinių atsargų augimą.

Grynosios investicijos - tai bendrųjų investicijų suma, sumažinta amortizacinių išlaidų suma per tam tikrą laikotarpį.

Grynujų investicijų kaitos rodikliai atspindi konkrečios šalies konkretaus laikotarpio ekonominio išsivystymo pobūdį. Jei grynujų investicijų suma yra neigiamasis skaičius (kai bendrųjų investicijų suma yra mažesnė už amortizacinių atskaitymų sumą), tai reiškia, kad gamybinis potencialas smunka ir kaip rezultatas mažėja gaminamos produkcijos kiekis. Ši padėtis yra apibūdinama kaip „valstybė, pravalganti savo turtą“. Jei grynujų investicijų suma lygi nuliui, tai reiškia, kad šalies ekonominis lygis nekyla, o gamybinis potencialas lieka nepakitęs. Tokia padėtis apibūdinama kaip „valstybės trypčiojimas vietoje“. Jei grynujų investicijų suma yra teigiamasis skaičius, tai reiškia, kad šalies ekonomika yra kilimo stadijos, nes vykdo gamybinio ir kitokio potencialo augimo politiką. Tokia padėtis apibūdinama kaip „besivystančios ekonomikos šalis“.

Investicijų formos. Investicijos patenka į įvairias verslo ir socialines sritis įvairiomis formomis. Kad būtų galima analizuoti, planuoti bei įvertinti investicijas, jos yra skirstomos pagal tam tikrus požymius. 1.1 pav.

Šaltinis: sudaryta pagal Ginevičius R., Rakauskienė O., Romualdas P., Tvaronavičienė M., Kalašinskaitė K., 2005 m.

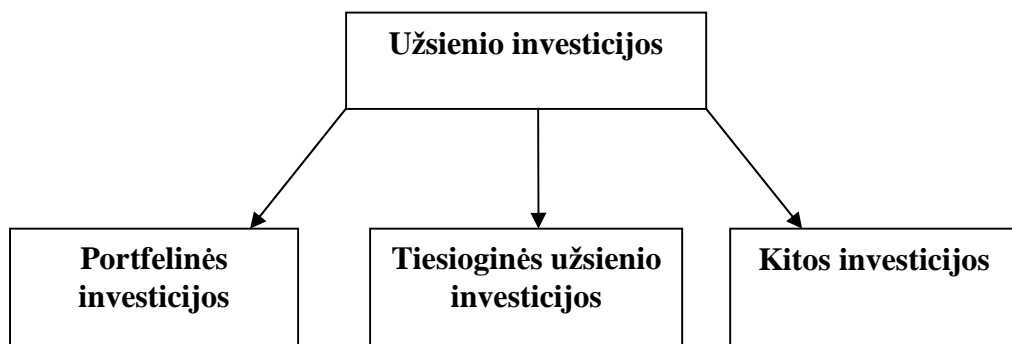
1.1 pav. **Investicijų skirstymas pagal požymius**

Taigi, investicijos skirstomos pagal tam tikrus požymius tam kad būtų galima jas analizuoti planuoti bei vertinti. Investicijų skirstymo būdų gali būti pačių įvairiausių, priklausomai nuo to kam, koku tikslu ir kieno, jis atliekamas. Investicijų skirstymas pateiktas 1.1 paveikslėlyje aprašomas 1 priede.(žr. 1 priedą)

1.2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ SAMPRATA

Tiesioginių užsienio investicijų terminas pastaruoju metu itin dažnai minimas tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse, siekiančiose ekonomiškai augti, pasivyti labiausiai išsivysčiusias industrines pasaulio valstybes.

Kaip buvo minėta investicijos gali būti klasifikuojamos į vidaus ir užsienio investicijas. **Vidaus investicijos** - tai Lietuvos valstybės, jos fizinių ir juridinių asmenų investicijos šalyje. **Užsienio investicijos** - tai užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje. Nagrinėjant investicijas, pastebi G. Samuolis, dažnai tenka susidurti su problema, kad skirtingai traktuojamos užsienio investicijų ir tiesioginių užsienio investicijų sąvokos. Užsienio investicijomis pagal Investicijų įstatymą vadinamos visos užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių bei juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje. Statistikos departamentas ir Lietuvos bankas, remdamiesi EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija - OECD) ir TVF (Tarptautinis valiutos fondas), užsienio investicijas pagal funkcinį požymį skirsto į tris rūšis (1.2 pav.): 1) tiesiogines užsienio investicijas (Joreign direct investmnet); 2) portfelinės investicijas (portfelio in-vestment), 3) kitas investicijas.

Šaltinis: sudaryta pagal: Navickas V., 2003 m.

1.2 pav. Užsienio investicijų skirstymas

Kas yra tiesioginės užsienio investicijos ir kam jos reikalingos? Bandydami atsakyti į šį klausimą, visų pirma pateiksime įvairioje literatūroje surinktus ir tarptautinėje praktikoje vartojamus tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimus (1.1 lentelė).

1.1 lentelė Tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimai

Literatūros šaltinis	Apibrėžimas
Kuvykaitė R. „ Ryšių su užsieniu organizavimas “ paskaitų konspektas, KTU marketingo katedra. Kaunas, Technologija, 1995 m.	Tiesioginės užsienio investicijos - tai ilgalaikiai kapitalo įdėjimai kreditų ar nuosavybės teisės forma į užsienio įmonę, kontroliuojamą investitoriaus.
Ginevičius R., Rakauskienė O., Romualdas P., Tvaronavičienė M., Kalašinskaitė K., Lisauskaitė V., „ Eksperto ir investicijų plėtra Lietuvoje “ Vilnius, Technika, 2005 m.	Tiesioginės užsienio investicijos yra užsienio firmos kontrolinio paketo įsigijimas arba kai pati firma užsienio valstybėje įkuria antrinę firmą. Taip pat TUI terminas vartojamas, kai prie pirminių investicijų pridedama dar investicijų arba įkuriami dar viena firma.
Valančius K. „ Investicijų teisė “ Vilnius, Eugrimas, 2005 m	Tiesioginėmis investicijomis laikomos tokios investicijos, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės, t. y. tokios užsienio investicijos, kurios suteikia teisę užsienio investuotojui daryti įtaką įmonės valdymui. Pagal EBPO rekomendacijas 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas gali dalyvauti valdant tiesioginio investavimo įmonę.
Langvinienė N., Vengrauskas P., Žitkienė R., „ Tarptautinis verslas “ Kaunas, Technologija, 2004 m.	Tiesioginė užsienio investicija - tai užsienio kapitalo įdėjimas į gamybinius bei negamybinius objektus, kurio pagrindu susiformuoja ilgalaikiai santykiai ir interesai tarp užsienio investuotojo bei įmonės, priimančios investiciją (P. Žukauskas, 2000).
Navickas V., „ Europos sąjungos rinkų ypatumai “ Kaunas, technologija, 2003 m.	Tiesioginė užsienio investicija - tai tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Dešimt ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių paprastai pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę dalyvauti tiesioginio investavimo įmonės valdyme, t.y. daryti įtaką įmonės valdymui.
Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos internetinis puslapis http://www.oecd.org	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, EBPO (angl. k. OECD, t. y. Organization for Economic Cooperation and Development) siūlo tiesiogines užsienio investicijas apibrėžti kaip investicijas, kurių pagrindu susiformuoja tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės ilgalaikiai santykiai bei interesai (J. H. Dunning, 1999).
Lietuvos statistikos departamento internetinis puslapis http://www.std.lt	Statistikos departamentas siūlo tiesioginėms užsienio investicijoms priskirti ne tik pirminį kapitalo įdėjimą, bet ir visas vėlesnes investuotojo ir investavimo įmonės operacijas (Tiesioginės užsienio investicijos, 2000).
Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, 1999 liepos 7 d., Nr. VII-1312	Lietuvos Respublikos investicijų įstatyme tiesioginės investicijos apibrėžiamos kaip investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkinio subjekto, į kurį investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti ar daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Taigi apibendrintai galima pasakyti, kad iš esmės tiesioginės užsienio investicijos - tai tiesioginiai užsienio kapitalo srautai į šalį. Juos sudaro: įsigytos akcijos, reinvestuotos pajamos, paskolos ūkio subjektams, kiti kapitalo srautai, susiję su investuojančios ir investicijas priimančios šalies išipareigojimais, gamybos proceso organizavimas kitose šalyse (įmonės filialai, bendros įmonės ir pan.).

Aiškiausiai ir tikslingiausiai tiesiogines užsienio investicijas apibrėžia K. Valančius savo knygoje „Investicijų teisė“, todėl moksliniame tiriamajame darbe bus remiamasi būtent šiuo apibrėžimu:

Tiesioginėmis investicijomis laikomos tokios investicijos, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės, t. y. tokios užsienio investicijos, kurios suteikia teisę užsienio investuotojui daryti įtaką įmonės valdymui. Pagal EBPO rekomendacijas dešimt ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas gali dalyvauti valdant tiesioginio investavimo įmonę.

Tiesioginės investicijos yra tarptautinė investicijų kategorija, rodanti vienos šalies rezidentų norą įgyti kitos šalies ūkio subjekto nuosavybės dalį. Tiesioginė investicija apima tiek pirminį sandorį, dėl kurio atsiranda santykiai tarp investuotojo ir tiesioginės investavimo įmonės, tiek visus kitus sandorius tarp investavimo įmonės ir užsienio investuotojo. Taigi tiesiogines užsienio investicijas sudaro:

- 1) tiesioginiam užsienio investuotojui tenkanti įmonės nuosavo kapitalo dalis, kuri apskaičiuojama atsižvelgiant į tiesioginio užsienio investuotojo turimą įmonės įstatinio kapitalo dalį;
- 2) reinvesticijos - įmonėje likusi tiesiogiai užsienio investuotojui priklausanti pelno dalis, nepaskirstyta (*lot. dividendus - dalijamas - akcinės bendrovės pelno dalis, paskirstoma akcininkams*) forma, kuri apskaičiuojama priklausomai nuo turimos įmonės balsų dalies;
- 3) tiesioginio užsienio investuotojo investavimo įmonei suteiktos ilgalaikės ir trumpalaikės paskolos. Paskolos, gautos Lietuvos valstybės vardu ir paimtos su Vyriausybės garantija, nėra tiesioginės užsienio investicijos;
- 4) kitos įmonės kapitalas - tai tiesioginio užsienio investuotojo ir investavimo įmonės prekybos skolos, priskaičiuoti, bet neišmokėti dividendai, privilegijuotosios akcijos, nesuteikiančios teisių į turtą likviduojant įmonę, palūkanos už paskolas ir t.t.

Tiesioginių užsienio investicijų struktūroje vyrauja užsienio investuotojų nuosavas kapitalas (Lietuvos Statistikos departamento duomenimis 2000 m. spalio 1 d. jis sudarė 78,3 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų). Jo dalis visose užsienio investicijose parodo, kiek tiesioginis užsienio investuotojas pasitiki Lietuvos rinka.

Mažiau kaip 10 proc. balsavimo teisių turinti užsienio investicija yra laikoma portfeline investicija. Lietuvos bankas mokėjimų balanso paaiškinimuose tokias investicijas vadina investicijų portfeliu, tačiau G. Samuolio nuomone, siekiant išvengti dviprasmybių dėl investicinių bendrovių vartojamos investicijų portfelio sąvokos, tikslinga vartoti portfelinių investicijų sąvoką. Kitomis užsienio investicijomis laikomi visi finansiniai ryšiai su užsieniu, kurie nepatenka į dvi pirmąsias dalis. Tai gali būti ilgalaikės ir trumpalaikės paskolos, taip pat paskolos, gautos valstybės vardu ir su valstybės garantija, prekybinės skolos, užsienio juridinių ir fizinių asmenų indėliai bankuose bei kiti panašūs finansiniai įsipareigojimai (Valančius K. 2003).

Investuotojais kitos šalies atžvilgiu gali būti fiziniai asmenys, turintys tos šalies pilietybę pagal tos šalies įstatymus ir juridiniai asmenys, įsteigti pagal tos šalies įstatymus. Investuotojai skirstomi į tris pagrindines grupes (Kvainauskaitė V. 2003):

- Fiziniai asmenys – tai žemiausio finansinio pajėgumo grupė, kadangi ją sudaro pavieniai asmenys;
- Finansiniai (instituciniai) investuotojai – tai finansinės kompanijos, valdančios joms patikėtus finansinius išteklius;
- Strateginiai investuotojai – tai kompanijos, dėl savo korporacinių tikslų investuojantys į ūkio subjektus, siekiantys išplėsti savo veiklą ir tarptautiniu mastu įsitvirtinti užsienio šalyje.

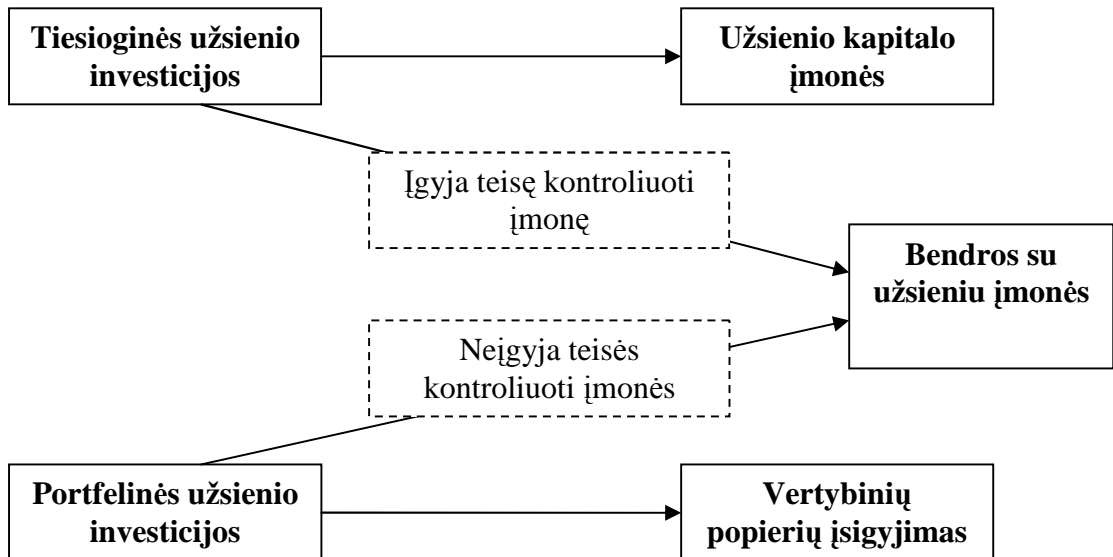
1.3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ FORMOS

Užsienio investicijų formos - tai užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investavimo būdai, kuriais jie investuoja savo kapitalą Lietuvos Respublikoje.

Pagrindinės tiesioginių užsienio investicijų formos - bendrosios ir užsienio kapitalo įmonės (1.3 pav.).

Pagrindinės portfelinių investicijų formos - vertybinių popierių įsigijimas ir bendrosios įmonės (tik šiuo atveju, skirtingai negu tiesioginės investicijos, investuotojas neįgyja teisės kontroliuoti įmonę).

Šaltinis: Navickas V., 2003 p.70.

1.3 pav. Užsienio investicijų formos

Pasaulyje labiausiai paplitusios tiesioginės investicijos, kai užsienio investuotojui priklauso didesnė įmonės turto dalis ir jis, dalyvaudamas valdyme, gali kontroliuoti įmonės veiklą.

Bendroji įmonė — tokia bendradarbiavimo su užsienio partneriais forma, kuriai būdinga:

- bendras su užsienio partneriais kapitalas;
- bendra gamybinė - komercinė veikla;
- bendras valdymas;
- bendras pelno (nuostolių) bei rizikos pasidalijimas.

Bendrosios įmonės teisinis tipas nustatomas šalių susitarimu, vadovaujantis įmonės registracijos šalyje galiojančiais įstatymais. Galimos šios bendrosios įmonės rūšys:

- individuali (personalinė) įmonė;
- tikroji ūkinė bendrija;
- komanditinė ūkinė bendrija;
- akcinė bendrovė;
- žemės ūkio bendrovė;
- kooperatinė bendrovė.

Pasirenkant įmonės juridinę formą, lemiamas kriterijus yra turtinė atsakomybė.

Individualios (personalinės) įmonės ir tikrosios ūkinės bendrijos turi ribotą, komanditinės - mišrią, o akcinės ir uždarnosios akcinės bendrovės - ribotą turtinę atsakomybę.

Bendrosios įmonės gali būti klasifikuojamos pagal įvairius kriterijus.

Pagal investuojamo kapitalo materializacijos laipsnį bendrosios įmonės skirstomos į:

- akcines (kapitalizuotas);
- kontraktines;

pagal dalyvių skaičių į:

- dvišales;
- daugiašales.

Bendrosios įmonės gali būti klasifikuojamos ir pagal veiklos pobūdį:

- gamybinio (pramonės, žemės ūkio, statybos ir kt.) pobūdžio;
- negamybinio (turizmo, prekybos, draudimo, bankų ir kt.) pobūdžio.

Tiesioginiai užsienio investuotojai gali būti individualūs asmenys, akcinės bendrovės, juridinio asmens teises turinčios ar neturinčios personalinės įmonės, susijusios asmenų ar įmonių grupės, vyriausybės ar vyriausybės tarnybos, koncernai arba kitokios organizacijos, kurioms priklauso tiesioginių investicijų įmonės kitose šalyse nei jie patys reziduoja.

Užsienio kapitalo įmone laikomas ūkio subjektas, kurio nuosavas kapitalas priklauso užsienio investuotojui (investuotojams). Užsienio kapitalo įmonę gali steigti tiek užsienio įmonės, tiek užsienio piliečiai ar asmenys be pilietybės, nuolat gyvenantys užsienyje.

V. Kvainauskaitė išskiria tokias tiesioginių užsienio investicijų formas:

- Naujų įmonių ar filialų steigimas (įkūrimas) užsienyje.
- Įmonių ar filialų pirkimas užsienyje.
- Bendros su užsienio kapitalu įmonės.
- Užsienio kapitalo įmonės.

Naujų įmonių ar filialų steigimas reikalauja pradėti visas operacijas nuo pradžių, tai yra vietos statyboms įsigijimo, statybos vykdymo, įrengimų įsigijimo, personalo formavimu ir kt., todėl sėkmingas investicijų įgyvendinimas trunka ilgai, yra brangus, dažnai naujų įmonių kūrimą riboja šalies biurokratinės, kultūrinės, ekonominės aplinkos aspektai. Šios TUI formos privalumas – nereikia ieškoti partnerių, lengvai formuojama naujos įmonės veiklos strategija ir politika, sukuriama naujos darbo vietos.

Užsienyje veikiančių įmonių ar filialų pirkimas – labai patraukli tiesioginių užsienio investicijų forma, kadangi investuotojai greitai perima visišką įsigyto objekto kontrolę. Investuotojai iš karto gauna pastatus, įrengimus, darbuotojus, patentus ir platinimo tinklą. Šios TUI formos trūkumai – ilgas patrauklios įmonės paieškos laikotarpis, reikalingi dideli finansiniai ištekliai, investuotojai turi priimti pirktosios įmonės finansinius, valdymo ir kitus įsipareigojimus.

Bendros su užsienio kapitalu įmonės – kai įmonės susitaria vystyti bendrą veiklą. Tai tokia bendradarbiavimo su užsienio partneriais forma, kuriai būdinga gamybinė ir komercinė veikla, bendras valdymas, pelno ir rizikos pasidalijimas. Vietinio partnerio dalis įstatiniame kapitale gali būti

papildomas finansavimo šaltinis. Bendrų su užsieniu įmonių kūrimas apsaugo nestabilios ekonomikos šalis nuo vidaus ūkio subjektų žlugimo, įmonės turi geras plėtros perspektyvas, kadangi vietiniai partneriai suteikia daug informacijos apie savo verslo partnerius, šaką bei rinką. Pagrindinis trūkumas – didelė tikimybė, kad gali kilti nesutarimų organizaciniais, marketingo ir valdymo klausimais.

Užsienio kapitalo įmonės – tai ūkio subjektas, kurio nuosavas kapitalas priklauso užsienio investuotojui. Bendros su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonės yra skatinamos mokesčių lengvatomis, joms teikiamos investuotojų pelno, pajamų dividendų bei interesų gynimo garantijos. Be to, leidžiama pelną, pajamas išvežti arba reinvestuoti į ūkį.

1.4. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ STRATEGIJOS

Nagrinėjant TUI strategijas, pirmiausia reikėtų išvardyti jų rūšis.

TUI strategijos gali būti:

- orientuotos į produktą;
- orientuotos į rinką;
- orientuotos į technologiją;
- orientuotos į pažangiąją patirtį.

Į produktą orientuotos TUI strategijos naudojamos tuomet, kai įmonės gerovė itin priklauso nuo specifinio produkto savybių, galimybių bei sudėties. Paprastai šią TUI strategiją naudoja pramonės šakos, kurių veikla yra tiesiogiai susijusi su gamtos ištekliais (pvz., naftos perdirbimo ir transportavimo kompanijos, keramikos gamyklos). Šios kompanijos turi investuoti į tyrimus, susijusius su šių produktų paklausa, gamyba, paskirstymo tinklais ir t.t.

Į rinką orientuotos TUI strategijos susijusios su naujų rinkų, kurias aptarnauja užsienio kapitalo vietinės gamybos įmonės ir paskirstymo kanalai, ieškojimu. Šios TUI reikalingos tuomet, kai turima įmonės rinka negali absorbuoti savo potencialių gaminių.

Į technologijas nukreipta TUI strategija naudojama įmonių, kurios esminiu savo konkurenciniu pranašumu laiko naudojamų technologijų naujumą. Šios įmonės investuoja tam, kad sumažintų užsienio vietinių konkurentų, naudojančių pasenusius (*angl. k.* out-of-date) gamybos metodus, kainas arba pristatytų užsienio rinkai visiškai naujus produktus.

Į pažangiąją patirtį (intelektines žinias) orientuota TUI strategija naudojama įmonių, esminiu savo pranašumu laikančių intelektinę nuosavybę, kurią gali perduoti kitoms įmonėms pagal atskirus susitarimus (Langvinienė N., Vengrauskas P., Žitkienė R. 2004).

1.5. INVESTICINĖS VEIKLOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Bendrosios nuostatos

Palankus investicinio klimato kūrimas Lietuvoje susijęs su tikslu *teisiniu* investicinės veiklos *reguliavimu*. Šiuo atžvilgiu investicinė veikla yra fizinių ar juridinių asmenų bei šalies praktinių veiksmų atsipirkimas realizuojant investicijas. Šiuo metu Lietuvos teisinė sistema susideda iš daugiau kaip 50 įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių investicinę veiklą. Jie sukuria *investicinės veiklos teisinio reguliavimo pagrindą*.

Įstatyminė bazė nustato investuotojų, t.y. investicinės veiklos subjektų, kurie priima sprendimus įdėti savas, skolintas ir pritrauktas turtines bei intelektines vertybes į investavimo objektus, teisinį statusą. Įstatyminė bazė deklaruoja, kad visi investicinės veiklos subjektai, nepriklausomai nuo nuosavybės ir veiklos formų, turi vienodas teises vykdydami šią veiklą. Jie taip pat savarankiškai nusistato investicijų tikslus, kryptis ir apimtis. Jie sutarčių pagrindu, taip pat organizuodami konkursus ir prekybą, investicijų realizavimui pritraukia bet kurios investicinės veiklos dalyvius. Investuotojas turi teisę valdyti, naudoti ar kitaip disponuoti investiciniais objektais bei investicijų rezultatais, taip pat atlikti investicines ir prekybines operacijas Lietuvos teritorijoje.

Lietuvoje galiojantys teisės aktai kartu su investuotojų teisėmis nustato ir tam tikras jų **pareigas**. Investuotojas privalo:

- teikti finansiniams organams deklaracijas apie vykdomų investicijų apimtis ir šaltinius;
- gauti būtiną leidimą ar suderinimą norint atlikti statybą (plačiaja prasme) iš atitinkamų valstybinių organų ir tarnybų (siekiama proporcingai skatinti visų ūkio šakų plėtojimą);
- gauti investicinių objektų dalies, kurioje numatomas technologinių, sanitarinių-higieninių, radiacinių, ekologinių ir architektūrinių reikalavimų atlikimas, normas bei ekspertizių išvadas;
- gauti licenziją specialių rūšių darbams, kurie reikalauja atitinkamos vykdytojo atestacijos, atlikti.

Be to, investicinės veiklos subjektai privalo laikytis nustatytų valstybinių normų ir standartų, teikti nustatyta tvarka buhalterinę ir statistinę atskaitomybę, neleisti nesąžiningos konkurencijos bei vykdyti antimonopolinio reguliavimo reikalavimus (Ginevičius R., Rakauskienė O., Romualdas P., Tvaronavičienė M., Kalašinskaitė K., Lisauskaitė V. 2005 m.).

1.5.1. Vietos ir užsienio investicinės veiklos valstybinio reguliavimo bendros normos

Vietos privačių ir užsienio kapitalo investicijų procesą reglamentuoja keli pagrindiniai Lietuvos respublikos įstatymai:

- Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas;
- Lietuvos Respublikos investicinių bendrovių įstatymas;
- Lietuvos Respublikos vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymas;
- Lietuvos Respublikos juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymas.

Būtina pažymėti, kad minėtų įstatymų nuostatos yra taikytinos ir vietos, ir užsienio investicijų atžvilgiu. Dėl šios priežasties toliau bus aptariamos bendros investicinės veiklos valstybinio reguliavimo normos, kurios galioja bet kokiai investicinei veiklai, vykstančiai Lietuvos Respublikos ribose. Užsienio kapitalo investicijų procesą reglamentuojančios bazės ypatumai bus nagrinėjami kitame šio darbo skyriuje.

Investicinių objektų ir sferų reguliavimas apsprendžia bendrus jų parinkimo reikalavimus, taip pat formuoja prioritines investavimo kryptis. Veikianti įstatyminė bazė nustato, kad investicinės veiklos objektai gali būti bet kuris turtas, tarp to pagrindiniai visų ekonomikos šakų ir sferų fondai ir apyvartinės lėšos, taip pat vertybiniai popieriai, piniginiai indėliai, intelektualinės vertybės ir kiti nuosavybės objektai, taip pat ir turtinės teisės. Niekas neturi teisės apriboti investuotojų, pasirenkant investicinį objektą, išskyrus atvejus, numatytus įstatymuose. Tokiu būdu yra uždraudžiamas investavimas į objektus, kurių kūrimas ir panaudojimas neatitinka sanitarinių - higieninių, radiacinių, ekologinių, architektūrinių ir kitų normų, kurias nustato įstatymai bei poįstatyminiai aktai, taip pat pažeidžia fizinių ar juridinių asmenų bei valstybės teises ir interesus, kurie yra ginami įstatymų.

Investicinės veiklos mokesčių reguliavimas, remdamasis atitinkamų mokesčių dydžiu ir jų lengvatų nustatymu, nukreipia investicijas į prioritines ekonomikos sferas. Efektyvesnis investicinės veiklos reguliavimas vykdomas suteikiant atitinkamas mokesčių lengvatas. Tokiu būdu kompanija, kurios įstatiniame kapitale yra investicija (užsienio), neapmokestinama atitinkamais mokesčiais. Mokesčių lengvatos yra taikomos investiciniams subjektams, kuriant LEZ Lietuvoje. Plačiau apie LR LEZ įstatymą skaitykite kitame šio darbo skyriuje.

Investicinių projektų ekspertizė yra viena iš pagrindinių investicinės veiklos valstybinio reguliavimo pusių. Pagal galiojančius Lietuvos Respublikos įstatymus bei norminius aktus valstybiniai, tarpvalstybiniai bei regioniniai investiciniai projektai bei programos, vykdomos iš biudžetinių ir nebiudžetinių valstybinių lėšų, turi praeiti privalomą investicinių projektų ekspertizę. Investicijoms, vykdomoms iš kitų šaltinių, ekspertizė reikalinga tik tam, kad jos atitiktų ekologinius bei sanitarinius-higieninius reikalavimus. Ypatingi reikalavimai taikomi investicinių projektų, kuriems vykdyti pritraukiami *užsienio investuotojai*, ekspertizei ir tiksliai tada, kai investitoriai pretenduoja gauti

papildomas mokesčių bei maitų lengvatas. Tokie investiciniai projektai turi priklausyti ne tik prioritetinėms ūkio sferoms, bet juose turi būti numatytas ir naujų darbo vietų steigimas, šiuolaikinių arba perspektyvių resursus taupančių ir ekologiškai švarių technologijų diegimas, energetinių išteklių vienam produkcijos vienetui mažinimas, orientacija į racionalų Lietuvos žaliavų naudojimą ir konkurencingumas tarptautinėje rinkoje.

Investicijų apsaugos užtikrinimą valstybiniai organai vykdo įvairiomis formomis. Pirmiausia valstybė garantuoja tokią apsaugą nepriklausomai nuo investicijos nuosavybės formų. Visiems investuotojams nepriklausomai nuo jų pobūdžio užtikrinamas lygiateisis investicinės veiklos teisinis pagrindas. Jis užtikrina, kad nebus taikomos diskriminacinio pobūdžio priemonės, draudžiančios investicijų valdymą, jų panaudojimą bei likvidavimą.

Tam tikrais teisės aktais yra reglamentuotos įdėtų investicijų ir jų rezultatų išvežimo sąlygos ir tvarka. Tam tikros investicijos gauna ypatingą apsaugą, kuri pasižymi valstybės garantija.

Investicijų, vykdomų už šalies ribų, sąlygų reguliavimo funkcija yra paskirta Lietuvos Bankui, taip pat šią veiklą reglamentuoja sudarytos tarpvalstybinės sutartys (investicijų skatinimo) (Ginevičius R., Rakauskienė O. 2005 m.). Atsižvelgiant į priimtus norminius aktus, kartais yra išduodamos individualios licenzijos vykdyti investicijas užsienyje.

1.5.2. Užsienio privačių kapitalo investicijų procesą reglamentuojančios teisinės bazės ypatumai

Pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis ir vietas, ir užsienio investicijas Lietuvoje, yra 1999 m. liepos 7 d. priimtas **Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas**, pakeitęs iki to laiko galiojusį Lietuvos Respublikos užsienio kapitalo investicijų įstatymą. *Naujas įstatymas yra suderintas su Europos Sąjungos direktyvomis ir nustato investavimo Lietuvos Respublikoje sąlygas, investuotojų teises ir investicijų apsaugos priemones visų rūšių investicijoms.* Investicijų įstatymas įtvirtina nuostatą, kad **Lietuva yra atvira investicijoms iš visų užsienio valstybių bei visų investuotojų.** Investicijų įstatymas draudžia valdžios institucijoms priimti teisinius aktus arba daryti sprendimus (išskyrus atvejus, kai reikia laikytis priimtų įstatymų normų), kurie neigiamai veikia arba gali paveikti konkurenciją.

Užsienio investuotojai **gali investuoti** Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka šiais būdais (Jucevičius R. 2004 m.):

- steigdami ūkio subjektą, įsigydami Lietuvos Respublikos įregistruoto ūkio subjekto kapitalą arba jo dalį;
- įsigydami visų rūšių vertybinius popierius;
- sukurdami, įsigydami ilgalaikį turtą arba didindami jo vertę;
- skolindami lėšas ar kitą turtą ūkio subjektams, kai investuotojui priklauso kapitalo dalis, suteikianti galimybę kontroliuoti ūkio subjektą arba daryti jam nemažą įtaką;

- vykdydami koncesijų bei išperkamosios nuomos (lizingo) sutartis.

Užsienio investicijos *neleidžiamos* į šias komercines-ūkinės veiklas:

- valstybės saugumo ir gynybos užtikrinimas;
- narkotinių ir psichotropinių medžiagų, nevaistinės paskirties stipriai veikiančių ar nuodingųjų medžiagų gamyba ir pardavimas bei kultūrų, kuriose yra narkotinių, stipriai veikiančių ir nuodingųjų medžiagų, auginimas, perdirbimas, pardavimas.

Investuojant į steigiamą ūkio subjektą, kurio veikla pagal Lietuvos Respublikos įmonių įstatymą ir kitus tą veiklos sritį reglamentuojančius įstatymus yra licencijuojama, ūkio subjektas savo veiklai privalo įsigyti licenciją.

Investuotojai turi teisę įsigyti nuosavybės visų rūšių nekilnojamąjį turtą.

Užsienio investuotojams taikomi tie patys įstatymai, kaip ir Lietuvos įmonėms.

1.5.3. Užsienio investicijų apsauga (garantijos)

Kaip vietos, taip ir užsienio investicijų apsaugos ir investuotojų teisių garantijos įtvirtintos **Lietuvos Respublikos investicijų įstatyme**. Lietuvos ir užsienio investuotojams pagal šį ir kitus įstatymus užtikrinamos vienodos veiklos sąlygos. Investuotojų teises ir teisėtus interesus gina Lietuvos Respublikos įstatymai.

Užsienio investicijas Lietuvos Respublikoje ir Lietuvos Respublikos investuotojų investicijas užsienyje taip pat reglamentuoja dvišalės ir daugiašalės Lietuvos Respublikos sutartys dėl investicijų skatinimo ir apsaugos bei kitos tarptautinės sutartys. Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra pasirašiusi sutartis dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos su **41 valstybe** (šios sutarties įsigaliojimo data nėra nustatyta Islandijos Respublikos atveju). Su „Daugiašale investicijų garantijų agentūra“ yra pasirašiusi sutartį dėl vietinės valiutos naudojimo ir sutartį dėl teisinės garantuotų užsienio investicijų apsaugos. Be to, pasirašytos sutartys su **40 valstybių** dėl pajamų ir kapitalo dvigubo apmokestinimo ir fiskalinių pažeidimų išvengimo (2004 metais pasirašytos sutartys su Vengrija, Singapūru, Gruzija, Azerbaidžanu. Šios sutarties įsigaliojimo data dar nėra numatyta Rusijos Federacijos, Azerbaidžano, Belgijos Karalystės, Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinės Karalystės, Graikijos ir Vengrijos atvejais).

Ginčai dėl investuotojo (investuotojų) teisių ir teisėtų interesų pažeidimo sprendžiami Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Užsienio investuotojai investicinių ginčų atveju turi teisę tiesiogiai kreiptis į „**Tarptautinį investicinių ginčų sprendimo centrą**“, remdamiesi 1996 metų kovo 18 dienos Vašingtone priimtos Konvencijos dėl investicinių ginčų tarp atskirų valstybių ir kitų valstybių piliečių sprendimo normomis. Lietuva taip pat ratifikavo Niujorko Konvenciją, pagal kurią visi užsienio arbitražo priimti sprendimai yra pripažįstami ir vykdomi Lietuvoje.

Apibendrinant investicinės veiklos teisinį reglamentavimą, galima teigti, kad Lietuvos investicijas reguliuojanti teisinė bazė atitinka įstatymines Europos Sąjungos normas ir nuolat yra tobulinama. Šiuo aspektu per kelerius pastaruosius metus Lietuva pastebimai pagerino savo įstatyminę sistemą. Šį teiginį patvirtina 2009 metų Pasaulio banko parengta „Verslo aplinkos ir įmonių pažangumo“ ataskaita, kurioje Lietuva yra įvardinama kaip viena iš pažangiausių ES šalių kandidačių, sugebėjusi žymiai pagerinti savo įstatyminę bazę investicijų srityje.

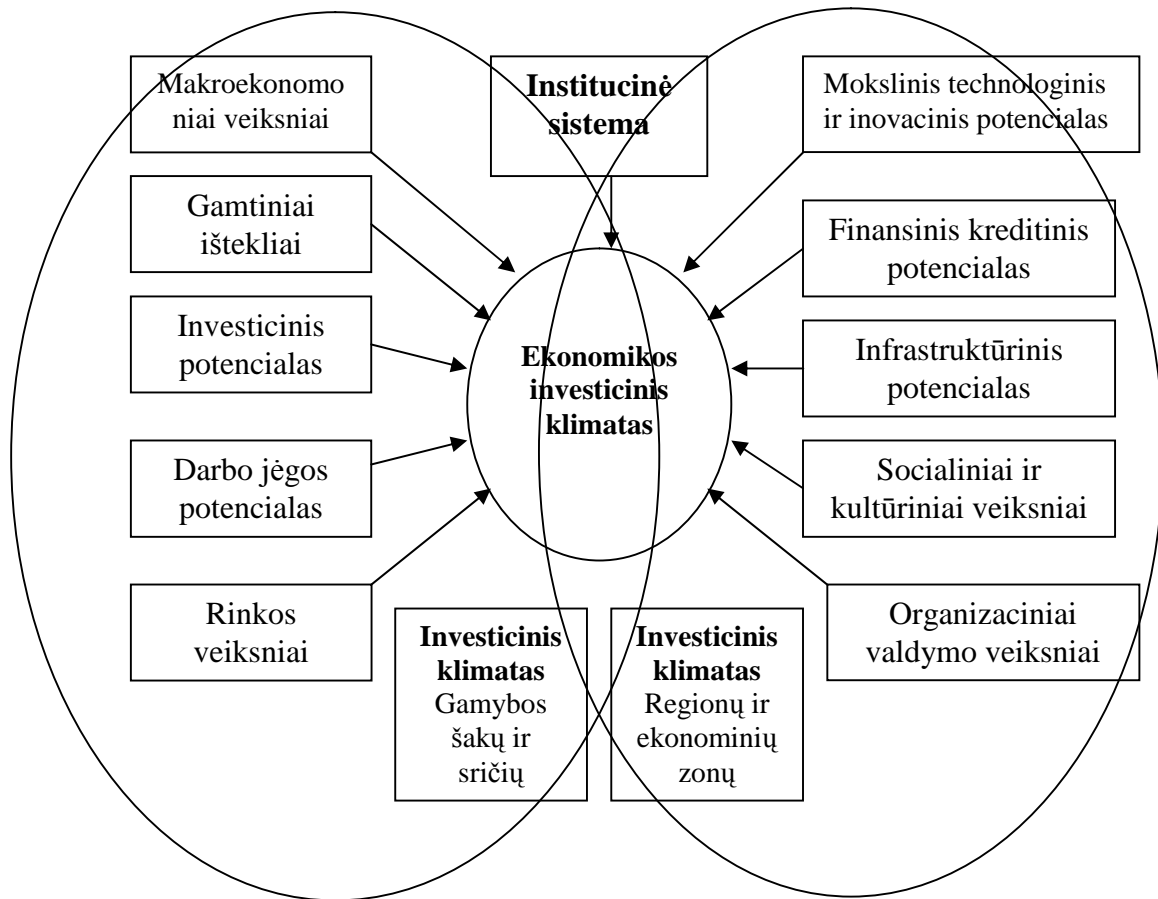
Tačiau nepaisant minėtų pasiekimų, egzistuoja daug teisinių veiksnių, kurie daro neigiamą įtaką investiciniam Lietuvos klimatui. Pasak Europos Komisijos, viena iš svarbiausių problemų, su kuria susiduria Lietuvos ir užsienio investuotojai, norintys pradėti verslą Lietuvoje, yra netinkamas atitinkamų administracinių institucijų minėtų įstatymų įgyvendinimas. Dėl to atsiranda daug problemų. Pirmiausia tai reiškia, kad daugelis įstatymų ir normatyvinių aktų yra neteisingai traktuojami. Tokiu būdu reali įmonių teisinė našta tampa sunkesnė dėl įvairių tikrinimo, inspekcijos ir audito procedūrų (Jucevičius R. 2004 m.). Šių biurokratinių procedūrų vykdymo procesas yra labai sudėtingas, teisinių normų interpretavimas yra neaiškus, o reikiama teisinė informacija sunkiai pasiekama. Šie faktai tampriai susiję su korupcijos problema. Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą (įstatyminių normų harmonizavimas) iš dalies pagerino minėtą situaciją – gerėja valdžios funkcionierių patirtis, trumpėja verslo atstovų bendravimo laikas su vietine valdžia. Taip 2004 metų kovo mėnesį Lietuvos Vyriausybė priėmė nutarimą dėl tolimesnio licencijų suteikimo procedūrų supaprastinamo. Tačiau kai kuriose verslo srityse įmonės dėl licencijos gavimo iki šiol turi tartis su keliomis valdžios institucijomis ir tam tikruose ekonomikos sektoriuose, tokiuose kaip transportavimas ir farmacija, reikalingos kelios licencijos.

1.6. VEIKSNIAI, ĮTAKOJANTYS TIESIOGINES UŽSIENIO INVESTICIJAS

Norint įvertinti užsienio investicijas sąlygojančius veiksniai, reikia atlikti investicinio klimato analizę. Tai reikštų įvairių veiksnių - socialinių, ekonominių, organizacinių, teisinių, politinių, kultūrinių - tyrimą ir įvertinimą. (žr. 1.4 pav.)

Užsienio investicijomis galima spręsti įvairius ekonomikos uždavinius. Tai ir pažangių technologijų pritraukimas, racionalus gamybos pajėgumų išdėstymas, pajamų ir eksporto didinimas, nacionalinės ekonomikos ir jos valdymo metodų modernizavimas, papildomos konkurencijos vietos pramonei sudarymas dėl žemesnių kainų ir gamybos efektyvumo, valdymo ir techninio patyrimo perėmimas, išėjimas į naujas realizavimo rinkas, naujų darbo vietų kūrimas ir t.t.

Šaltinis: Navickas V., 2003 p. 83

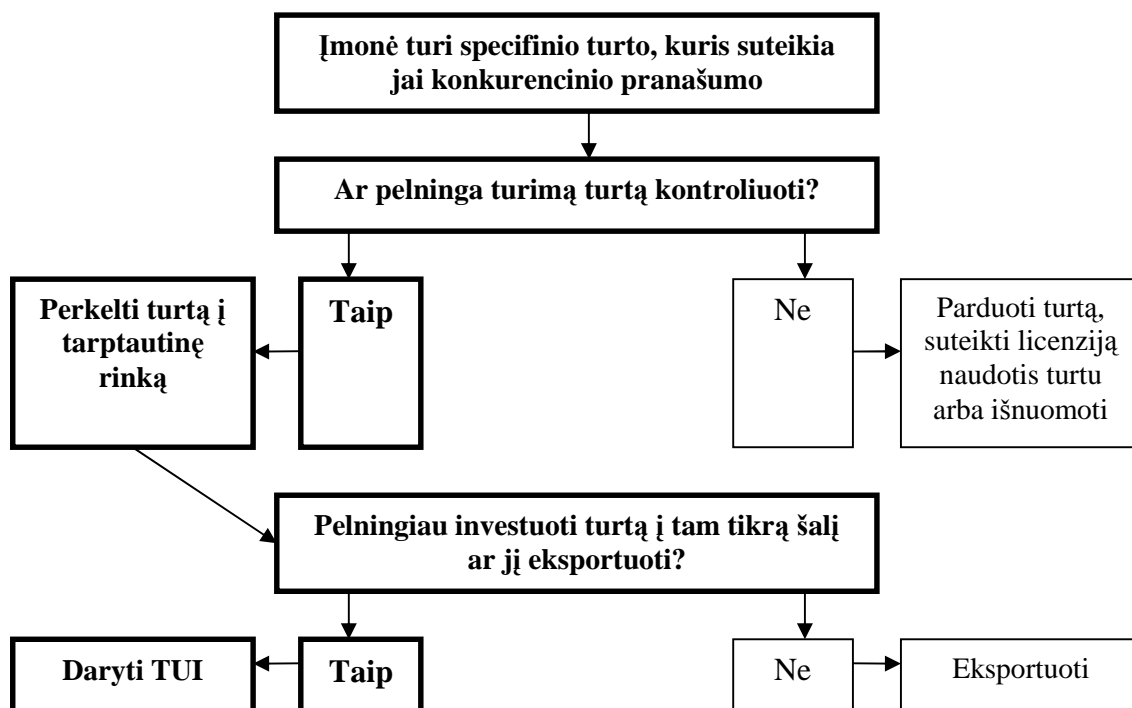
1.4 pav. **Investicinio klimato struktūra ir veiksniai**

Dabar rinkos arba pereinamojo laikotarpio į rinką sąlygomis gyvena apie 2 mlrd. pasaulio gyventojų. Todėl alternatyvos potencialiems užsienio investuotojams praktiškai yra neribotos. Patirtis rodo, kad daugiausiai užsienio investicijų sulaukia tos šalys, kuriose stabili politinė ir ekonominė padėtis, tvirta nacionalinė valiuta ir palanki investicijoms aplinka. Išsivysčiusios šalys minėtas sąlygas visiškai patenkina. Todėl jų vertinti nereikia. Kitose šalyse paprastai vertinamas ne tik sąlygų palankumas, bet ir jų dinamika. Be to, pasirenkama šalis ir sritis. Be abejo, sprendimus priima konkretus asmenys. Todėl sprendimus gali nulemti ir subjektyvūs veiksniai, pavyzdžiui, sentimentai savo protėvių žemei, simpatijos kurios nors tautos tradicijoms, reklamos galia ir pan. Tačiau verslas yra verslas, ir investuotojai, prieš galutinai apsisprenddami, dažniausiai daugiausia paiso potencialaus investicijų pelningumo. Pavyzdžiui, JAV investuotojai, prieš nukreipdami savo kapitalą į Kanadą Vakarų Europos šalis ar Japoniją kelia konkretų reikalavimą: potencialus investicijų pelningumas turi būti ne mažesnis kaip JAV, t.y. 12-15%, besivystančiose šalyse - ne mažesnis kaip 18%, Rusijoje - 25%. Pateiktieji rodikliai yra vidutiniai, t.y. rodo visų ekonomikos sričių. Tačiau, pavyzdžiui, komercinėje veikloje, kuriai būdinga sparti apyvarta, pelningumas gali būti vos 7-12%, o investuotojų

atsiranda. Tikėdamiesi didesnio pelno ateityje, užsienio investuotojai dažnai susitaiko su didesne rizika, ypač tada, kai nereikia stambaus pradinio kapitalo, numatoma sparti apyvarta. (Navickas V. 2005 m.)

Tarptautinės korporacijos sprendimas daryti TUI yra gana sudėtingas, nes yra įtraukti strateginiai sprendimai. Tikriausiai labiausiai paplitusi teorija, aiškinanti TUI, yra *Dimming* (1981) plėtros teorija. (1.5 pav.)

Remiantis šia teorija tarptautinė korporacija, siekianti maksimalizuoti savo vertę TUI, yra patraukli, jei atitinka vadinamąsias OLI sąlygas (OLI - *Ovwnership, Location and Internali-sation* - nuosavybė, vieta ir internacionalizacija). Pirmiausia turi būti nauda iš vietos firmų nuosavybės. Tai gali būti technologiniai ar organizaciniai ypatumai, bet tai gali būti ir susiję su mokesčių sąlygomis. Antra, tarptautinei firmai gaminti užsienyje turi būti patrauklu dėl geografinių ypatumų. Pagaliau turi būti naudinga įsigyti nuosavybę, o ne ją nuomoti. Kaip matome, mokesčiai gali daryti įtaką visoms šioms sąlygoms. Pvz., gali būti tam tikros privilegijos užsienio firmai lyginant su vietinėmis. Be to, mokesčio tarifas gali savaime skatinti investuoti į tam tikrą regioną. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad mokesčiai yra tik vienas iš daugelio veiksnių, lemiančių investicijas. Kiti veiksniai yra: **gera infrastruktūra, kvalifikuota darbo jėga, vidaus rinkos dydis, susijusių verslo šakų lygis ir t. t.**

Šaltinis: Ginevičius R., Rakauskienė O., Romualdas P., Tvaronavičienė M., Kalašinskaitė K.,
Lisauskaitė V., 2005 p. 75

1.5 pav. TUI Patrauklumo sąlygų (OLI) plėtros teorijos struktūra.

Veiksniai, darantys įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms (TUI) pereinamosios ekonomikos šalyse. Labai daug diskutuojama apie tai, kas daro įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms į pereinamosios ekonomikos šalis. Įvairiuose literatūros šaltiniuose šia tema yra pateikta daugybė teorijų, tyrimų ir ekonometrinių skaičiavimų. Bendriausi išskiriami tokie tiesiogines užsienio investicijas į pereinamosios ekonomikos šalis lemiantys veiksniai: noras garantuoti įeitį į rinką, galimybė dalyvauti privatizacijos procese ir politinio bei ekonominio stabilumo lygis.

Teigiama, kad investuojama į tas šalis, kuriose visos kartu veikia šios veiksnių grupės:

- **Specifiniai nuosavybės** (nuosavybės teisės ir nekilnojamojo turto) **privalumai** (*Ownership specific advantages*). Šis veiksnys iš esmės aprėpia įmonių dydį, įėjimo į rinką bei priėjimo prie išteklių galimybę, įmonių galimybę vykdyti viena kitą papildančią veiklą (pavyzdžiui, gamybą ir paskirstymą), galimybę pasinaudoti šalių tarpusavio skirtumais.
- **Internalizacijos suteikiami privalumai** (*internalization incentive advantage*). Jie atsiranda, kai užsienio šalių rinkos yra nevisiškai išnaudotos, tai yra jose yra laisvų nišų veiklai vykdyti.
- **Specifiniai šalies padėties privalumai** (*Location specific advantage*) aprėpia šalių gamtinių išteklių, transportavimo sąnaudų, makroekonominio stabilumo, kultūrinių veiksnių, valstybinio reguliavimo skirtumus. Šie skirtumai gali nulemti tai, kur bus steigiamos transnacionalinės įmonės. Istoriskai įrodyta, kad vienas iš reikšmingiausių veiksnių, darančių įtaką šaliai, kurioje bus kuriama transnacionalinė įmonė, yra gamtinių išteklių, pavyzdžiui, mineralinių išteklių, žaliavų ir žemės ūkio produktų prieinamumas. Iki Antrojo pasaulinio karo apie 60 % TUI nulemdavo būtent šis veiksnys - nebuvo gamtinių išteklių. Vis dėlto vien tik šių išteklių buvimas nėra pakankamas veiksnys TUI užtikrinti. Gamtinių išteklių buvimo lyginamasis veiksnys daro įtaką labiau prekybos augimui negu TUI. Anksčiau buvo labiau siekiama investuoti į tas šalis, kurios turėjo daug gamtos išteklių, bet neturėjo pakankamai kapitalo arba technologinių žinių, reikalingų gamtiniams ištekliams gauti, apdirbti ir parduoti kitoms šalims.

Darbo jėgos veiksnys daro įtaką investicijoms tada, kai transnacionalinės įmonės yra įsikūrusios šalyse, kuriose brangi darbo jėga. Tuomet šios įmonės įkuria arba įsigyja filialų šalyse, kuriose yra mažesnės darbo jėgos sąnaudos tų šakų, kurios yra darbui imlios gaminant tarpinius arba galutinius produktus. Norint pritraukti tokio pobūdžio investicijas, šalyse dažnai yra kuriamos laisvosios prekybos zonos.

Kitas labai svarbus dalykas, darantis įtaką TUI, yra vadinamieji rinkos veiksniai: rinkos dydis (bendrajai prasme taip pat, kaip ir santykis su gyventojų pajamų lygiu) ir rinkos augimas. Įmonėms naujos rinkos suteikia galimybę išlikti konkurencingomis, augti, didinti apimtį ir pasiekti masto ekonomiją. Didesnio efektyvumo siekimas pasitelkiant TUI padeda racionaliau paskirstyti išteklius, o rinkos siekimas - investuoti taip, kad būtų galima gauti kuo daugiau naudos iš geografiškai išskaidytos veiklos.

Norinčios išnaudoti šiuos efektyvumo kriterijus įmonės stengiasi gauti kuo daugiau naudos iš skirtingo gamtinių išteklių pasiskirstymo, skirtingos kultūros, institucinių, ekonominių, politinių ir kitų skirtumų (Tvaronavičienė M. 2005 m.). Atsižvelgdamos į visus šalių skirtumus, jos pasirenka palankiausias šalis investicijoms bei sutelktai vykdo tose šalyse gamybą, kad patenkintų daugelio šalių rinkų poreikius. Be to, kad šalyje būtų investuojama, turi būti stabili makroekonominė ir politinė padėtis bei atviros ir išplėtotos užsienio rinkos.

Taigi yra daug faktorių, lemiančių investuotojo apsisprendimą investuoti užsienyje. Jau nuo ankstyviausių teorinių darbų vyravo nuomonė, kad įėjimo į rinką barjerai ir netobula konkurencija, nėra kliūtis tiesioginių užsienio investicijų procesui. Firma, vystydama veiklą už savo šalies ribų, turi turėti išskirtinių pranašumų prieš konkurentą: tai gali būti technologijų kontrolė, ženklo nuosavybės teisė, masto ekonomija ar kitas neapčiuopiamas turtas (Dunning J.H., Narula R. 1996 m.). Šie pranašumai yra būtini, siekiant padengti užsienio investuotojui papildomus kaštus, susijusius su koordinavimu ir komunikacija, bei konkuruoti su privalumais, kuriuos turi vietinė šalies įmonė, t.y. vietinės darbo jėgos, skonių ir kultūros pažinimas, ryšiai ir pan.

Ekonominėje literatūroje dažniausiai išskiriamos penkios pagrindinės veiksmų grupės, kurios skatina užsienio kapitalo investicijas šalyje (1.2 lentelė):

1.2 lentelė **Veiksniai skatinantys užsienio kapitalo investicijas šalyje**

Veiksmų grupė	Skatinimo priežastys
Rinkos veiksniai	Dažnai įmonės investuoja užsienyje siekdamos įsigyti papildomus rinkos segmentus. Nauja rinka, jos dydis, galimi augimo tempai padeda užsitikrinti pelno lygį ir veiklos plėtrą.
Prekybos barjerų veiksniai	TUI leidžia panaikinti prekybos barjerus ir suteikia teisę veikti kaip ir vietinei įmonei, neveikiamai įvairių prekybinių apribojimų.
Kaštų veiksniai	TUI įmonėms padeda įgauti horizontalią ir vertikalią diversifikaciją. Investuodamos užsienyje jos pritraukia pigesnes žaliavas bei darbo jėgą, žemesnius kapitalo kaštus, pasinaudoja vyriausybės taikomomis finansinio ir nefinansinio skatinimo priemonėmis, kainų lygiu.
Bendrieji veiksniai	Užsienio investuotojai labiau domisi įmonėmis, kurios turi specifinius privalumus prieš kitas įmones, veikiančias šalyje ar regione. Firmos privalumai pasireiškia nematerialia turto forma, tai gali būti firmos įvaizdis, technologinis know-how, valdymas ar marketingas.
Investicinio klimato veiksniai	Investicijas skatina: palanki šalių geografinė padėtis, šalių, į kurias investuojama, bendradarbiavimas su kitomis šalimis, jų narystė tarptautinėse organizacijose, sąjungose, gerai išvystyta infrastruktūra, didelės vidaus rinkos, kvalifikuota darbo jėga, teigiamas požiūris į TUI šalyje, maži apribojimai investuotojams, politinis bei teisinis stabilumas, maži nuosavybės apribojimai, valiutos kurso reguliavimo veiksniai, palanki mokesčių sistema, tarptautinės prekybos stabilumas, ekonomikos augimas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

1.7. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ POVEIKIS VIETINĖS EKONOMIKOS PLĖTRAI

Tiesioginės užsienio investicijos įvardijamos kaip viena iš efektyviausių priemonių ekonomikos augimui plėtoti, tai ypač svarbu pereinamojo laikotarpio šalims. Tame tarpe ir Lietuvai.

Nors TUI iš pažiūros yra tik teigiamas dalykas, tačiau esama ir tam tikros kritikos dėl TUI naudojimo globaliame versle, todėl pritraukiant užsienio investicijas, yra labai svarbu visokeriopai pasinaudoti jų teikiamais privalumais bei stengtis išvengti neigiamo poveikio šalies ūkiui.

Teigiamas požiūris į tiesioginių užsienio investicijų poveikį šalies vystymuisi dažniausiai remiasi J. H. Dunningo teorija. Ji teigia, kad tiesioginės užsienio investicijos kaip ūkio plėtros veiksnys dėl didėjančio produktyvumo gali paspartinti pramonės vystymą. Pavyzdžiui, išteklių kiekio didinimas ir jų kokybės gerinimas dėl mokslo ir technikos naujovių diegimo padidina gamybinį visuomenės pajėgumą, tai lemia šalies ūkio produktyvumą, t. y. parduodamų ir suteikiamų paslaugų kokybės ir kiekio didėjimą, taip pat ir ekonomikos augimą, kurį atspindi bendrasis vidaus produktas.

Kita tiesioginių užsienio investicijų teigiamos įtakos teorija aiškina, kad vietinės ekonomikos uždirbtas pelnas, priklauso nuo užsienio kapitalo pagrindinių įplaukų dydžio, išlaidų elastingumo, sukauptos patirties bei žinių nutekėjimo masto. Toks žinių nutekėjimas iš pažangios užsienio kompanijos keliais būdais sąlygoja produktyvumo augimą. Pirmiausia, vietinė firma gali padidinti savo produktyvumą kopijuodama kai kurias technologijas. Antra, ji gali efektyviau naudoti jau egzistuojančias technologijas arba, dėl išaugusios konkurencijos rinkoje, ieškoti naujų technologijų. Trečia, užsienio investuotojas gali mokyti vietinius darbininkus, kurie vėliau įsidarbina vietinėse firmose. Kitas reikšmingas kelias žinioms pasklisti atveriamas per klientų ir tiekėjų glaudų bendradarbiavimą (turima galvoje bendra multinacionalinės kompanijos ir vietinių įmonių ekonominė veikla).

Neigiamas požiūris į tiesioginių užsienio investicijų poveikį šalies vystymuisi galėtų būti pagrįstas tokia logika. Užsienio kapitalo kompanijos dažnai veikia ypač didele koncentracija pasižyminčiose ūkio šakose, turinčiose aukštus patekimo barjerus. Didelę koncentraciją tiesioginės užsienio investicijos gali net padidinti. Tai leistų užsienio kapitalo įmonėms „pasiimti“ ekonominę rentą bei „ištraukti“ iš vietinės šalies kapitalą, tai savo ruožtu sąlygotų šalies ekonomikos vystymo tempų sulėtėjimą. Vietoj atotrūkio tarp investicijų ir užsienio mainų sumažinimo, tiesioginės užsienio investicijos gali iš rinkos išstumti vietinius gyventojus bei pakeisti juos užsienio tiekėjais ar gamintojais. Glass ir Sagi pabrėžia, kad užsienio kapitalo įmonės gali reinvestuoti į tas pačias arba susijusias pramonės šakas, taip išplėsdamos savo rinkos dalį. Ir priešingai, čia galima išvelgti paramą vietinėms oligarchinėms kompanijoms, panaudoti susitelkusį kapitalą efektyvesnėms technologijoms, tačiau dėl to sumažinant darbuotojų užimtumą.

Tačiau reikia pabrėžti, jog šalys, stokojančios finansinių išteklių dažniausiai nepaiso tiesioginių užsienio investicijų veiksnių įtakos neigiamų pusių ir įvairiais būdais skatina tiesiogines užsienio investicijas. Formuodamos savo ekonominę politiką šalys dažnai neįvertina, jog tiesioginių užsienio investicijų atėjimą į šalies ūkį sąlygoja daug skirtingų faktorių ir veiksnių. Tiesioginių užsienio investicijų srautus įtakoja ne tik valstybės politika, bet ir šalies geografinė padėtis, jos struktūrinės charakteristikos.

Remiantis atlikta teorine tiesioginių užsienio investicijų analize, galima teigti, kad užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą gali vienu metu prieštaringai įtakoti šalies ekonominį augimą: vienose ūkio šakose ar pramonės sektoriuose tiesioginės užsienio investicijos gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą ir rezultatyvumą, bet kituose, esant tam tikroms aplinkybėms, ir sutrikdyti. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui pavaizduotas (1.3 lentelė)

1.3 lentelė **Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui**

Teigiamas TUI poveikis		Neigiamas TUI poveikis	
Poveikis	Poveikio pasireiškimas	Poveikis	Poveikio pasireiškimas
Naujos darbo vietos	Sukuriamos naujos darbo vietos. Dažnai užsienio kapitalo turinčios įmonės pradeda veiklą mažindamos darbuotojų skaičių, bet vėliau, plečiant veiklą, sukuriamos naujos darbo vietos, pagerėja darbo sąlygos.	Technologinė priklausomybė	Šalies ūkis įgyja technologinę priklausomybę nuo užsienio investicijas suteikusių ūkio subjekto. Be to, tarptautinės įmonės, atlikdamos bendrus mokslinius tyrimus, panaudoja investicijas priėmusios šalies žmonių idėjas, žinias, sukelia „proto nutekėjimą“ ir neigiamai paveikia šalies kultūrą.
Kvalifikacijos kėlimas	Užsienio investuotojai reguliariai investuoja ir skiria daugiau pinigų darbuotojų kvalifikacijai kelti bei naujiems darbo įgūdžiams formuoti.	Pelno išvežimas į užsienį	Investicijas priimanči šalis, bijodama, kad sumažės užsienio investicijų, dažniausiai toleruoja gauto pelno išvežimą į užsienį, jis nėra reinvestuojamas investicijas priimančioje šalyje.
Naujos ir progresyvos vadybos idėjos	Diegiamos naujos ir progresyvos vadybos idėjos, kurios keičia senąsias, giliai iššaknijusias į vietines įmones. Tai labiausiai būdinga toms ekonominėms veikloms, kurios tradiciškai laikomos strateginėmis ir nuo senų laikų buvo valstybės nuosavybė.	Galimas tarptautinių kompanijų kišimasis į teisinę aplinką	Užsienio įmonės siekia ekonominės galios, todėl gali kištis į vyriausybės veiklą, sumažina šalies suverenitetą. Be abejo, pasitaiko, kad šalyse, į kurias investuojama, demokratija ir rinkos ekonomika dar neturi gilesnių šaknų. Tokios šalys galėjo ir kai kuriais atvejais pasinaudojo investicijomis kaip priemone politiniams tikslams pasiekti investuojamoje šalyje.

Tęsinys kitame puslapyje

1.3 lentelės tęsinys **Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui**

Teigiamas TUI poveikis		Neigiamas TUI poveikis	
Poveikis	Poveikio pasireiškimas	Poveikis	Poveikio pasireiškimas
Infrastruktūros išplėtimas	TUI kartu su užsienio kapitalu perduoda ir verslo ryšius su užsienio bankais bei tarptautinėmis finansų institucijomis. Tai investicijas priimančiai šaliai padeda pagerinti einamosios sąskaitos balansą ir didina šalies pozicijas tarptautinėse kapitalo rinkose. Tokios kapitalo įplaukos vėliau padeda valstybei taupyti pinigus, nes padidėja šalies galimybės skolintis iš užsienio už mažesnes palūkanas. Sėkmingos investicijos sąlygoja ir padidėjusias mokesčių įplaukas, nuimdamos dalį naštos nuo vietos įmonių ir gyventojų.	Sukelia šalies ūkio ekonomikos sumaištį	Kyla nesutarimai dėl darbo užmokesčio, žaliavų kainų, pelno išvežimo ir reinvestavimo. Užsienio kompanija gali dominuoti rinkoje ir riboti vietinių įmonių konkurencijos galimybes. Jei užsienio įmonė yra didelė, tvirta, turinti tam tikrą monopolinę galią šeimininko šalies rinkoje, jos mažos kainos gali būti suvokiamos kaip bandymas kontroliuoti didelę šeimininko šalies rinkos dalį. Kelianti susirūpinimą ir susijusi su tiesioginėmis užsienio investicijomis yra darbo jėgos ir kitų išteklių eksploatacija.
Technologijos ir žinių transformavimas	TUI leidžia transformuoti naujausias technologijas ir žinias. Empiriniai tyrimai rodo, jog esant tiesioginėms užsienio investicijoms, įdiegiamos modernesnės technologijos. Tai paprastai būna susiję su technologijų perdavimu, kuris nerentabilias įmones paverčia pelningai dirbančiomis.		
Didesnis produktyvumas	Privati įmonė beveik visada produktyvesnė nei valstybinė. Didesnis produktyvumas reiškia, kad įmonė teiks geresnes ir įvairesnes paslaugas, dažnai mažesnėmis kainomis. Lietuvoje jaučiamas kapitalo stygius, todėl užsienio kapitalo pritraukimas suteikia galimybę greičiau pertvarkyti dideles įmones.		
Eksporto didėjimas	Tarptautinės korporacijos turi gerą verslo kontaktų tinklą daugelyje šalių, tai lemia eksporto didėjimą.		
Ekonomikos augimas	Jei šalis nepritraukia užsienio kapitalo, ji rizikuoja likti nepastebėta pasaulinėje rinkoje. Norint sumažinti atotrūkį nuo ekonomiškai išsivysčiusių šalių ir užtikrinti pakankamai didelius ekonomikos augimo rodiklius, reikalingas daug didesnis tiesioginių užsienio investicijų augimo tempas nei išsivysčiusiose šalyse.		
Skatina konkurenciją	Užsienio investuotojai atveria šalies įmonėms kelią į tarptautines rinkas, kurios yra ypač svarbios tų šalių įmonėms, kurios turi mažas vietines rinkas (pvz., Baltijos šalys). Įmonės lygyje TUI suintensyvina konkurenciją, didina produktyvumą. Intensyvesnė konkurencija apima naujas technikas, produktus, paslaugas ir idėjas.		

Apibendrinant galima teigti, kad TUI vaidina ypatingai svarbų vaidmenį didinant konkurenciją, plėtojant šalies ūkį, keisdamos veiklos sąlygas bei keldamos kokybiškai naujus reikalavimus darbo jėgai, verslui ir socialinei infrastruktūrai. Dauguma mažiau ekonomiškai išsivysčiusių bei besivystančių šalių deda visas pastangas pritraukti TUI. Tikimasi, kad TUI sukurs šalyje naujų darbo vietų, mažins nedarbą, kels darbuotojų kvalifikaciją, modernizuos vadybos idėjas, technologijas. Dėl to pakils prekių bei paslaugų kokybė ir vietinių įmonių konkurencingumas. Taigi kiekviena investicijas priimanti šalis tikisi paskatinti jomis savo šalies ekonominį augimą, nors pastarajam didesnės įtakos turi ne tiek pačios TUI, kiek mokėjimas šiomis pasinaudoti. Tačiau TUI **efektyviai panaudoti būtinos trys sąlygos** (Langvinienė N. 2004 m.):

- 1) Užsienio kapitalas nepakeičia vietinio kapitalo, konkuruodamas prekių ir paslaugų bei finansų rinkose;
- 2) TUI produktyvesnės nei vietinės investicijos;
- 3) TUI veikia kaip priemonė, kuria vietinėms įmonėms perduodamos naujos idėjos, technologijos bei darbo praktika (tai sukelia konkurencinį spaudimą, dėl kurio vietos gamintojai priversti veikti efektyviau bei įvesti į gamybą naujas technologijas).

Tam kad TUI teigiamai veiktų eksportą, būtinos šios sąlygos:

- 1) Tarptautinės kompanijos produktyviau organizuoja vietinių žaliavų perdirbimą (panaudodamos rinkodaros žinias, pažangesnes technologijas ir pan.);
- 2) Tarptautinės kompanijos paskatina nuo importo priklausančią pramonę „pereiti“ į eksportuojančią;
- 3) Tarptautinės kompanijos, turėdamos daugiau patirties, eksportuoja galutinį produktą, prieš tai suorganizuodamos vietiniams gamintojams įrenginius, technologijas, pateikdamos žinias, kaip gaminti produktą, bei sutartis su galutiniais vartotojais;
- 4) Tarptautinės kompanijos vykdo prekių bei paslaugų rinkodarą tarptautinėje rinkoje (t. y. specializuoja savo funkcijas, perleisdamos gamybą vietiniams gamintojams).

Nors TUI turi daug teigiamos įtakos besivystančioms šalims, kaip matome, turi būti įgyvendinta daug sąlygų, kad tos pačios TUI neturėtų neigiamos įtakos vietiniams gamintojams. Kritikai dažnai akcentuoja netgi labiau neigiamą nei teigiamą įtaką besivystančių šalių ekonomikai, nes Tarptautinės kompanijos stabdo šalių ekonominį vystymąsi šalies mastu. Visas investicijas bei veiklą tarptautinės kompanijos koncentruoja tik didžiausiuose šalių miestuose ir (ar) pramoniniuose regionuose.

2. TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS LIETUVOJE

2.1. LIETUVA GLOBALINĖJE KAPITALO RINKOJE – GALIMYBĖS IR PERSPEKTYVOS

Globalizaciją ekonominiu aspektu galime apibrėžti, kaip integracijos procesą, keičiantį pasaulinę ūkio struktūrą, darbo pasidalijimą, gamybos veiksnių judėjimo apimtį ir mastą.

Pasaulio ekonomiką galima laikyti ir globalizacijos atspindžiu, ir laidininku. Šis procesas daro reikšmingos įtakos tarptautinėms kapitalo rinkoms, prekių rinkoms, makroekonominėi (biudžeto) politikai, pramonės santykiams ir darbo rinkos reglamentavimui. **Galima skirti tris globalizacijos lygius:** (Vyckintas P. 2000 m.)

1. transakcijas per sieną (cross-border transactions)
2. transakcijas bendroje rinkoje (open-border transactions)
3. transakcijas be sienų (transborder transactions) - dažniausiai naudojamą „interneto amžiaus“ ekonomikos pavyzdį.

Galima išskirti tris pagrindinius globalizacijos veiksniai:

1. tai tarptautinės konkurencijos kokybinio pobūdžio kitimas ir apimtys augimas - naujausios technologijos leidžia konkuruoti tose srityse, kur anksčiau valstybių ar regionų ribose buvo galima išlaikyti monopolijas;
2. inovacijų kaupimasis, keičiantis prekių gamybą paslaugų kūrimu, o tradicinėms įmonėms suteikiantis lankstumo (kitaip negu pirmajai sąlygai, antrajai, kad ji padarytų realų poveikį valstybės ekonomikai, būtinas tam tikras valstybės (de)reguliacinis pagrindas);
3. strateginiai aljansai ir transnacionalizacija, leidžianti apjungti galimybę plėsti gamybą į įvairius geografinius regionus su lankstumu bei specifinių žinių pritaikymu. Visa tai sukuria naują tarptautinę darbo pasidalijimą.

Tradicinės teorijos teigia, kad globalizacija leidžia efektyviau išnaudoti išteklius, todėl prisideda prie kainų mažėjimo dėl masto ekonomijos, ūkio restruktūrizavimo ir santykinio pranašumo.

Akivaizdu, kad inovacijoms ir naujoms technologijoms užtikrinti reikia itin didelių išteklių - todėl tai padaryti gali nebent didžiosios valstybės bei transnacionalinės korporacijos. Transnacionalinių korporacijų veikla valstybei iš tiesų sukuria nemažai naudingų veiksnių, tokių kaip naujų technologijų bei vadybos stiliaus perdavimas, o globalizacijos bei naujų informacijos technologijų mažinami tarptautinės ekonominės veiklos koordinavimo kaštai prisidėjo prie tiesioginių užsienio investicijų *besąlygiško* naudingumo – todėl kiekviena valstybė turi siekti kuo didesnio jų pritraukimo.

Tik apie 1989 m. pradėta daugiau skirti užsienio investicijų buvusioms socializmo šalims, kai perėjimo į rinką ir demokratizacijos procesai atvėrė šioms šalims duris į šiuolaikinio tipo atvirą ekonominę sistemą.

Vakarų verslininkai, investuodami savo kapitalą į Vidurio ar Rytų Europos šalis, siekia dažniausiai tokių tikslų, kaip prasiskverbti į tos šalies ir jai artimų šalių rinkas, surasti naudingų tarpininkų ir partnerių, sumažinti gaminių kainas pigesnės darbo jėgos sąskaita ir pasinaudoti kitais atviros ekonominės sistemos vaisiais, pvz. tokiais kaip informacija ir t.t.

Prieš dešimtmetį ir dabar ypač suinteresuotos užsienio investicijomis yra buvusios socializmo šalys. **Svarbiausios šio proceso priežastys:**

- ūkio restruktūrizavimas ir ekonomikos reformos reikalauja daug kapitalo;
- pagerina šalies užsienio prekybos balansą, pasinaudojus užsienio partnerio ryšiais, paskirstymo kanalais bei reklama;
- prisiviliojus užsienio investicijas šaliai ir panaudojus jas tinkamai, galima greičiau pereiti prie pažangių technologijų, parengti ir įgyvendinti sudėtingus projektus (pvz. infrastruktūroje), surasti naujų rinkos nišų savo gaminamai produkcijai;
- Vietinės įmonės gali perimti geresnio ir efektyvesnio valdymo ir darbo organizavimo patirtį;
- užsienio investicijos, išplėsdamos privatizavimo šaltinius, gali pasitarnauti abipusei naudingai ekonominei integracijai.

Nors prekės ir paslaugos iš Vakarų šalių veržte veržiasi į Rytų ir Vidurio Europos šalių rinkas, kapitalo judėjimas deja nėra toks spartus. Jo dydį ir apimtį lemia dažniausiai tokie rodikliai:

- noras garantuoti įėjimą į rinką;
- galimybė dalyvauti privatizacijos procese;
- politinio bei ekonominio stabilumo lygis;
- palanki mokesčių sistema;
- makroekonominis valstybės išsivystymo lygis.

Šios prielaidos tarpusavyje labai susiję ir priklausomos. Dažnai prielaidų susiformavimo lygis valstybėje sutapatinamas su investiciniu klimatu. Tačiau tai nėra visiškai teisinga. Kaip įsitikinome išanalizavę teorinę medžiagą, investicinis klimatas gali būti paaiškinamas, kaip visos sąlygos užsienio investuotojui privilioti, jam ateiti ir funkcionuoti. Šios sąlygos gali būti ekonominės, politinės, socialinės, neretai ir religinės, etinės ir tradicinės.

Visos politinės ir ekonominės reformos Lietuvoje prasidėjo tik prieš 18 metų. Tai aštuoniolikmetis, per kurį 50 metų izoliacijoje laikyta tauta sukūrė savo valstybingumą, subrandino

demokratinę visuomenę, įtvirtino šalyje laisvosios rinkos ekonomiką. Buvo suformuoti aiškūs tolimesnio vystymosi siekiai ir tikslai.

Lietuva, viena iš Pabaltijo valstybių, esanti rytinėje Baltijos jūros pakrantėje ir viena iš nedaugelio šiandien turinti geografinės padėties pranašumą pritraukiant investicijas. Su palankiu investicijoms verslo klimatu, stabilia su euru surišta nacionaline valiuta, stipriu finansiniu sektoriumi, didelių rinkų kaimynystė ir gera infrastruktūra šalis yra jungtis tarp vienos sparčiausiai besivystančių rinkų - Rusijos ir vieno pažangiausių pasaulio regionų - Europos Sąjungos. Lietuvos integracija į tarptautinę kapitalo rinką teikia reikšmingų pranašumų šaliai, verslui, įmonėms ir vietiniams investuotojams. Integruojantis jaunai ir mažai šaliai į pasaulinę kapitalo rinką, įgyjama privalumų. Vienas tokių, tai platesnis ir lengvesnis kapitalo prieinamumas, kas ypač svarbu postkomunistinėms valstybėms, ilgą laiką buvusioms uždaroje erdvėje. Tokia šalis kaip Lietuva su nepakankamu vietiniu kapitalu ir dar tik augančia ekonomika nepatenkina augančių smulkių ir stambių įmonių, todėl būtinas investicijų prisiviliojimas. Užsienio investicijos yra kapitalo ir technologijų šaltinis, kuris tarp įmonių stiprina konkurencines pozicijas, finansuoja veiklą, skatina pramonės, visos ekonomikos ir pagaliau gyvenimo lygio augimą. Didėjanti konkurencija sektorių viduje skatina efektyviau naudoti vietinį kapitalą ir perskirstyti kapitalą tarp skirtingų ekonomikos sektorių. Tačiau konkurencija ir spaudimas didėja palaipsniui ir iš išorės. Patyrę ir finansiškai stiprūs kapitalo rinkos dalyviai skverbiasi į besivystančią šalį, taigi užsienio kapitalo dominavimas šalies rinkoje yra neišvengiamas, o taip savo ruožtu žengiama globalizacijos link.

Globalizacija – unikalus reiškinys, naikinantis susisiekimo atstumus, skatinantis gamybos sąnaudų mažėjimą ir verslo aplinkos supanašėjimą. Pasaulinės konkurencijos amžiuje valstybės, jų institucijos ir net pasaulinės kompanijos ima ieškoti būdų, kaip save pristatyti naujai. Konkuruoja ne tik idėjos ar mokesčių tarifai, bet ir būdai, kuriais siekiama patraukti naujovių ištroškusį turistą ar verslo nišų ieškančių verslininką. (Adamkus V. 2005 m.)

Pasaulio šalių patirtis rodo, kad tik įsijungimas į tarptautinį darbo pasidalijimą, dalyvavimas tarptautinės ekonominės integracijos procesuose užtikrina ekonominę gerovę. Antai, TVF duomenimis, 2000 m. išsivysčiusių šalių dalis pasaulio gyventojų skaičiuje sudarė 15,4 proc., o jų dalis pasaulio BVP buvo 57,1 proc., dalis pasaulio prekių ir paslaugų eksporte – net 75,7 proc. (ir dalis gaunamose tiesioginėse užsienio investicijose 1998 m. buvo 71,4 proc.). Tuo tarpu besivystančių šalių dalis gyventojų skaičiuje buvo 77,9 proc., BVP gamyboje – 37,0 proc., eksporte – 20,0 proc. (ir dalis gaunamose tiesioginėse užsienio investicijose – 25,8 proc.). Akivaizdu, kad ekonominis atsilikimas ir dalyvavimas tarptautinėje ekonominėje integracijoje yra kuo glaudžiausiai susiję atvirkštiniu ryšiu. (Čičinskas J. 2005 m.)

Lietuvos nacionalinė ekonomika yra pasaulinės ekonomikos sudedamoji dalis. Strategine prasme pasaulinė ekonomika tai aplinka, kurioje besireiškiančios tendencijos stipriai veikia galimybes

bei grėsmes ilgalaikiai nacionalinės ekonomikos plėtotei. Taigi, nuo to, koku mastu Lietuvos ūkio plėtotė derinasi su pasaulinės ekonomikos tendencijomis, priklauso šalies ekonomikos stiprybės ir silpnybės. Vertinant šalies ekonomikos, galimybes ir grėsmes jos plėtotei, stiprybes ar silpnybes, reikia atsižvelgti į tą aplinkybę, kad Lietuva yra nedidelė Europos šalis, turinti pereinamąją ekonomiką.

Lietuvos nacionalinės ekonomikos įsijungimas į pasaulinį ūkį atitinka nacionalinius interesus ir pasaulinės raidos tendencijas, tačiau yra sudėtingas procesas. Kad nacionalinis uždavimas, izoliacija nuo tarptautinės darbo pasidalijimo sistemos neturi perspektyvų, yra akivaizdi teorinė ir praktikos patvirtinta išvada. Nacionalinių ekonomikų atvirumo laipsnis nuolat didėja: Pasaulio prekybos organizacijos duomenimis, kiekvienam 10 proc. pasaulinės gamybos padidėjimui tenka 16 proc. pasaulinės prekybos padidėjimas. Ryški tendencija – kuo labiau ekonomiškai pažengusi yra maža šalis, tuo atviresnė jos ekonomika. Lietuvos nacionalinė ekonomika taip pat darosi vis atviresnė: skatinama užsienio prekyba ir šalinamos kliūtys kitoms pasaulinio ūkio ryšių formoms, **liberalizuotas tarptautinis kapitalo judėjimas** ir tarptautinės valiutinės atsiskaitymų operacijos.

Užsienio transnacionalinių korporacijų (TNK) dalyvavimas Lietuvos ekonomikoje leidžia greičiau plėtoti nacionalinę ekonomiką užsienio tiesioginių investicijų pagrindu, perimti pažangias technologijas, tarptautinės vadybos patirtį, apimant efektyvų gamybos ir realizacijos organizavimą, geros firmų reputacijos palaikymą. Tačiau klimatas tiesioginėms užsienio investicijoms Lietuvoje dar nėra pakankamai palankus konkuruojant dėl jų su kitomis šalimis. Plėtojant Lietuvos ekonomiką reikia įvertinti tą aplinkybę, kad transnacionalizacijos procesas tapo masiniu reiškiniu, lėmusiu pasaulio ekonomikos raidą XX a. antroje pusėje. TNK kontroliuoja nuo 20 iki 25 proc. pasaulinio BVP ir joms tenka trečdalis pasaulinės prekybos. Pasaulinė prekyba vis labiau tampa vidine firmine prekyba tarp skirtingų TNK dalių. Pripažįstama, kad TNK yra globalizacijos variklis, paverčiantis pasaulinį ūkį bendra prekių, paslaugų, kapitalo, darbo jėgos ir žinių rinka. Pasaulis darosi bendra rinka dešimtims tūkstančių TNK, ir visi regionai atviri jų veiklai.

Pagrindinis TNK tikslas yra ne pelno, o rinkų maksimizavimas; pasaulinės daugelio prekių rinkos jau pasidalytos tarp TNK ta prasme, kad jos vyrauja daugelio pasaulio šalių vietinėse rinkose. Užsienio transnacionalinės korporacijos turi savų interesų, kurie gali nesutapti su Lietuvos nacionaliniais interesais. Transnacionalizacijos procesas Lietuvos ekonomikoje neturėtų išlikti vienpusis, kai tik užsienio TNK pasidalija nacionalinę vidaus rinką. Turi būti ugdomos TNK su pagrindinėmis kompanijomis Lietuvoje, kad jų veikla užsienyje leistų padidinti šalies nacionalinį konkurencingumą pasaulinėje rinkoje. Tačiau Lietuvos transnacionalinės kompanijos tebėra pradinėje formavimosi stadijoje ir svarbesnio vaidmens pasaulinėje rinkoje ne vaidina.

Lietuvos integracija į ES išplėtė realizacijos rinkas, sudarė prielaidas užsienio prekybos pagyvėjimui, prekių ir paslaugų gamybos reorganizavimui, ekonomikos pagyvinimui, **užsienio investicijų didėjimui**. Tai padės Lietuvai sumažinti, o tolimesnėje ateityje ir panaikinti ekonominių ir

socialinį savo atsilikimą nuo labiausiai išsivysčiusių Europos valstybių, panaikinti visas kliūtis įsitraukti į tarptautinį ekonominį bendradarbiavimą. Tačiau didelė konkurencija bendroje ES rinkoje pradiniam etape gali sužlugdyti kai kurias Lietuvos tradicines gamybos šakas ir sukelti nepageidautinų socialinių reiškinių. (Eduardas V., Aleksandras V., Raimundas K. 2005 m.)

2.2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TENDENCIJŲ LIETUVOJE ĮVERTINIMAS

Charakterizuodami užsienio kapitalo atėjimo procesą Lietuvoje, galime išskirti tris TUI raidos etapus: iki 1991 metų, nuo 1991 iki 1996 metų ir po 1996 metų. Lietuvoje užsienio investicijas reglamentuojantys įstatymai išleisti daug vėliau nei kitose Vidurio ir Rytų šalyse. Investiciniai procesai Lietuvoje pagyvėjo tik atkūrus nepriklausomybę ir priėmus svarbiausius ūkinę veiklą reguliuojančius įstatymus. (2.1 pav.)

Tiesioginių užsienio investicijų apimtys Lietuvoje fiksuojamos nuo 1991 metų. Statistikos departamento duomenimis, tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 1991 metais sudarė tik apie 32 mln. Lt 1992 metais jos padidėjo iki 76 mln. Lt. Pagrindinės priežastys, lėmusios mažą investicijų apimtį, buvo politinė rizika: neaiški Lietuvos politinė ateitis, stipri ūkio (ypač energetikos) priklausomybė nuo Rusijos ir kitų Nepriklausomos Valstybių Sandraugos (NVS) šalių, neaiški teisinė bazė ir verslo infrastruktūros nebuvimas. Nuo 1993 metų matomas gana spartus TUI augimas Lietuvoje – iki 1995 metų jos padidėjo iki 1408 mln. Lt, tačiau vienam šalies gyventojui tesudarė tik 379 Lt. Spartesnis jų augimo tempas pastebimas nuo 1995 metų, pradėjus antrąjį valstybės turto privatizavimo etapą, priėmus palankesnius užsienio investuotojams įstatymus, pradėjus augti šalies bendrajam vidaus produktui ir pasidarius stabilesnei šalies politinei padėčiai.

Visų užsienio kapitalo investicijų srautas Lietuvoje 1998 m. sudarė 5,81 mlrd. Lt. Palyginus su dar ankstesniais metais, jis padidėjo daugiau nei 15%. Šiais metais buvo užfiksuotas ypatingai spartus TUI padidėjimas. Jų srautas išaugo net 2,6 karto. 1998 metais daugiausia TUI į telekomunikacijas ir ryšių sektorių. Tai sudarė 56,8% visų to meto TUI. Kita - dalis TUI atiteko prekybos, finansinio tarpininkavimo sektoriams. Į Lietuvos ūkį buvo investuota kapitalo iš 107 pasaulio šalių. Daugiausia kapitalo investavo JAV. 1998 metai pažymėtini ir tuo, kad buvo sudarytas pats didžiausias privatizavimo sandoris - už 510 mln. JAV dolerių strateginis investuotojas Švedijos „Telia“ ir Suomijos „Sonera“ konsorciumas „Amber Teleholding“ nupirko 60 % AB „Lietuvos telekomas“ akcijų.

2001 metais įvyko lūžis. TUI apimtys pasiekė 10 mlrd. Lt ir kilo toliau.

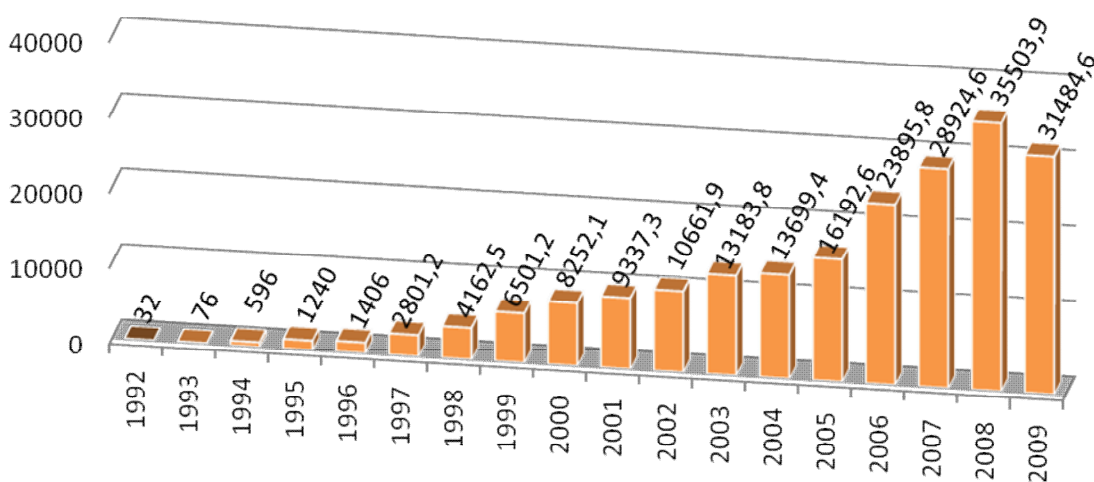
2003 metais tiesioginių užsienio investicijų srautas buvo 3,5 karto mažesnis nei prieš metus ir sudarė tik 765 mln. Lt bei pasiekė pastarųjų 7 metų antirekordą. Net ir pridėjus 800 mln. Lt (maždaug

ties šis rodiklis sumažėjo Mažeikių naftai perfinansavus dalį Jukos paskolos ir statistikams perkvalifikavus kai kurias draudimo sektoriaus paskolas dėl akcininkų kaitos), rezultatas būtų daug blogesnis nei 2001 ir 2002 metais.

Iki 2004 metų vidurio buvo įregistruotos daugiau negu 7500 įmonių, į kurias investuotas užsienio kilmės kapitalas. Šių įmonių įstatinis kapitalas sudarė 12,8 mlrd. Lt, iš jo 7,6 mlrd. Lt (59,6 proc.) buvo užsienio kilmės kapitalas. Šiuo požiūriu pirmasis 2004 metų pusmetis – vienas geriausių, nes per šį laikotarpį Lietuvoje investuota 1,3 mlrd. litų TUI.

Kaip matyti 2.1 pav. Tiesioginės užsienio investicijos ir toliau sparčiai augo ir 2008 metų pradžioje pasiekė net 35,50 mlrd. litų ribą. Tačiau kaip praneša Statistikos departamentas, tiesioginės užsienio investicijos 2009 m. sausio 1 d. sudarė 31,48 mlrd. litų ir buvo 11,3 procento mažesnės nei 2008 m. sausio 1 d. (35,50 mlrd. litų). Vidutiniškai vienam šalies gyventojui teko 9,4 tūkst. litų (2008 m. sausio 1 d. – 10,5 tūkst. litų) tiesioginių užsienio investicijų. 2.2 pav. Tiesioginių užsienio investicijų sumažėjimą lėmė pasaulinė finansų krizė, įmonių akcijų kainų kritimas ir reinvesticijų sumažėjimas, nors tiesioginės užsienio investicijos į akcinį kapitalą ir kitą kapitalą padidėjo.

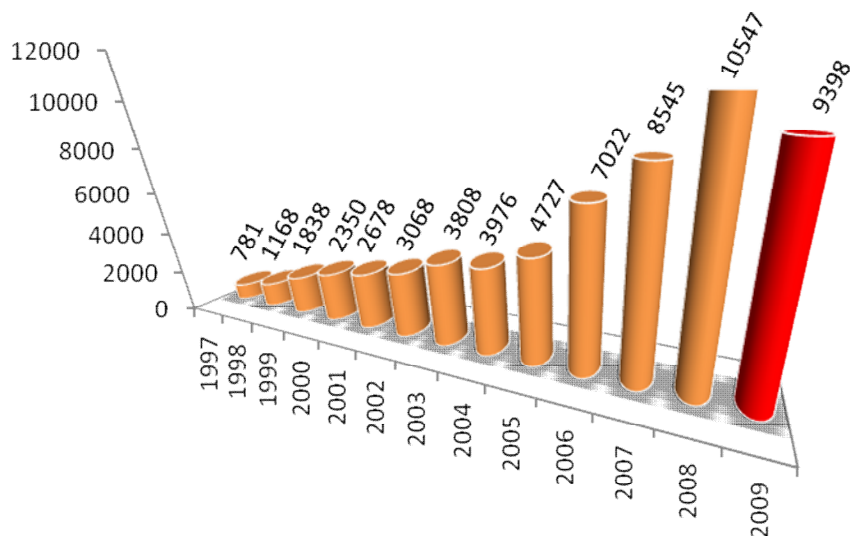
2.1 pav. Sukauptos tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje, mln. Lt.

Šaltinis: Statistikos departamentas. Vilnius, 2009 m.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ir į šalį pradėjus plūsti užsienio investicijoms, vienam šalies gyventojui tenkanti TUI dalis labai sparčiai augo. Nuo 1991 m. iki 1998 m. TUI vienam gyventojui (2.2 pav.) pakilo nuo 9 Lt iki 1168 Lt. Šie skaičiai dar kartą patvirtina ekonomikos augimą jaunoje demokratinėje valstybėje, kuri iš daugelio mažų šalių išsiskyrė palankiu užsienio investicijoms klimatu. Paskutiniuoju (2005 - 2008 m.) laikotarpiu TUI vienam šalies gyventojui išaugo net iki 10547 Lt. Ir nors TUI vienam Lietuvos gyventojui 2009 smuko iki 9398 Lt. jų atėjimas skatina naujų darbo vietų atsiradimą, sveiką įmonių konkurenciją, prekių ir paslaugų kokybės gerinimą. Visa tai atsiliepia tik teigiamai šalies gerovei ir jos gyventojams.

2.2 pav. TUI vienam Lietuvos gyventojui 1997-2009 m.

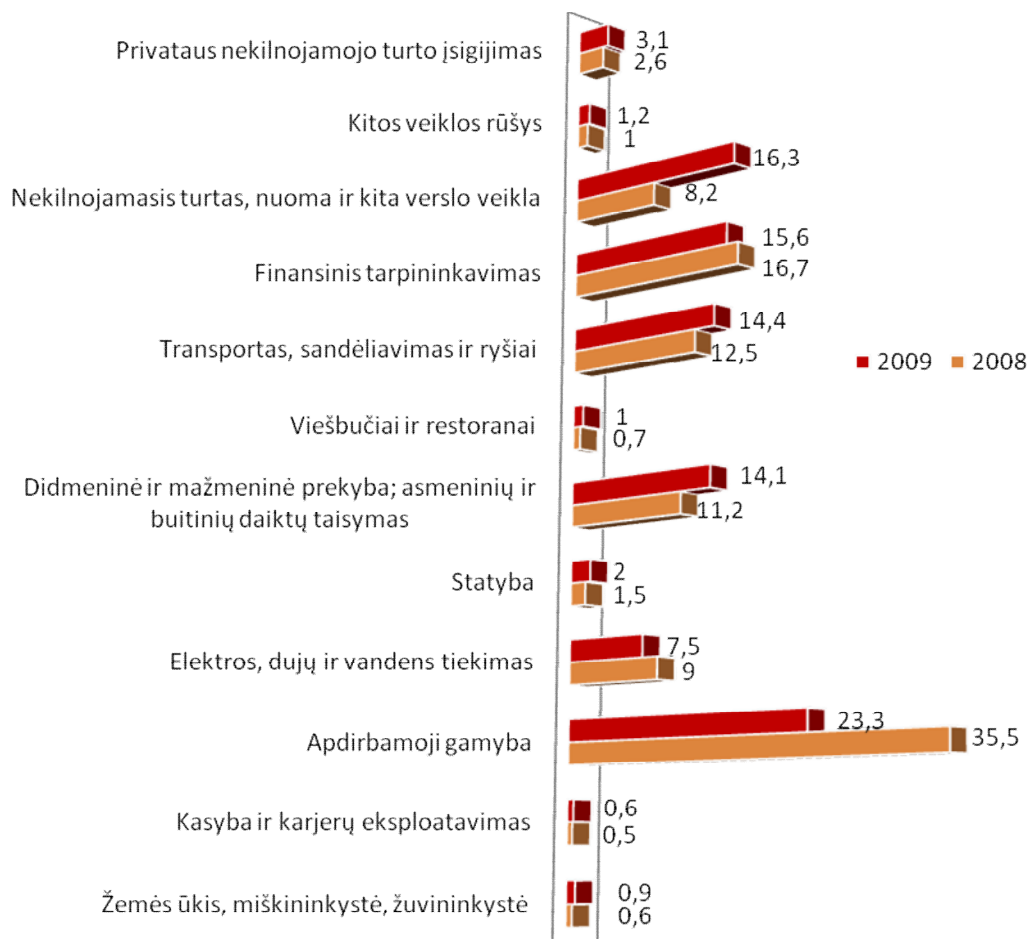

Šaltinis: Statistikos departamentas. Vilnius, 2009 m.

Matome (2.3 pav.), jog atskiros ūkio šakos buvo nevienodai patrauklios užsienio investuotojams. Tokius netolygius investicijų srautus galima būtų paaiškinti taip. Viena vertus, santykinai didesnės investicijos į paslaugų sektorių atitinka pasaulinę paslaugų sektoriaus plėtros tendenciją. Kita vertus, vykstantis privatizavimo procesas darė įtaką investicijų srautams į atsiradusius ūkio šakas, kurio metu užsienio investuotojai įsigijo didžiausius ir svarbius Lietuvos ekonominius objektus - Telekomą, Lietuvos žemės ūkio banką, Lietuvos taupomąją banką. Nemaža dalis „plyno lauko“ investicijų teko prekybos sektoriui, finansiniam sektoriui, nuotolinių ryšių („Omnitel“, „Bitė“, „Tele-2“) bei vežimų ekonominėms veiklos sritims.

Tačiau tokia svarbi Lietuvos ūkio šaka, kaip žemės ūkis, pritraukė tik nedidelę užsienio investicijų dalį. Situaciją akivaizdžiai komplikuoja tai, jog žemės ūkio produkcija Lietuvoje nekonkurencinga ir todėl sunkiai konkuruoja su kaimyninių šalių produkcija. Šios šakos pelningumas žemas, jis priklauso nuo valstybinės politikos, todėl užsienio kapitalas žemės ūkį praktiškai aplenkia.

2.3 pav. Tiesioginės užsienio investicijos į ekonomines veiklas Struktūra (proc.) 2009 m. pradžioje.

Šaltinis: Lietuvos banko statistiniai duomenys

2009 m. sausio 1 d. daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą – 23,3 procento, nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos įmones – 16,3, finansinį tarpininkavimą – 15,6, transportą, sandėliavimą ir ryšius – 14,4, didmeninę ir mažmeninę prekybą – 14,1, elektros, dujų ir vandens tiekimą – 7,5 procento visų tiesioginių užsienio investicijų. 2008 m. daugiausia padidėjo tiesioginės investicijos į nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos, žemės ūkio, miškininkystės, žuvininkystės, viešbučių ir restoranų, statybos veiklos įmones. (žr. 2 priedą)

Apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 2,69 mlrd. litų (36,7 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų), maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 1,55 mlrd. litų (21,2 proc.).

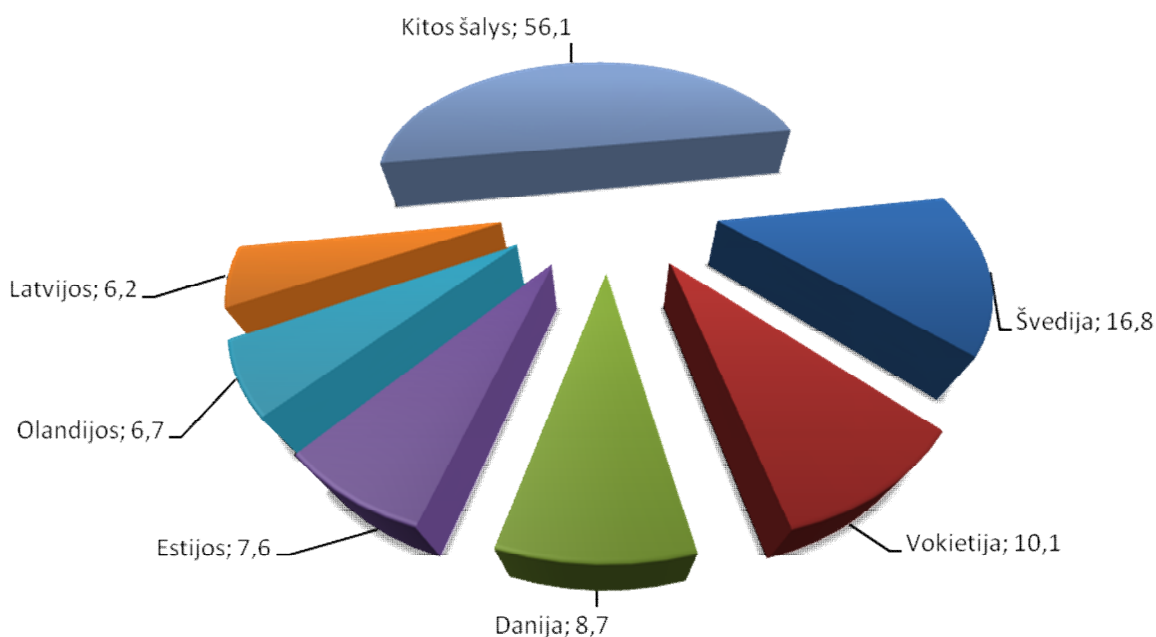
Per 2008 m. tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pamažėjo 11,3 procento ir šių metų sausio 1 d. sudarė 31,48 mlrd. litų. Daugiausia yra investavę Švedijos investuotojai – 5,30 mlrd. litų (16,8 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų), Vokietijos – 3,17 mlrd. litų (10,1 proc.), Danijos –

2,75 mlrd. litų (8,7 proc.), Estijos – 2,40 mlrd. litų (7,6 proc.), Nyderlandų – 2,11 mlrd. litų (6,7 proc.), Latvijos – 1,95 mlrd. litų (6,2 proc.).

Tiesioginės investicijos iš 27 ES valstybių narių sudarė 25,57 mlrd. litų (81,2 proc.), iš NVS šalių – 1,85 mlrd. litų (5,9 proc.) visų tiesioginių užsienio investicijų. (žr. 3 priedą)

2.4 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas 2009 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas. Vilnius, 2009 m.

Tiesioginių Danijos ir Rusijos investicijų sumažėjimas turėjo įtakos apdirbamosios gamybos, elektros, dujų ir vandens bei finansinio tarpininkavimo veiklos įmonių tiesioginių užsienio investicijų apimtys sumažėjimui. Tiesioginės Lenkijos investicijos sumažėjo perskaičiavus AB „Mažeikių nafta“ akcinį kapitalą iš rinkos į nominaliąją kainą.

Pagrindiniai Švedijos investuotojai Lietuvoje yra: „Telia“, kartu su Suomijos „Sonera“ įsteigusios konsorciumą „Amber TeleHolding“, yra investavusios į Lietuvos Telekomą, „Partek Insulation“, „Finfund, Nefco“ ir „EBRD“ (Švedijos, Suomijos ir JK kompanijos) investavo į BĮ „Partec-Paroc“, „Osman Trading“ AB, „Woodison Trading“ AB, „Ferrous Investment“ Ltd, „Distral S.A.“ (kartu su Airija, D.Britanija ir Kolumbija) į Klaipėdos Naftą, „Svenska Petroleum Exploration“ į Genčių Naftą.

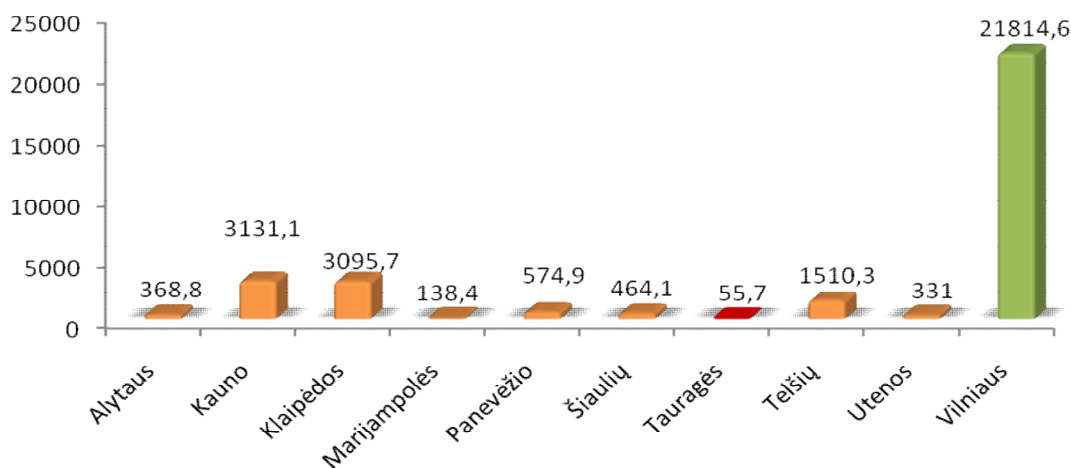
Danijos stambiausias investuotojas yra žuvies apdirbimo koncerno „A.ESPERSEN“ įsteigta bendrovė UAB „ESPERSEN“.

Lietuvoje yra įregistruota apie 1.200 Vokietijos įmonių. Didžiausi investuotojai - tai akcinė bendrovė E.on Ruhrgas AG, kuri drauge su Gasprom yra Lietuvos dujų, aprūpinančių Lietuvą dujomis, strateginis investuotojas, bei bankas Nord/LB Lietuva, kuris, 2002 metais perėmęs Žemės ūkio banką, tapo trečiuoju pagal dydį šalies banku. Kiti svarbūs Vokietijos investuotojai Lietuvoje - tai Siemens AG, ERGO grupė, dviračių gamykla Panther ir priekabų gamintojas Schmitz Cargobull.

Lietuvoje užregistruotos 844 bendros su Rusijos Federacija įmonės bei 238 Rusijos Federacijos kapitalo įmonių. Viso Rusijos Federacija į Lietuvoje registruotų įmonių įstatinį kapitalą investavo 1427.6 mln. Lt., iš jų Rusijos Federacijos dalis yra 65.07 mln. Lt. arba 4.55 %. Rusijos Federacijos įmonių įstatinio kapitalo dydis - 22.65 mln. Lt. Tarp didžiausias Rusijos investicijas turinčių įmonių galima paminėti: AB „Alytaus pieninė“, AB Tarptautinės kompanijos „Rusijos tyrinėjimai ir technologijos“ įmonės biznio centras „Baltija – Ritm“, AB „Silmega“, AB „Gargždų mida“.

Daugiausia tiesioginių užsienio investicijų – 21,81 mlrd. litų (69,3 proc.) – teko Vilniaus apskrįčiai, Kauno – 3,13 mlrd. litų (9,9 proc.), Klaipėdos – 3,10 mlrd. litų (9,8 proc.), Telšių – 1,51 mlrd. litų (4,8 proc.), Panevėžio – 0,57 mlrd. litų (1,8 proc.), Šiaulių – 0,46 mlrd. litų (1,5 proc.). Mažiausiai teko Tauragės apskrįčiai – 55,7 mln. litų (0,2 proc.), Marijampolės – 138,3 mln. litų (0,4 proc.). Tiesioginės užsienio investicijos padidėjo Marijampolės, Klaipėdos, Šiaulių, Vilniaus apskrityse, sumažėjo Telšių, Kauno, Alytaus apskrityse.

2.5 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal apskritis mln. Lt.

Šaltinis: Statistikos departamentas. Vilnius, 2009 m.

2.3. LYGINAMASIS LIETUVOS INVESTICINĖS APLINKOS VERTINIMAS

Dauguma pasaulio valstybių TUI vertina kaip svarbų kapitalo, darbo vietų kūrimo, eksporto didinimo ir naujų žinių (tiek vadybos, tiek technologijų) įdiegimo ir kartu kaip ekonomikos augimo šaltinį. Užsienio kompanijų investicijos neretai sudaro vietiniams gamintojams sąlygas per investuotojų tarptautinius platinimo tinklus patekti į naujas užsienio rinkas, papildo valstybės išdą pajamomis iš mokesčių ir augančios ūkinės veiklos, gerina šalies tarptautinio mokėjimo ir prekybos balansą.

Pagrindinės Lietuvos konkurentės pritraukiant TUI per pastarąjį dešimtmetį buvo ir išlieka Vidurio ir Rytų Europos šalys (Čekija, Lenkija, Vengrija, Slovakija, Slovėnija, Latvija, Estija). Lietuva kartu su Latvija ir Lenkija yra pritraukusios mažiausiai TUI vienam gyventojui tarp naujųjų ES narių. Daugelyje šių šalių yra taikomos įvairios paskatos investicijoms pritraukti.

Todėl tam kad išsiaiškintume Lietuvos galimybes ir perspektyvas pritraukti tiesiogines užsienio investicijas, bus atliekamas tyrimas ir lyginamoji analizė su šiomis 2004 metų gegužės 1 dieną kartu su Lietuva į ES įstojusiomis šalimis: Latvija, Estija, Lenkija, Čekija, Vengrija, Slovakija, Slovėnija. Ir keturiomis senosiomis ES šalimis, ploto dydžiu panašiomis į Lietuvą – Airija, Danija, Olandija, Belgija. **Šalys bus vertinamos ir lyginamos pagal šiuos kriterijus (2.1 lentelė):**

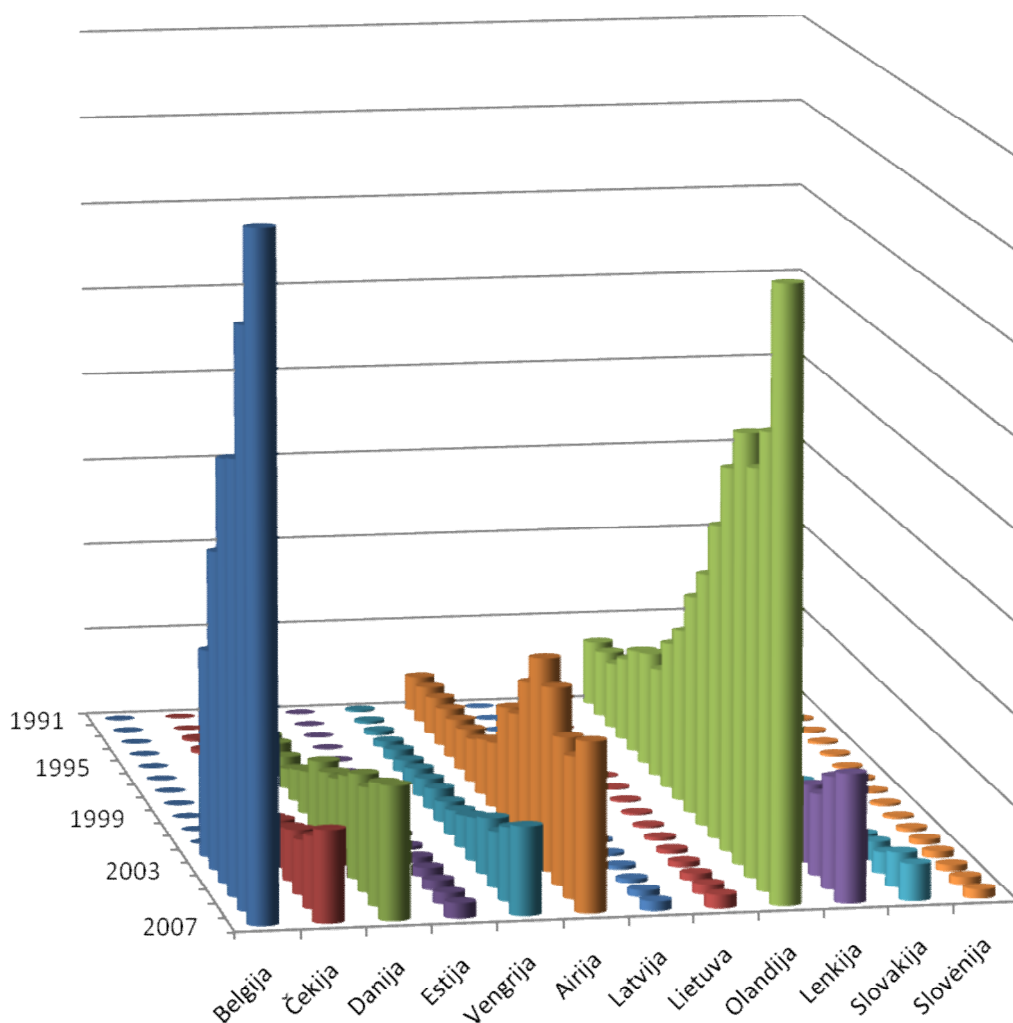
2.1 lentelė **Vertinimo kriterijai**

Užsienio investicijų apimtys ir veiksmingumas	Teisinės ir administracinės investavimo ir verslo aplinkos palankumas	Konkurencingumo aplinkos palankumas
a) Sukauptos TUI	a) Verslo aplinkos paprastumas	a) Pasaulio konkurencingumas
b) Sukauptos TUI vienam gyventojui	b) Verslo pradėjimas	b) Viešųjų institucijų kokybė
c) Sukauptos TUI %, nuo BVP	c) Statybos leidimų gavimas	c) Infrastruktūra
d) Vieta pasaulyje pagal tiesioginių užsienio investicijų potencialo indeksą	d) Įdarbinimas ir atleidimas	d) Makroekonominis stabilumas
e) Vieta pasaulyje pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksą	e) Turto registravimas	e) Sveikata/pradinio išsilavinimas
	f) Kredito gavimas	f) Aukštasis išsilavinimas
	g) Investuotojų apsauga	g) Rinkos efektyvumas
	h) Mokesčių mokėjimas	h) Darbo rinkos efektyvumo
	i) Užsienio prekyba	i) Finansų rinkų išsivystymo
	j) Sutarties sąlygų užtikrinimas	j) Technologinis pasirengimas
	k) Verslo nutraukimas	k) Verslo išmanymas
		l) Inovacijų naudojimas

2.3.1 Užsienio investicijų apimtys ir veiksmingumas

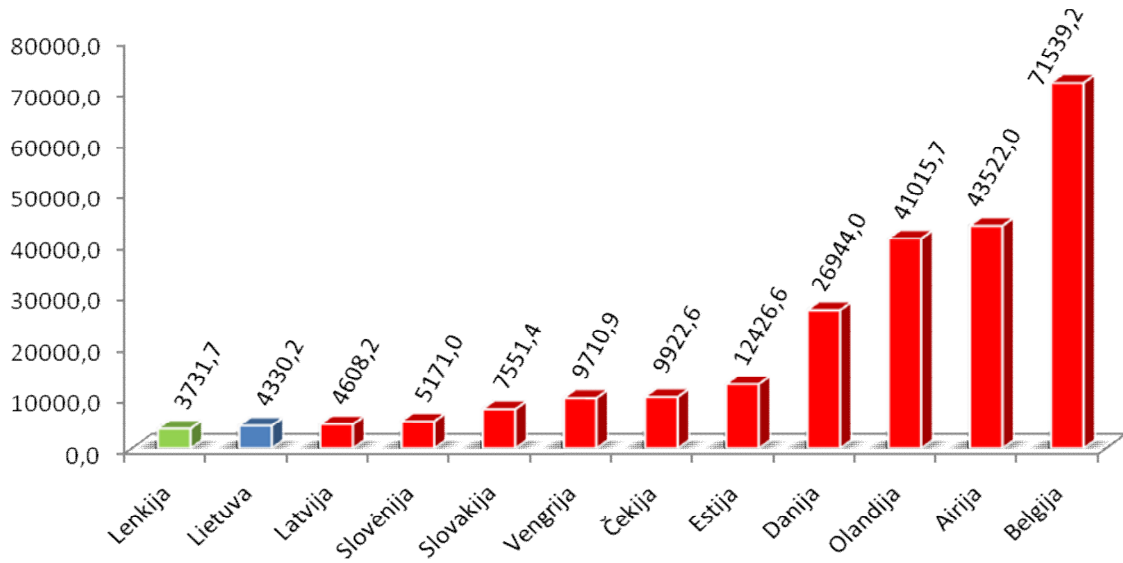
Pagal sukauptas tiesiogines užsienio investicijas vienam gyventojui 2007 metais Lietuva užėmė priešpaskutinę vietą tarp analizuojamų šalių. Sukauptos TUI vienam gyventojui nesiekė 4500 JAV Dol. Pagal šį rodiklį Lietuva lenkia tik Lenkiją. Palyginimui, Estijoje sukauptos TUI vienam gyventojui viršija 12000 JAV Dol. (2.6 pav.; 2.7 pav)

2.6 pav. Sukauptos TUI 1991 – 2007 metais mln. Dol.

Šaltinis: Jungtinių tautų prekybos ir plėtros konferencija

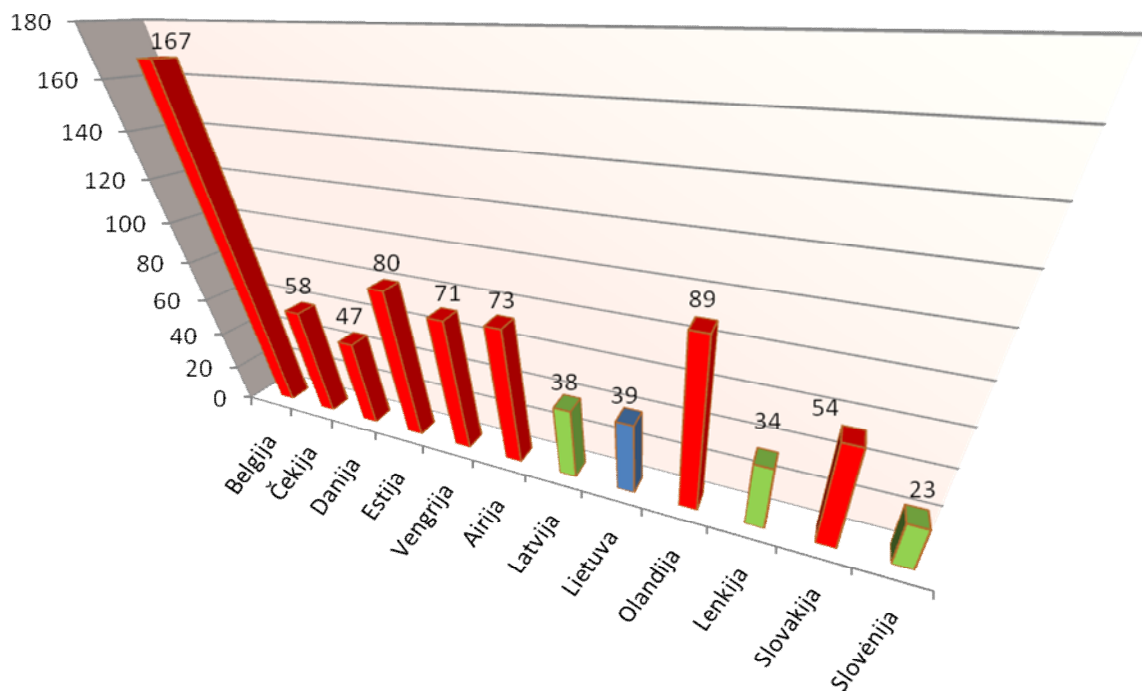
2.7 pav. Sukauptos TUI, Dol. vienam gyventojui, 2007 m.

Šaltinis: Jungtinių tautų prekybos ir plėtos konferencija

Pagal sukauptų TUI santykį su bendroju vidaus produktu (BVP) 2007 metų pradžioje Lietuva užėmė devintąją vietą tarp tiriamų šalių, aplenkdamą tikslai Slovėnija, Lenkija, Latvija. (2,8 pav.)

2.8 pav. Sukauptos TUI, % nuo BVP 2007 m.

Šaltinis: Eurostatas

Žvelgiant į investavimo tendencijas, stambių investuotojų strategijas, pastaruoju metu galima pastebėti vis aiškesnę tendenciją: vietovę jie vertina ne tik pagal perdislokavimo kontekstą, bet kaip kompanijos visos veiklos tobulinimo priemonę. Iš to išplaukia ir skirtingų investicijų strategijos. Investuotojo veiklos sėkmę lemia ne tik jo paties pastangos, bet itin svarbus yra ir veiklos kontekstas: kaip kokybiškai veikia tiekėjai, infrastruktūra ir bendrai visa verslo sistema. Dėl šios priežasties svarbu aktyviai dirbti su Lietuvoje jau esančiais investuotojais, kad būtų rasti jų ir kitų (vietinių) įmonių veiklos produktyvumo didinimo būdai. Tuomet ir patys investuotojai bus suinteresuoti kviestis kitus jiems svarbius investuotojus, tobulinti partnerių kompetenciją. (R. Jucevičius G. Jucevičius M. Kriaučionienė 2005). Tuo tarpu pernelyg detaliam reglamentuoti santykiai darbo rinkoje, per daug biurokratizuota ir komplikuota žemės įsigijimo ir statybos leidimų išdavimo tvarka menkina Lietuvos galimybes konkurencinėje kovoje su kaimyninėmis šalimis dėl užsienio investicijų.

Užsienio investicijų apimčiai ir veiksmingumui tarptautiniu mastu palyginti yra naudojami Jungtinių tautų prekybos ir plėtros konferencijos (angl. UNCTAD - *United Nations Conference on Trade and Development*) investicijų indeksai:

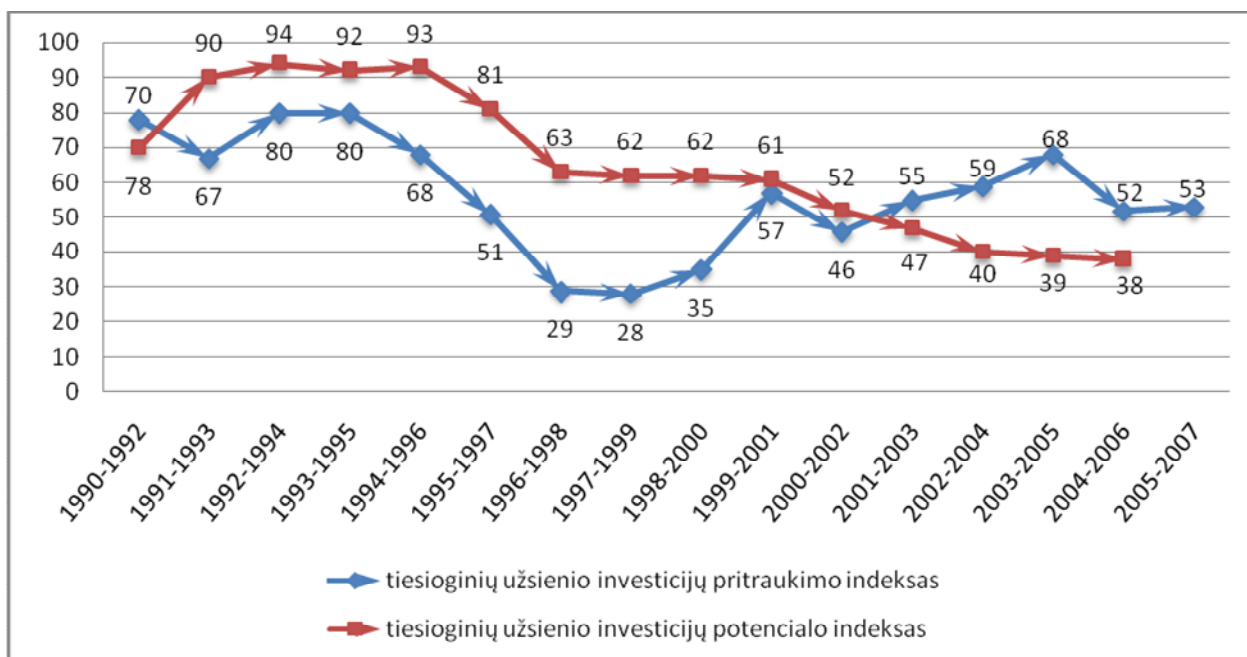
- **tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksas** (Inward FDI Performance Index);
- **tiesioginių užsienio investicijų potencialo indeksas** (Inward FDI Potential Index)

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksas yra šalies dalies pasauliniame tiesioginių užsienio investicijų sraute ir jų dalies pasauliniame bendrajame vidaus produkte (BVP) santykis. Šalys, kurių šio indekso vertė yra didesnė už vienetą, tiesioginių užsienio investicijų pritraukia daugiau negu galėtų tikėtis pagal savo BVP. Šios šalys turi palankią teisinę bazę, gerai valdo makroekonominius dydžius arba turi veiksmingą ir mažomis išlaidomis pasižyminčią verslo aplinką, kvalifikuotus darbuotojus, geras mokslinių tyrimų galimybes, šiuolaikinę infrastruktūrą, veiksmingą finansinę paramą ir pan.

Lietuvoje abu šie TUI indeksai tiek 1990-1992 metais, tiek ir 2000-2002 metais buvo palyginti geri (žr. 2.9 pav.). Pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksą, Lietuva UNCTAD pasaulio šalių rangų lentelėje 1990-1992 metais – užėmė 70 vietą, 1997-1999 metais Lietuva buvo pasiekusi aukščiausią 28 vietą, tačiau nuo tada šis rodiklis daugiausiai tik krito ir 2005-2007 metais pagal šį rodiklį buvo užimama 53 vieta. (2.2 lent.) Pagal šį indeksą, šiuo metu pasaulyje pirmauja Kinija.

Pagal tiesioginių užsienio investicijų potencialo indeksą, Lietuva UNCTAD pasaulio šalių rangų lentelėje 1990-1992 metais užėmė 78 vietą, 2000-2002 metais - jau 52, 2001 – 2003 m. – 47 vietą, 2002 - 2004 – 40, o 2004 – 2006 (2.9 pav.) pasiekė 38 vietą, taigi galima teigti, kad Lietuvos potencialas tiesioginėms užsienio investicijoms, po truputi auga.

2.9 pav. Jungtinių tautų prekybos ir plėtros konferencijos investicijų indeksų kitimo tempai (Lietuva)

Šaltinis: Jungtinių tautų prekybos ir plėtros konferencija

2.2 lentelė Investicijų indeksas tiriamose šalyse

	Vieta pasaulyje pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksą 2005-2007 m.	Vieta pasaulyje pagal tiesioginių užsienio investicijų potencialo indeksą 2004-2006 m.
Danija	79	23
Airija	137	16
Lietuva	53	38
Estija	8	34
Belgija	13	15
Olandija	27	13
Latvija	31	42
Slovakija	49	53
Čekija	41	39
Slovėnija	94	33
Vengrija	45	41
Lenkija	60	43

Šaltinis: Jungtinių tautų prekybos ir plėtros konferencija

Lietuvos lenkiamos valstybės
Valstybės kurios lenkia Lietuvą

2007 metais „lyderių“ grupei buvo priskiriamos 42 šalys. Šiai grupei priklauso Vakarų Europos valstybės (Vokietija, Švedija, Šveicarija, Belgija ir kt.), Singapūras, Honkongas, naujosios ES šalys (Estija, Latvija, Lenkija ir kt.). Į šią grupę ir 2004 - 2006, 2005 - 2007 metais pateko ir Lietuva. Taigi galima daryti išvadą, kad Lietuva pasaulinių organizacijų klasifikacijose priskiriama prie pažangių TUI

atžvilgiu šalių. Be abejo, tokia šalies pozicija gali būti gera reklama ir argumentas stambiems aukštųjų gebėjimų užsienio investuotojams investuoti Lietuvoje.

Žinant realią investicijų situaciją, tokia klasifikacija ir aukštas Lietuvos patrauklumo investuoti vertinimas gali atrodyti kiek keistas. Tačiau kriterijai, kuriais vadovaujantis pozicionuojamos šalys daugiausiai išreiškia formalius vyriausybės veiksmus, o taip pat indikatorių, lemiančių investicinių patrauklumą, buvimą. Lietuvos pavyzdys akivaizdžiai parodo, jog statiniai, formalūs indikatoriai ir netgi sukurtos bei realizuotos vyriausybės programos ir priemonės nebūtinai lemia sėkmę ir nėra geras kriterijus sprendžiant apie realią situaciją. Daugiausiai lemia ne vienos ar kitos iniciatyvos ar lengvatos buvimas, bet sugebėjimas aktyviai veikti pritraukiant potencialius investuotojus.

2.3.2. Lietuvos teisinės ir administracinės investavimo ir verslo aplinkos vertinimas

Analizuojant ir lyginant Lietuvos teisinę ir administracinę investavimo ir verslo aplinką su kitų šalių teisine ir administracine investavimo ir verslo aplinka, galima remtis Pasaulio banko, Ekonominės plėtros ir bendradarbiavimo organizacijos (OECD), Pasaulio ekonomikos forumo (WEF), The Heritage Foundation ir kt. atliktų tyrimų išvadomis, kurioms parengti buvo naudojama bendra vertinimo metodologija, siekiant palyginti visas šalis atsižvelgiant į šiuos rodiklius:

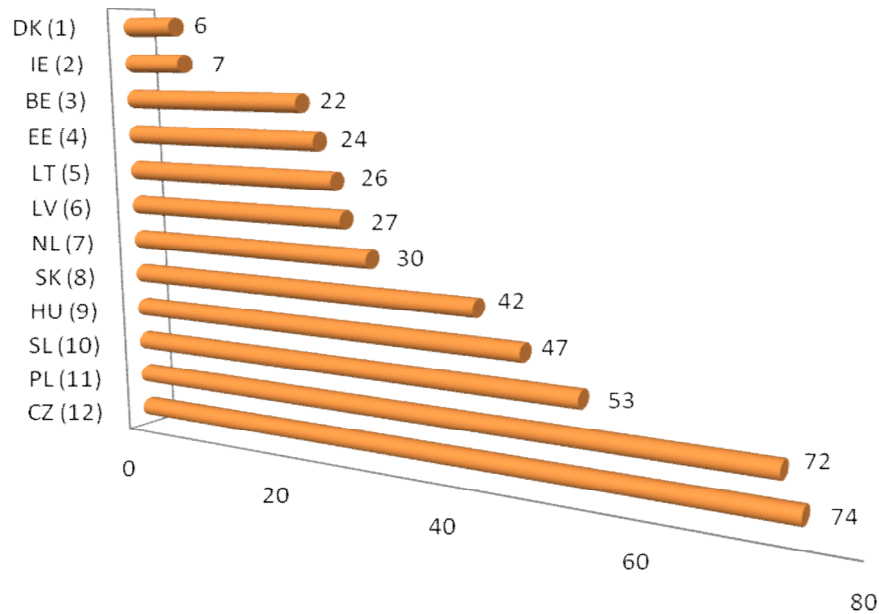
- sąlygos verslo pradėjimui;
- sąlygos leidimų gavimui;
- sąlygos darbuotojų įdarbinimui ir atleidimui;
- turto registravimo procedūros;
- sąlygos kredito gavimui;
- sąlygos investuotojų apsaugai;
- mokesčių administravimo procedūros;
- sąlygos vykdyti prekybą su užsienio šalimis;
- sąlygos sutarties sąlygų užtikrinimui;
- sąlygos verslo nutraukimui.

2004 metų gegužės 1 dieną kartu su Lietuva (LT) į ES įstojusios šalys: Latvija (LV), Estija (EE), Lenkija (PL), Čekija (CZ), Vengrija (HU), Slovakija (SK), Slovėnija (SL);

Ir keturios senosios ES šalys, ploto dydžiu panašios į Lietuvą – Airija (IE), Danija (DK), Olandija (NL), Belgija (BE).

2.10 pav. Vieta pasaulyje ir vieta tarp tiriamų šalių pagal teisinę ir administracinę verslo aplinką 2010 metais

Šaltinis: Pasaulio bankas

Kaip matyti iš pateikto grafiko (2.10 pav.) pagal verslo plėtros paprastumą užtikrinančią teisinę ir administracinę aplinką Lietuvai tenka garbinga 26 vieta iš 183 vertintų pasaulio valstybių ir 5 vieta tarp tiriamų šalių. Tai yra antroji vieta tarp 2004 metų gegužės 1 dieną į ES įstojusių šalių, mus lenkia tik Estija, ir tik trejos iš tiriamų senųjų ES šalių lenkia Lietuvą – Danija ir Airija ir Belgija. Šis faktas turėtų būti pabrėžiamas Lietuvos pristatomoje medžiagoje investuotojams. Ir nors užimama vieta yra pakankamai aukštai lyginant su praeitais metais, Lietuvos vertinimas nukrito per vieną poziciją. Tai reiškia, jog jau kurį laiką verslo sąlygos Lietuvoje negerėja: 2009 metais palyginti su 2008 verslo sąlygos nekito, šiais metais ėmė blogėti. Tam kad matytųsi kodėl taip yra būtina išnagrinėti visus prieš tai minėtus rodiklius, kurių pagalba galima bus nustatyti Lietuvos teisinės ir administracinės verslo aplinkos stipriąsias ir silpnąsias vietas. (2.3 lentelė)

2.3 lentelė Teisinės ir administracinės verslo aplinkos 2010 m. rodiklių analizė

	DK	IE	LT	EE	BE	NL	LV	SK	CZ	SL	HU	PL
Verslo aplinkos paprastumas	6	7	26	24	22	30	27	42	74	53	47	72
Verslo pradėjimas	28	9	99	37	31	70	51	66	113	26	39	117
Statybos leidimų gavimas	10	30	64	20	46	104	78	56	76	59	88	164
Įdarbinimas ir atleidimas	9	27	119	161	48	123	128	81	25	162	77	76
Turto registravimas	47	79	4	13	167	29	58	11	62	108	61	88
Kredito gavimas	15	15	43	43	43	43	4	15	43	87	30	15
Investuotojų apsauga	27	5	93	57	16	109	57	109	93	20	119	41
Mokesčių mokėjimas	13	6	51	38	73	33	45	120	121	84	122	151
Užsienio prekyba	6	21	28	3	43	13	22	113	53	84	70	42
Sutarties sąlygų užtikrinimas	28	37	17	49	21	30	15	61	82	60	14	75
Verslo nutraukimas	7	6	36	61	8	10	88	39	116	40	58	85

Lietuvos lenkiamos valstybės

Valstybės kurios lenkia Lietuvą

Šaltinis: Pasaulio bankas

Apibendrinant teisinės ir administracinės investavimo ir verslo aplinkos tyrimo rezultatus ir palyginamąją analizę su pasirinktomis šalimis, galima teigti, kad bendrą vertinimą žemyn tempia itin blogas Lietuvos vertinimas tam tikrose reguliavimo srityse.

- Svarbiausi Lietuvos teisinės ir administracinės aplinkos patrauklumo požymiai – greitos ir paprastos turto registravimo procedūros (4 vieta pasaulyje) (2.4 lentelė), sklandžiai vykstanti užsienio prekyba (28 vieta pasaulyje) gerai veikiančios sutarties sąlygų užtikrinimo procedūros (17 vieta pasaulyje).
- Pagrindiniai Lietuvos teisinės administracinės aplinkos trūkumai - problematiškiausia sritis išlieka darbo santykiai ir jų reguliavimas, pagal kurį Lietuva nukrito dar per keturias pozicijas, t.y. nuo 115 iki 119 vietos (2.4 lentelė). Tai tik dar kartą primena, jog nebuvo ryžtasi priimti svarbių sprendimų darbo santykių liberalizavimo srityje, kuri lieka viena iš pagrindinių trukdžių verslui. Taip pat labai prastai įvertinta, o be to labiausiai Lietuvoje pagal palankumo verslui tyrimą blogėjusi sritis, yra verslo pradėjimas, kurio vertinimas krito net per 22 pozicijas ir atsidūrė 99 vietoje. Lietuvoje verslą pradėti užtrunka ilgiau, tai daugiau kainuoja ir reikalauja daugiau procedūrų nei vidutiniškai aplinkinėse valstybėse, be to sąlyginai silpna investuotojų/akcininkų apsauga (93 vieta pasaulyje).

2.4 lentelė Teisinės ir administracinės verslo aplinkos rodiklių pokytis 2009 – 2010 m. Lietuvoje.

	2010 m.	2009 m.	Pokytis
Verslo aplinkos paprastumas	26	25	-1
Verslo pradėjimas	99	77	-22
Statybos leidimų gavimas	64	64	0
Įdarbinimas ir atleidimas	119	115	-4
Turto registravimas	4	4	0
Kredito gavimas	43	41	-2
Investuotojų apsauga	93	88	-5
Mokesčių mokėjimas	51	59	8
Užsienio prekyba	28	29	1
Sutarties sąlygų užtikrinimas	17	17	0
Verslo nutraukimas	36	36	0

Šaltinis: Pasaulio bankas

Nors Lietuvai tenka viena pirmųjų vietų tarp naujų ES šalių teisinės ir administracinės verslo aplinkos vertinimo požiūriu ir nepaisant to, kad teigiama, jog verslo sąlygų gerinimas yra Vyriausybės prioritetas, jos blogėja. Tai ypač žalinga ekonominio nuosmukio laikotarpiu, kai verslo sąlygų gerinimas turėtų būti pirmas dalykas, kurio turėtų imtis valdžia norėdama gerinti ekonominę šalies situaciją. Deja, mokesčiai didėja, o darbo santykių reguliavimas išlieka vienas nelanksčiausių Europoje, sąlygos pradėti verslą prastėja, nieko nepadaryta teritorijų planavimo srityje.

2.3.3. Lietuvos konkurencingumo aplinkos analizė

Dažnai šalies konkurencingumą ekonomistai sieja su patrauklumu tiesioginėms užsienio investicijoms. Pasak H. Traboldo, šalies konkurencingumas gali būti matuojamas dviem dalykais: gebėjimu parduoti ir gebėjimu pritraukti (Trabold 1995, p. 182). T.Straubhaaras (1994) ir Goughas (1995) savo darbuose rašė, kad konkurencingumas turi būti matuojamas dviem lygiais – mikro (įmonių sėkme skverbtis į tarptautines rinkas) ir makro (valstybės sėkme pritraukti verslą bei užtikrinti dideles ir didėjančias gyventojų pajamas).

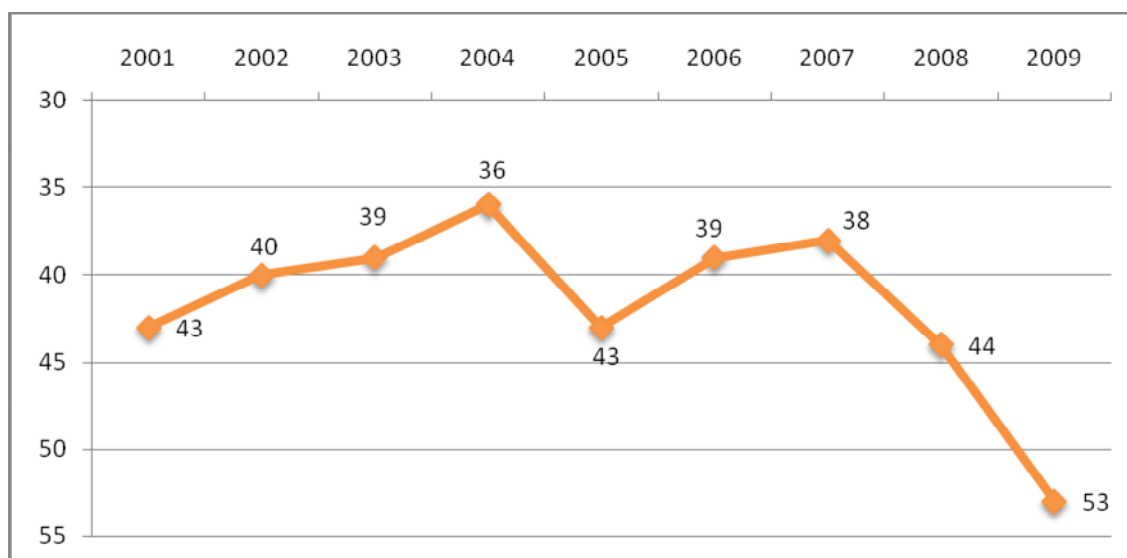
Analizuojant ir lyginant konkurencingumo aplinką tarp naujų ES narių taip pat galima remtis Pasaulio banko ir Pasaulio ekonomikos forumo atliktų tyrimų išvadomis, kadangi jų naudojama metodika lygina visas šalis. **Pasaulio ekonomikos forumas** (angl. *World Economic Forum*), veikiantis kaip nepriklausoma tarptautinė organizacija, siekia apjungti pasaulio politikos ir verslo lyderių pastangas formuojant pasaulinę ir regioninę pramonės plėtros darbotvarkę. Forumo publikuojama **Pasaulio konkurencingumo ataskaita** (angl. *Global Competitiveness Report*) pateikia kasmetinį pasaulio šalių ekonomikų įvertinimą konkurencingumo aspektu. 2009 - 2010 m. ataskaita apėmė rekordiškai daug, net 133 pasaulio šalių konkurencingumo vertinimą ir yra parengta bendradarbiaujant

140 tyrimų institutams visame pasaulyje. Ataskaitos išvados remiasi tiek „kietaisiais“, tiek „minkštaisiais“ duomenimis, t.y. tiek palyginamąja šalių ekonomine statistika, tiek įmonių ir ekonominės politikos formuotojų atsakymais į parengtą klausimyną (ypač tais atvejais, kai nėra atitinkamą ekonominį reiškinį matuojančių statistinių duomenų).

Pasaulio konkurencingumo ataskaitoje apskaičiuojami ir pateikiami du šalies ekonominių konkurencingumą nusakantys indeksai: **pasaulio konkurencingumo indeksas** (angl. *Global competitiveness index*) ir **verslo konkurencingumo indeksas** (angl. *Business Competitiveness Index*). Šie indeksai apibrėžia sąlyginę nacionalinių ekonomikų poziciją konkurencingumo aspektu kitų šalių ekonomikų kontekste.

Lietuvos ir kitų naujųjų ES valstybių narių konkurencingumo augimo indeksai skaičiuojami nuo 2000 metų. 2000-2009 metų laikotarpiu Lietuvos pozicija balansavo tarp 36 ir 53 vietos (2.11 pav.) (priklausomai ir nuo tyrimuose dalyvaujančių šalių skaičiaus). Kaip matyti pateiktame 2.11 paveikslėlyje aukščiausią poziciją Lietuva buvo pasiekusi 2004 metais - 36 vieta. Vėliau, nuo 2007 metų Lietuvos pozicijos smarkiai krito, nuo 38 vietos 2007 metais iki dabar užimamos 53 vietos. Toks smarkus kritimas susijęs su stipriu pasaulio ekonomikos krizės poveikiu Lietuvos valstybei.

2.11 pav. Lietuvos vertinimas (vieta) pagal pasaulio konkurencingumo indeksą.

Šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas

Remiantis 2009 - 2010 m. pasaulio konkurencingumo indeksu, Lietuva užimanti 53 vietą nukrito 9 vietomis žemyn lyginant su 2008 - 2009 m. pasaulio konkurencingumo indeksu. Ir dabar tarp tiriamų šalių lenkia tik Vengriją (58 vieta) ir Latviją (68 vieta), tačiau atsilieka nuo per pastaruosius metus Lietuvą aplenkusių Slovakijos (47 vieta), Lenkijos (46 vieta), o taip pat – nuo Čekijos (31

vieta), Slovėnijos (37 vieta) ir Estijos (35 vieta) (2.5 lentelė). Lyginant su ES senbuvėmis valstybėmis- narėmis Lietuva atsilieka beveik nuo visų Vakarų Europos šalių, išskyrus Graikiją ir Italiją.

2.5 lentelė **Pasaulio konkurencingumo indeksų tiriamoms šalims 2009 m., 2008 m. palyginimas**

	2009 m. vieta	Konkurencingumo balas, 2009 m.	2008m. vieta	Pokytis 2008-2009
Šalys senbuvės				
Danija	5	5,46	3	-2
Olandija	10	5,32	8	-2
Belgija	18	5,09	19	1
Airija	25	4,84	22	-3
Naujai įstojusios šalys				
Čekija	31	4,67	33	2
Estija	35	4,56	32	-3
Slovėnija	37	4,55	42	5
Lenkija	46	4,33	53	7
Slovakija	47	4,31	46	-1
Lietuva	53	4,30	44	-9
Vengrija	58	4,22	62	4
Latvija	68	4,06	54	-14

Šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas

Pasaulio konkurencingumo indeksas kiekvienos šalies konkurencingumą vertina pagal 12 konkurencingumo veiksnių (žr. 2.6 lentelė):

2.6 lentelė **Naujųjų ES šalių vieta pasaulyje pagal pasaulio konkurencingumo indekso indikatorius 2009 - 2010 m.**

Konkurencingumo indeksas	EE	CZ	SL	LV	SK	LT	HU	PL
Pasaulio konkurencingumo	35	31	37	68	47	53	58	46
Viešųjų institucijų kokybės	31	62	46	65	78	59	76	66
Infrastruktūros	34	48	31	56	63	43	57	103
Makroekonominio stabilumo	47	43	26	99	40	57	83	74
Sveikatos/pradinio išsilavinimo	28	33	22	50	48	55	53	35
Aukštojo išsilavinimo	21	24	19	34	47	30	35	27
Rinkos efektyvumo	28	27	38	57	32	59	64	53
Darbo rinkos efektyvumo	21	20	56	37	29	45	63	50
Finansų rinkų išsivystymo	29	42	48	60	28	72	69	44
Technologinio pasirengimo	16	30	32	47	33	36	40	48
Rinkos dydžio	94	40	72	83	57	69	45	20
Verslo išmanymo	48	25	33	82	51	56	76	44
Inovacijų naudojimo	37	25	29	88	58	58	45	52

Šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas

Apibendrinant konkurencingumo aplinkos, tarp naujų ES narių pagal pasaulio ekonomikos forumo apskaičiuotą pasaulio konkurencingumo indeksą, tyrimo rezultatus ir palyginamąją analizę galima išskirti šiuos aspektus:

- Pagal konkurencingumo rodiklius Lietuvai tenka atsiliekanti vieta tarp analizuojamų šalių.
- Lyginant su kitomis valstybėmis, Lietuva vertinama aukštojo mokslo, technologinio pasirengimo bei infrastruktūros srityse.
- Prasčiausiai Lietuva atrodo finansų rinkos išsivystymo bei rinkos dydžio vertinimuose, juose atitinkamai pasaulyje tarp vertintų valstybių Lietuva yra 72-oje ir 69-oje vietose.
- Lyginant Lietuvos konkurencingumo vertinimą su kaimynėmis Latvija ir Estija beveik visuose veiksmuose išryškėja tendencija, jog Lietuva vertinama geriau už Latviją, tačiau prasčiau už Estiją. Pasaulio konkurencingumo indekse 2009-2010 metais Lietuva lenkia Latviją penkiolika pozicijų, tačiau atsilieka nuo Estijos per aštuoniolika.

Galima teigti, kad tokie pakankamai prastai įvertinti Lietuvos konkurencingumo veiksniai kaip rinkos dydis, finansų rinkų išsivystymas, naujovių diegimas didžiąja savo dalimi yra nulemti ekonomikos padėties (pvz.: rinkos dydis) arba santykinio Lietuvos ekonomikos atsilikimo (pvz.: finansų rinkų išsivystymas, naujovių diegimas). Šiems veiksniams pagerinti reikia daug laiko ir pastangų ir jie gerėja tik sistemingai gerinant visus kitus konkurencingumo rodiklius, bei verslo sąlygas. Todėl dėmesį reiktų atkreipti į veiksnius, kuriuos sukuria teisinis reguliavimas: mokesčių dydis, biurokratija, mokesčių administravimas, taip pat darbo rinkos efektyvumas, kuris Lietuvoje smarkiai atsilieka tiek nuo Latvijos, tiek nuo Estijos.

2.3.4 Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms

Įvairiuose Lietuvos institucijų leidiniuose bei studijose išskiriama ne vienas veiksnys skatinantis investuoti į Lietuvos ekonomiką privačius vietas ir užsienio investuotojus, tačiau sprendimas, ar investuoti bei kur investuoti, yra sudėtingas. Veiksniai, kurie yra tarpusavyje susiję ir sukuria pagrindą palankiam investicijų klimatui Lietuvoje pateikiami 2.7 lentelėje.

Daugelis pasaulio valstybių konkuruoja tarpusavyje dėl tiesioginių užsienio investicijų ir stengiasi įrodyti, kad būtent jos yra tinkamiausia vieta užsienio kapitalui. Svarbus aspektas – pritraukti į šalį žinomus tarptautinius investuotojus, kurie kurtų aukštos pridėtinės vertės produktus ir aukštos pridėtinės vertės paslaugas. Gana dažnai tokių investuotojų motyvai skiriasi nuo tų, kurie svarbiausi smulkiesiems investuotojams. Neatsižvelgus į stambių tarptautinių kompanijų investavimo motyvus ir investicinius veiksmus skatinančius veiksnius, nepaisant palankaus tarptautinių investuotojų pripažinimo, sunku tikėtis, kad derybose pavyks užimti stiprias pozicijas ir pasiūlyti tokius šalies teikiamus privalumus, kurie yra svarbiausi konkrečiai kompanijai.

2.7 lentelė. **Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms**

Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms	Aprašymas
<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos narystė NATO ir Europos Sąjungoje; 	<p>Lietuvos narystė minėtose organizacijose dėl padidėjusio ekonominės, politinės ir socialinės aplinkos stabilumo ir Lietuvos, ir užsienio įmonėms suteikia papildomų verslo plėtros galimybių. Būdamas šių tarptautinių organizacijų narė, Lietuva dėl istorinių aplinkybių tuo pačiu metu palaiko glaudžius ekonominius santykius ir su kaimyninėmis Rytų Europos šalimis. Valstybės strateginė geografinė padėtis tarp ES ir Nepriklausomų valstybių sandraugos (toliau – NVS) potencialiai yra ypač palanki verslo plėtrai. Lietuva čia traktuojama tarsi tiltas tarp ES ir NVS šalių. Ir vandens, ir sausumos keliai Lietuvoje yra pagrindinis transporto tinklas, jungiantis Vakarų su Rytais, Šiaurę su Pietumis. Šiuo metu Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste perkraunami kroviniai, gabenami iš (į) Vokietijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Pietų Amerikos šalių, Azijos, Rusijos, Kazachstano, Ukrainos ir kt. uostų.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kvalifikuota bei konkurencinga Lietuvos darbo jėga; 	<p>Lietuvoje specialistų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, tenkančių 1000 gyventojų, rodiklis yra vienas iš didžiausių ne tik Rytų Europos regione, bet ir ES</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Palyginti su ES šalimis, vidutinis darbo užmokesčio lygis Lietuvoje vis dar yra vienas iš žemiausių; 	<p>Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Lietuvoje 2009 metais buvo 610 eurų, tai sudaro 20 proc. išsivysčiusių šalių (tarp jų ir ES šalių) darbo užmokesčio lygio. Minėtas lygis taip pat 20–50 proc. mažesnis nei tokiose Centrinės ir Rytų Europos šalyse kaip Vengrija, Čekija, Lenkija, Slovėnija.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Prekių, pastatų kainos, komunalinių ir įvairių kitų paslaugų kainos, gyvenimo sąnaudos Lietuvoje yra vienos iš mažiausių Centrinės ir Rytų Europos šalyse; 	<p>Lietuva ne tik geografiškai artima Rytų rinkoms, bet ir pranašesnė prekių ir paslaugų pigumu. Tai leidžia ir vietiniams, ir užsienio investuotojams Lietuvoje santykinai sumažinti (palyginti su ES šalimis) gamybos ir įvairias eksploatacines sąnaudas.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Gerai išplėtotas Lietuvos transporto tinklas; 	<p>ES transporto komisija apibūdino Lietuvą kaip regiono transporto centrą – 2 iš 10 prioritetinių Europos tranzito koridorių yra Lietuvoje. Pagrindiniai Lietuvos pramonės centrai yra tarpusavyje sujungti 4 juostų keliais, atitinkančiais visus ES standartus. Šiuo metu tiesiamas „VIA Baltica“ kelias, kuris taps transeuropinės kelių sistemos dalimi. Šis kelias taip pat bus pagrindinė Baltijos šalių transporto arterija ir sujungs Baltijos šalių kelių infrastruktūrą su Rusijos Federacijos kelių sistema. Taip pat Lietuvoje veikia keturi tarptautiniai oro uostai, neužšalantis Klaipėdos valstybinis jūrų uostas Baltijos jūros pakrantėje.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lietuva – ES konvergencijos tikslo regionas 	<p>Pagal Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją konvergencijos tikslui įgyvendinti per artimiausius septynerius metus bus skirta 23,4 mlrd. litų parama. Didžioji dalis šios sumos (per 60 procentų) bus panaudota Europos Komisijos patvirtintoms Žmogiškųjų išteklių plėtros ir Ekonomikos augimo veiksmų programoms įgyvendinti. Siekiant ilgalaikio ir darnaus ekonomikos augimo, beveik 17 procentų šaliai skirtos Europos regioninės plėtros fondo paramos numatoma investuoti į priemones, kurios tiesiogiai prisidės prie inovacijų ir technologijų plėtros, verslo produktyvumo didinimo, aplinkos verslui gerinimo ir panašiai.</p>

Šaltinis: Investicijų skatinimo 2008 – 2013 metų programa.

Tęsinys kitame puslapyje

2.7 lentelės tęsinys Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms

Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms	Aprašymas
<ul style="list-style-type: none"> • Laisvųjų ekonominių zonų (LEZ) steigimas Lietuvoje; 	<p>1995 m. birželio 28 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 59-1462). Šiuo metu egzistuoja dvi LEZ. Klaipėdos LEZ (205 ha) įsteigta 1996 m. rugsėjo 12 d., priėmus Lietuvos Respublikos Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos įstatymą (Žin., 1996, Nr. 92-2143). Tai yra pirmoji Lietuvoje veiklą pradėjusi ir sėkmingai ją plečianti LEZ. Kauno LEZ (534 ha) buvo įsteigta 1996 m. spalio 22 d., priėmus Lietuvos Respublikos Kauno laisvosios ekonominės zonos įstatymą (Žin., 1996, Nr. 109-2474). LEZ - tai ūkinei-komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje yra šio įstatymo nustatytos specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos ūkio subjektams.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Tarptautinių investuotojų pripažinimas; 	<p>Dėl gana palankių investavimo sąlygų ir tinkamo investicijų klimato į Lietuvą investavo tokios tarptautinės įmonės: „Siemens“, „Telia“, „Philips“, „Motorola“, „Mars/Masterfoods“, „Sonera“, „Kraft Food International“, „Festo“, „Lancaster Steel“, „Partec“, „Danisco“, „SEB“, „Carlsberg“, „Marzotto“.</p> <p>Tarptautinių investuotojų (stambių tarptautinių kompanijų) pripažinimas iš esmės suaktyvina pačius investicinius procesus. Daugelis užsienio kompanijų investuoja į Lietuvą, turėdamos tikslą ateityje eksportuoti savo produkciją į kitus regionus. 2001 metais Lietuvos prekių eksporto mastas buvo apie 5 mlrd. EUR. 2002–2003 metais Lietuvos prekių eksporto mastui išaugus po daugiau kaip 11 proc., 2004 metais – 21,4 procento, 2005 metais – 26,9 procento, 2006 metais – 18,7 procento ir 2007 m. sausio 1 d. pasiekė 118,1 mlrd. litų.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos pažangą gerinant investavimo sąlygas patvirtina Pasaulio banko ir Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko ekspertai. 	<p>Remiantis parengtomis verslo kūrimo įvairiose pasaulio šalyse sąlygų apžvalgomis anglų kalba („Verslas 2009“, angl. „Doing Business in 2009“, ir „Verslas 2010“, angl. „Doing Business in 2010“), Lietuva įeina į pažangiausių šalių, sugebėjusių gerokai supaprastinti įėjimo į rinką barjerus, sąrašą. Maža to, Lietuva pateko į geriausias sąlygas verslui sudarančių šalių pasaulio trisdešimtuką. Tai yra labai rimtas argumentas, norint pritraukti užsienio investicijas į Lietuvos ekonomiką.</p>

Šaltinis: Investicijų skatinimo 2008 – 2013 metų programa.

Apibendrinant investicinės aplinkos patrauklumą lemiančius požymius reikėtų pabrėžti, kad Lietuva tarp naujų ES šalių yra viena pirmaujančių teisinės ir administracinės verslo aplinkos vertinimo požiūriu. Tačiau Pasaulio banko ir Europos rekonstrukcijų ir plėtros banko atliktas tyrimas („Verslas 2010“, angl. „Doing Business in 2010“) neatsižvelgia į kai kurias Lietuvai būdingas sąlygas, tokias kaip žemės įsigijimo galimybės ir sąlygos, kurios sukelia nemažai problemų potencialiems investuotojams ir mažina bendrą Lietuvos investicinį patrauklumą. Pagal konkurencingumo rodiklius (ypač finansų rinkų išsivystymo, rinkos dydžio) Lietuvai tenka viena paskutinių vietų tarp naujų ES šalių. Tai reiškia, kad efektyvios teisinės procedūros, institucijos bei bendras verslo sąlygų gerinimas sudaro tik prielaidas ūkio augimui, investicinių srautų intensyvėjimui ir konkurencingumo didėjimui. Tačiau bendroji šalies ekonominė sėkmė didžiąja dalimi priklauso nuo struktūrinių rodiklių ir sugebėjimo pasinaudoti palankiomis verslo sąlygomis.

Investavimo sąlygos daugelyje šalių vis labiau vienodėja ir sėkmę gali garantuoti tik specifinės iniciatyvos, geriausiai išreiškiančios specifinių investuotojų interesus ir vietos specifines galimybes, pvz.,

didelis skirtumas yra tarp gamybos ir paslaugų, aukštųjų technologijų ir tradicinės veiklos įmonių motyvų. Klausimas, kodėl Lietuvą aplenkia didieji investuotojai, gvildinamas jau keletą metų. Bendras tarptautinis Lietuvos įvaizdis buvo ir yra neblogas, pavyzdžiui Pasaulio banko duomenimis, 2007 metais Lietuva pagal palankumą imtis verslo, užėmė net 16 vietą, o štai Estija - 17, Latvija - 24, Slovakija - 36, Čekija - 52, Lenkija - 75. Tačiau investicijų srutai palyginus buvo labai nedideli. Galima teigti, kad padėti sudėtingesne darė tai, jog garsių vardų investuotojams labai svarbi geografinė šalies padėtis ir jos dydis. Pasak Rojakos J. Lietuva yra maža šalis su išsekintu darbo jėgos rezervu, tad žymių vardų investuotojus viliooti labai sunku. Be to, Lietuvoje lieka vis mažiau objektų, kurie galėtų pritraukti investuotojų dėmesį - visi strateginiai objektai jau parduoti.

Padėti palengvintų tai, jei būtų pasirūpinta gamybos veiksniais: steigiami gamybos bei technologijų parkai su paruošta žeme ir leidimais. Vienas iš galimų sprendimų - importuoti darbo jėgos, tam, kad būtų pritrauktos didesnės investicijos.

Kol kas Lietuva investuotojus vilioja tik mokesčių lengvatomis. Tai nepakankamas argumentas žinant, kokia arši konkurencija yra šiuo metu Europoje.

2.4. VEIKSNIAI RIBOJANTYS TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS Į LIETUVOS ŪKĮ

Šiame tiriamajame darbe atlikti tarptautinių organizacijų ir Lietuvos institucijų pateikiamos informacijos tyrimai bei analizė parodė, kad bendrųjų veiksnių, trukdančių investicijoms ateiti į Lietuvą, nėra daug. Netgi galėtume teigti, kad Lietuvoje yra sudarytos pakankamos ir palankios sąlygos investuoti į įvairias pramonės ir verslo sritis, tačiau palyginti su kai kuriomis tyrimui pasirinktomis valstybėmis, Lietuvoje mažesnė vietinės produkcijos ir darbo rinka, menkesnė gyventojų perkamoji galia, mažai vietinių tiekėjų, maža rinka, o ir didžiosios Europos Sąjungos rinkos kur kas toliau. (žr. 2.8 lent.)

Beveik kiekviename Pasaulio ekonomikos forume analizuojamos Investavimo ar ne investavimo priežastys. Dažniausiai minimos priežastys yra: politikos stabilumas, makroekonominis stabilumas, skaidri teisinė aplinka ir stabilios žaidimo taisyklės, kryptinga TUI politika. Pastarieji veiksniai Lietuvoje vertinami palankiai, tačiau svarbiausiais neigiamais aspektais Pasaulio ekonomikos forumo dalyviai laiko, korupciją ir skaidrumo stoką. Lietuvoje korupcija ir nusikalstamumas turi teigiamą mažėjimo tendenciją, bet vis dar lieka rimta problema.

Daug šalių suteikia paskatas tiesioginėms užsienio investicijoms, siekdamos skatinti technologijų perdavimą, mažinti nedarbo lygį ar didinti investicijas į mažiau patrauklius šalies regionus. Lietuvoje pritraukiant į šalį žinomas tarptautines kompanijas, kurios geriausiai įgyvendintų minėtus tikslus, stokojama motyvacijos veiksnių – papildomo patrauklumo investuotojams.

2.8 lentelė **Trukdžiai investicijoms**

Trukdžiai investicijoms, priklausantys nuo valstybės institucijų
<ul style="list-style-type: none"> • Per didelis biurokratizmas, nevysiškai geranoriškas valstybės institucijų, ypač regionuose, požiūris į verslą. Šią problemą akcentuoja daugelis užsienio ir ypač vietinių investuotojų. Itin daug reikia licencijų, leidimų, įvairių ir tarpusavyje menkai veiklą koordinuojančių institucijų sprendimų. Išsprendus vien tik šią problemą, situacija ryškiai pagerės; • Per daug smulkmeniškas kai kurių veiklos sektorių ar sričių reglamentavimas. Pvz., statybos verslą reglamentuoja apie 1500 teisinių dokumentų. Dar didesnė problema yra ta, kad įvairios institucijos tą pačią situaciją ar dokumentą neretai interpretuoja skirtingai; • Gana sunku tvarkyti reikalus, susijusius su žemės nuosavybe (pvz., detaliojo plano parengimas ir suderinimas) – tai neretai užtrunka net keletą metų. Regionuose, į kuriuos labiau tikėtina pritraukti investuotoją, trūksta tam tinkamų ir paruoštų žemės sklypų; • Dėl užsitęsusių žemės paėmimo visuomenės poreikiams klausimų sprendimo investuotojų nesulaukia Kauno LEZ, nors šis miestas turi itin didelį investicinį potencialą; • Išskyrus Vilnių ir Klaipėdą, už ekonominę plėtrą bei investicijų pritraukimą atsakingos savivaldybių institucijos ir specialistai yra gana pasyvūs, jiems trūksta kompetencijos suprasti investuotojų motyvus ir tikslus, o juo labiau – spręsti problemas; • Lietuvoje nėra nė vienos institucijos, kuri investuotojui galėtų suteikti patikimą ir išsamią informaciją apie įmones, organizacijas, specialistus, potencialius verslo partnerius. Lietuvos ekonominės plėtros agentūra daro tai, ką leidžia esamas jos statusas ir galimybės, tačiau kol kas nėra pajėgi iš esmės realizuoti šio uždavinio; • Nepaisant pastaraisiais metais suintensyvėjusių pastangų kurti inovacijoms palankią aplinką, iki šiol vis dar nesukurta realiai veikianti ir inovacijas įmonėse, taip pat mokslo ir ūkio subjektų sąveiką skatinanti sistema; • Specialistų rengimo sistemos universitetuose ir kitose mokymo įstaigose nespėjama pritaikyti prie pakitusių reikalavimų, todėl vis sunkiau surasti tinkamą, motyvuotą aukštos kvalifikacijos specialistą; • Korupcija ir nusikalstamumas turi teigiamą mažėjimo tendenciją, tačiau tai vis dar lieka rimta problema;
Trukdžiai investicijoms, nulemti rinkos ir kitų veiksnių
<ul style="list-style-type: none"> • Paslaugos verslui yra nepakankamai išplėtotos, todėl dalį profesionalių paslaugų tenka pirkti už Lietuvos ribų; • Informacinių technologijų (išskyrus telekomunikacijas) įmonės labai mažos, todėl nepajėgia didesnių užsakymų realizuoti konkurencingomis kainomis; • Maža vietinė rinka ir palyginti žema gyventojų perkamoji galia; • Ekonominė gyventojų migracija ir darbo jėgos trūkumas, tuo pačiu ir taip nedidelio vartotojų skaičiaus mažėjimas; • Palyginus nedidelis gamybos produktyvumas.
Svarbiausiais neigiamais aspektais investuotojai laiko
<ul style="list-style-type: none"> • Biurokratiją ir korupciją; • Sunkumą gauti reikiamą informaciją; • Didėjančią problemą rasti kvalifikuotų specialistų; • Pasitikėjimo tarp verslo partnerių ir verslo partnerių kompetencijos stoką.

Šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas, Investicijų skatinimo 2008 – 2013 metų programa.

Bendrai vertinant sąlygas užsienio investicijoms Lietuvoje ir jas lyginant su tirtomis Europos šalimis, matyti, kad daugeliu atvejų Lietuvoje jos yra objektyviai blogesnės. Daugelyje šalių yra teikiamos įvairios subsidijos, kurių Lietuvoje pasigendama, jau veikia pramoniniai parkai su sutvarkyta infrastruktūra (Čekija, Slovakija, Slovėnija, kt.), platesnė vietinių tiekėjų bazė (Čekija, Slovakija, Vengrija, Lenkija), didesnė vietinė rinka, arčiau didžiosios Vakarų Europos rinkos ir kt. Ryškėja tendencija, kad užsienio investuotojai domisi Lietuva, tačiau čia investuoja mažai,

investicijoms pasirenka kitas šalis. Estijos sėkmę pritraukiant TUI įvairių šalių analitikai aiškina rinkos atvirumu, biurokratine ir verslo etika, kuomet pažadais nesišvaistoma, tačiau juos davus, jie yra vykdomi, taip pat didesne estų orientacija į integravimąsi su pasauliu, atviresniu požiūriu į naujoves, istoriniais ir geografiniais ryšiais su Švedija ir Suomija, kurioms tenka dvi trečiosios visų Estijos TUI, ekonomikos ir politikos stabilumu, palyginti žemais gamybos kaštais ir lengvatomis reinvestuojant.

Lietuva siekia pritraukti tiesioginių užsienio investicijų, tačiau nuolat patiria fiasko. O viena iš to priežasčių - viešojo sektoriaus įstaigų biurokratizmas ir korupcija. Pagal tiesiogines užsienio investicijas vienam gyventojui atsilieka ne tik nuo Estijos, bet ir nuo Latvijos. 2009 m. pradžioje Latvija pagal šį rodiklį Lietuvą lenkė 10%, o Estija – net penkis kartus (beveik 500%). Pasak Horasto K. Palyginti su Estija, Lietuva jau patyrė 22 mlrd. Lt nuostolių dėl negautų investicijų. Šios sumos pakaktų naujam branduoliniam reaktoriui pastatyti, o Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje metro linijoms nutiesti. Įvertinus prarastą BVP dalį ir visuomenės gerovę, kurią sukurtų šios investicijos, praradimai esti dar didesni. Šie skaičiai parodo Vyriausybės politikos šioje srityje nerezultatyvumą.

Mokesčių mažinimas galėtų būti tik viena iš investicijų pritraukimo priemonių. Didelį dėmesį reikia skirti viešojo sektoriaus efektyvumui didinti bei korupcijos ir biurokratizmo lygiui mažinti. Investicijos renkasi ne tik mažesnius mokesčius, bet ir skaidresnį, efektyvesnį, mažiau korumpuotą viešąjį sektorių. Juk skaičiuojant verslo sąnaudas vertinama, kiek laiko užtruks dokumentų derinimas, galimi neteisėti mokėjimai valdininkams, rizika, susijusi su kitų verslo grupių protegavimu.

3. GALIMYBIŲ PRITRAUKTI TIESIOGINES UŽSIENIO INVESTICIJAS LIETUVOJE GERINIMAS

3.1 TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ SKATINIMO PRIEMONĖS

Krašto ūkio gamybos struktūros pertvarkymas reikalauja pasirūpinti naujų technologijų diegimu, nes buvusios buvo orientuotos daugiau į kiekybinius nei į kokybinius parametrus. Tokiam pertvarkymui reikalingos labai didelės finansinės investicijos ir laikas.

Mažos investicijos ne tik riboja kapitalo dydį, bet taip pat stabdo technologinę pažangą. Naujos technologijos Lietuvos ūkiui gyvybiškai svarbios, kadangi tik jų įdiegimas pagimdo naują, kokybišką, konkurentabilų produktą.

Investavimo skatinimą Lietuvoje reglamentuoja įstatymai ir poįstatyminiai norminiai teisės aktai. **Visų pirma**, tai Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, kuris nustato investavimo skatinimo būdus ir priemones. **Antra**, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, kurio nustatyta tvarka Vyriausybė ar jos įgaliotoji institucija sudaro su investuotojais investicijų sutartis. Jose nustatomos specialios investavimo ir verslo sąlygos, išnuomojami valstybei nuosavybės teise priklausantys sklypai. **Trečia**, Lietuvos Respublikos žemės įstatymas, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo įstatymas, nustatę atvejus, kada žemė investuotojui išnuomojama ne aukciono būdu, sąlygas, tvarką ir apribojimus, kurių laikydamiesi užsienio subjektai gali įsigyti nuosavybės teise žemę, vidaus vandenį ir miškus. **Ketvirta**, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas, pagal kurį turtas Vyriausybės arba savivaldybės nustatyta tvarka perduodamas investuotojui.

Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas nustato, kad investavimas skatinamas, **visų pirma, investuotojams teikiant mokesčių lengvatas**, kurias numato atitinkami mokesčių įstatymai

Nuo 2004 m. gegužės laisvosiose ekonominėse zonose (LEZ) gali įsikurti bet kuri lietuviškojo kapitalo įmonė. Zonų patrauklumą didins ir tai, kad metais pailgintas pelno mokesčio lengvatos galiojimas, be to, jose galės veikti importu užsiimančios bendrovės. Už tas Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymo pataisas buvo balsuota 2004 m. vasario mėn. Minimali investicijų riba (1 mln. eurų) neleis LEZ steigti fiktyvioms įmonėms. Kartu nuo 5 iki 6 metų pailginta pelno mokesčio lengvatos trukmė į zonas investavusioms bendrovėms leis kompensuoti kūrimosi jose išlaidas.

Jeigu LEZ veikianti įmonė bus investavusi ne mažiau kaip 1 mln. eurų, ji šešerius metus nuo įregistravimo dienos bus atleidžiama nuo pelno mokesčio. Kitus 10 metų tokia įmonė mokės 50 proc. mažesnę pelno mokesčių. Šios lengvatos netaikomos įmonėms, zonoje užsiimančioms mažmenine prekyba, bankininkyste ir draudimo veikla. Dabar LEZ leidžiama veikti didmenine prekyba, gamyba ir eksportu užsiimančioms įmonėms.

Iki šiol užsienio investuotojas, LEZ įsteigęs įmonę ar įsigijęs ne mažiau kaip 30 proc. zonoje jau veikiančios bendrovės akcijų ir investavęs ne mažiau kaip 1 mlr. JAV dolerių, penkerius metus nemoka, o kitus 10 metų moka 50 proc. mažesnę pelno mokestį.

Investavimas skatinamas ir kitais būdais. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (13 str. 1 d. 2 p.) nustato, kad **darbuotojų perkvalifikavimo išlaidos iš dalies ar visiškai padengiamos Vyriausybės nustatyta tvarka**. Paskolų, skirtų ūkio subjektų investicijų projektams įgyvendinti, grąžinimą bankams gali užtikrinti Vyriausybės įsteigtų garantijų institucijų ar draudimo įmonių teikiamos garantijos arba šių paskolų draudimas (13 str. 1 d. 4 p.).

Lietuvos ir užsienio kreditoriams, suteikusiems paskolas investicijų projektams įgyvendinti, **teikiamos valstybės (savivaldybių) garantijos** Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka (Investicijų įstatymo 13 str. 1 d. 3 p.).

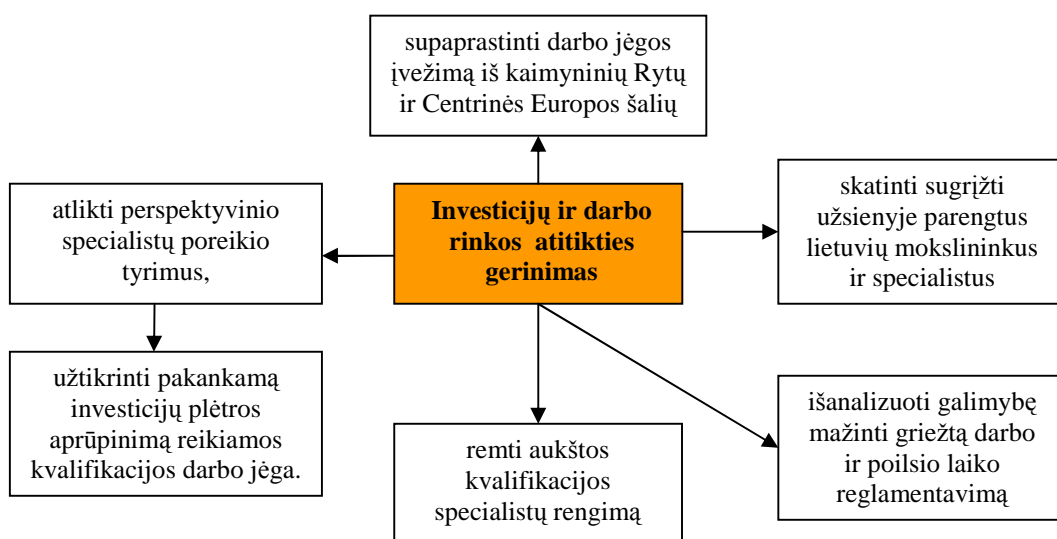
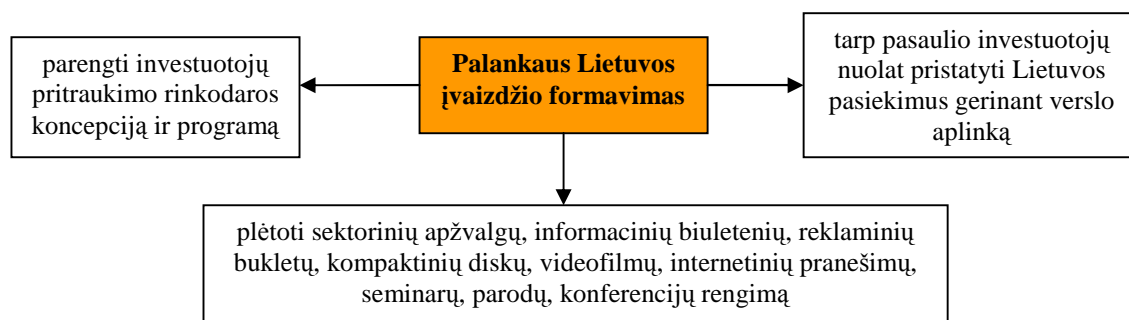
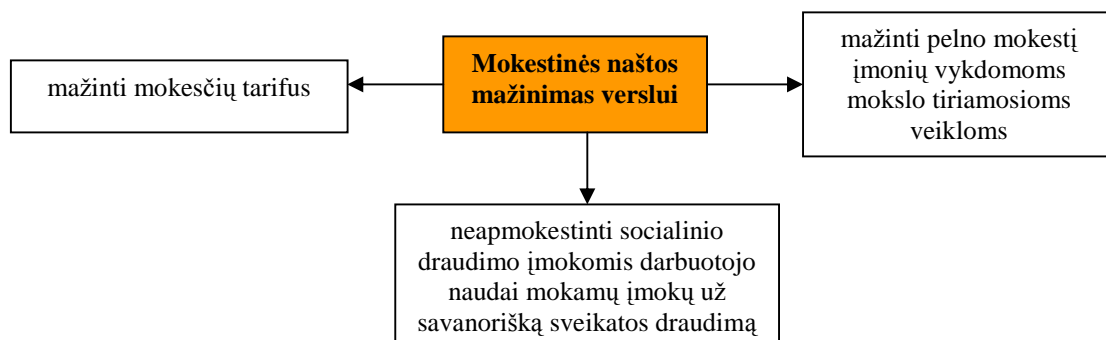
Investicijoms į savivaldybių infrastruktūrą, gamybos ar paslaugų sritį savivaldybė sudaro investicijų sutartis, atitinkančias savivaldybės tarybos nustatytus kriterijus. Specialios investavimo, verslo ar sklypo parinkimo sąlygos tokiose sutartyse nustatomos pagal savivaldybės kompetenciją. **Infrastruktūra (iki investuotojui suteikto sklypo ribų) sutvarkoma valstybės (savivaldybės) lėšomis** Vyriausybės nustatyta tvarka.

Investuojant į valstybės ir savivaldybių nebaigtus statinius ar apleistus bei nenaudojamus pastatus, kurių nepavyko privatizuoti pagal Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą, kai bent vieną kartą šio įstatymo nustatyta tvarka buvo paskelbta privatizavimo programa, tačiau per objekto privatizavimo programoje nustatytą terminą šis objektas nebuvo privatizuotas, Vyriausybė arba savivaldybė tokį turtą perduoda (perduoda) Vyriausybės arba savivaldybės tarybos nustatyta tvarka.

Užsienio investicijas Lietuvoje skatina ir **dvišalės bei daugiašalės Lietuvos Respublikos sutartys dėl investicijų skatinimo ir apsaugos**, taip pat kitos tarptautinės sutartys.

Užsienio investicijų skatinimui įtakos turėjo ir ta aplinkybė, kad **Lietuvą rinkos ekonomikos šalimi Europos Sąjunga pripažino dar 2001, o JAV - 2003 metais**.

Tik aktyvi konkurencija dėl kiekvieno svarbaus investuotojo gali lemti sėkmę. Išvardintų skatinimo priemonių Lietuvai nepakanka konkurencijoje dėl TUI su kitomis valstybėmis. TUI skatinimo priemonės neretai tampa svarbiu veiksniu, įtakojančiu investuotojo sprendimą investuoti į vieną ar kitą regioną. Todėl norint pritraukti investicijas į aukštą pridėdamąją vertę kuriančią bei aukštas ir vidutines technologijas (AVT) naudojančią pramonę ir verslą, investicijoms reikia suteikti papildomų motyvavimo faktorių, kurių Lietuvai šiuo metu nepakanka. Rekomendacijos investiciniam klimatui gerinti esančios investicijų skatinimo 2008 – 2013 metų programoje pateikiamos 2.11; 2.12; 2.13, 2.14 paveiksluose:

3.1 pav. **Investavimo sąlygų gerinimas**3.2 pav. **Investicijų ir darbo rinkos atitikties gerinimas**3.3 pav. **Palankaus Lietuvos įvaizdžio formavimas**3.4 pav. **Mokestinės naštos mažinimas verslui**

Papildomas būdas pritraukti TUI gali būti investicinės paskatos investuotojams, jos taip pat neretai tampa svarbiu veiksniu, įtakančiu investuotojo sprendimą investuoti į vieną ar kitą regioną. Tokios paskatų sistemos yra populiarios ir plačiai taikomos Vidurio ir Rytų Europos šalyse, kaip Čekija, Slovakija, Vengrija, Lenkija, Slovėnija, Latvija, Estija ir kitose. Tokios investicijų paskatos dažniausiai būna:

- Laisvos ekonominės zonos;
- Mokestinės nuolaidos ne LEZ teritorijoje;
- Parama darbo vietų sukūrimui - iš dalies finansuoti naujų kvalifikuoto darbo vietų sukūrimą investuotojams;
- Parama darbuotojų mokymams - iš dalies finansuoti darbuotojų mokymo ir perkvalifikavimo paslaugų kainos sumažinimą investuotojams;
- Parama infrastruktūros sukūrimui - iš dalies finansuoti elektros, dujų, vandens, nuotekų, telekomunikacijų privedimui iki sklypo ribos
- Parama žemės įsigijimui;
- Parama pastatų įsigijimui;
- Parama įrangos įsigijimui;
- Parama tyrimams ir plėtrai.

Siekdama sukurti konkurencingą investicinę aplinką, potencialiems investuotojams ir pritraukti investicijas į aukštą pridėjamąją vertę kuriančią bei aukštas ir vidutines technologijas naudojančią pramonę Lietuva remdamasi kitų šalių patirtimi taip pat turi teikti investicines paskatas investuotojams atitinkantiems tam tikrus reikalavimus.

3.1.1 Investuotojai kuriems turėtų būti suteiktas investicinių paskatų paketas Lietuvoje

Svarbu atkreipti dėmesį, jog šalies patrauklumas investicine prasme priklauso nuo daugelio faktorių ir skiriasi kiekvienos nagrinėjamos ūkio šakos atveju. Investicijų pritraukimą lems bendra šalies infrastruktūra, bendra teisinė aplinka, specializuota ir ūkio šakai pritaikyta infrastruktūra, įstatyminė bazė, reglamentuojanti konkrečios ūkio šakos veiklą, žmoniškųjų išteklių pasiūla, specializuoti tyrimo institutai, ir kt. Teisinės administracinės aplinkos gerinimas savaime nepadės pritraukti daugiau investicijų iš užsienio. Siekiant atsakyti į klausimą, kodėl Lietuva nepaisant geros bendros teisinės administracinės aplinkos rodiklių atsilieka nuo kitų valstybių, reikėtų nagrinėti kiekvieną ūkio šaką atskirai ir tai ūkio šakai būdingus investicinio klimato patrauklumo faktorius. Svarbu gerinti konkurencinę aplinką, kad investuotojai Lietuvoje galėtų gauti didesnę investicijų grąžą nei kitose šalyse.

Turi būti sudarytas konkretus veiksmų planas, išskiriant investicijas, kurias turėtų būti siekiama pritraukti atsižvelgiant į prioritetines ūkio šakas bei realias Lietuvos galimybes konkuruoti dėl tokių investicijų.

Siekiant pritaikyti kitų šalių patirtį Lietuvos sąlygoms, taip pat įgyvendinant Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje, ir Aukštųjų technologijų plėtros programoje, bei kituose Lietuvos Respublikos strateginiuose dokumentuose apibrėžtus nacionalinius prioritetus ir jų tikslus, investicinės paskatos turėtų būti teikiamos investuotojams, kurie atitiktų bent vieną iš šių kriterijų:

- investuojantiems į aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų gamybą;
- investuojantiems į mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros infrastruktūrą;
- kuriantiems didelės pridėtinės vertės produktus;
- kuriantiems gerai atlyginamas, kvalifikuotas darbo vietas ir sudarantiems prielaidas bendradarbiauti su mokslo atstovais; Gerai mokamos, kvalifikuotos darbo vietos – darbo vietos, kurių darbo užmokestis 50 proc. aukštesnis už šalies vidutinį darbo užmokestį;
- darantiems didelės apimties (ne mažiau kaip 20 mln. Lt) lėšas į plyną lauką;
- investuojantiems mažiau išsivysčiusiuose regionuose nurodytuose Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategijoje (pvz., ne mažiau kaip 2,5 mln. Lt);
- kurie investavimo pasėkoje sukuria tam tikrą skaičių kvalifikuoto darbo vietų (pvz., ne mažiau kaip 20 ilgalaikių darbo vietų ne mažiau kaip 5 metams) arba regioninės traukos centruose sukuria ne mažiau kaip 10 ilgalaikių (ne mažiau kaip 3 metams) kvalifikuoto darbo vietų;
- kurių produkcijos eksportas sudarys ne mažiau kaip 50 proc. visos planuojamos pagaminti produkcijos;
- kurių investicijos į naują technologinę įrangą sudarys ne mažiau kaip 50 proc. bendros investicijų vertės.

3.2 TEISINĖS, ADMINISTRACINĖS VERSLO APLINKOS GERINIMAS

Norėdami išsiaiškinti kas daroma ne taip ir ką galima būtų pasiūlyti keisti Lietuvos teisinėje, administracinėje sistemoje, kad verslo sąlygos taptų patrauklesnės, atliksime silpniausių teisinės ir administracinės verslo aplinkos požymių analizę, kurie paaiškėjo prieš tai atliktame tyrime (2.3 lentelė).

Verslo pradėjimo sąlygų gerinimas

Prieš tai atlikta teisinės administracinės aplinkos analizė atskleidė, kad Lietuvos silpniausia vieta teisinėje, administracinėje verslo aplinkoje yra verslo pradėjimas: 99 vieta pasaulyje, ir tik 10 vieta tarp tiriamų šalių. Pagal šį požymį Lietuva lenkia tik Čekiją ir Lenkiją (2.3 lentelė). Taigi, verslo pradėjimo sąlygas Lietuvoje palyginsime su verslo pradėjimo sąlygomis Danijoje (28 vieta pasaulyje,

2 vieta tarp tiriamų šalių). Danijoje verslui pradėti tereikia atlikti 4 operacijas, tai užtruks 6 dienas ir nieko nekainuos (3.1 lentelė). Tuo tarpu Lietuvoje verslui pradėti reikalingos 7 procedūros, užtrunkančios 26 dienas ir kainuojančios 2.42% BVP vienam gyventojui, apytiksliai 750 lt.

3.1 lentelė **Verslo pradėjimo palyginimas Lietuvoje ir Danijoje**

Procedūros verslui pradėti Lietuvoje	Procedūros verslui pradėti Danijoje
1. Atidaryti banko sąskaitą, su minimalia kapitalo suma ir gauti banko išduotą sertifikatą, patvirtinantį, kad turima reikiamų lėšų; sumokėti registracijos mokesį ir gauti dokumentą patvirtinantį mokėjimą. a) Užima laiko: 1 diena b) Operacijos kaina: 20 LT	1. Gauti skaitmeninį parašą a) Užima laiko: 1 diena b) Operacijos kaina: nekainuoja
2. Patvirtinti pas notarą uždarosios akcinės bendrovės registravimą a) Užima laiko: 2 dienos b) Operacijos kaina: 500 LT	2. Banko sąskaitos atidarymas a) Užima laiko: 1 diena b) Operacijos kaina: nekainuoja
3. Registravimas Juridinių asmenų registre a) Užima laiko: 6 dienos b) Operacijos kaina: 198 LT	3. Registruoti įmonę Danijos prekybos ir įmonių agentūroje per elektroninę Webreg sistemą. a) Užima laiko: 1 diena įmonės registravimui, 3 dienos mokesčių registravimui. b) Operacijos kaina: nekainuoja
4. Registravimas PVM mokėtoju a) Užima laiko: 10-15 dienų b) Operacijos kaina: nekainuoja	4. Registruoti darbuotojų darbo draudimą a) Užima laiko: 1 diena b) Operacijos kaina: nekainuoja
5. Pranešimas Valstybinei darbo inspekcijai apie įmonės (jos dalies) eksploatacijos pradžią a) Užima laiko: 1 diena b) Operacijos kaina: nekainuoja	
6. Banko sąskaitos atidarymas. a) Užima laiko: 1 dienų b) Operacijos kaina: nekainuoja	
7. Antspaudo gamyba. a) Užima laiko: 2 dienos b) Operacijos kaina: 30 - 90 LT	
Verslo pradėjimas reikalauja a) 7 procedūrų, b) trunka 26 dienas, c) išlaidos sudaro 2.42% BVP vienam gyventojui d) reikalingas minimalus pradinis kapitalas – 31,1 proc. BVP, tenkančio 1 žmogui	Verslo pradėjimas reikalauja: a) 4 procedūrų, b) trunka 6 dienas, c) išlaidos sudaro 0.00 % BVP vienam gyventojui d) reikalingas minimalus pradinis kapitalas – 38.6 proc. BVP, tenkančio 1 žmogui

Šaltinis: Pasaulio bankas

Kaip matome, investuotojai Lietuvoje pradėdami verslą susiduria su daug daugiau problemų negu investuotojai Danijoje. Pagrindinis skirtumas registruojant verslą yra tai, kad Danijoje veikia elektroninė verslo registravimo sistema. Verslo ir mokesčių registravimas vyksta centralizuotai vieno langelio principu. Tai yra, naujai uždarajai akcinei bendrovei, registruojantis internetu Danijos prekybos ir įmonių agentūroje ji automatiškai užregistruojama ir kaip PVM mokėtoja. Įmonių registracija, nuostatos ir įstatinis kapitalas patvirtinami internetu per „webreg“ sistemą naudojant nauju

įmonių elektroninį parašą. Taigi visas procesas vyksta internete, be jokių institucijų ir pareigūnų lankymo, bei kišimosi.

Atsižvelgiant į Danijos pavyzdį, siūlyčiau keičiant bei papildant Civilinio kodekso, ir Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio nuostatas, registruojant įmones Lietuvoje, įgyvendinti vieno langelio principą. Tai yra registravimą PVM mokėtoju atlikti kartu su registravimu Juridinių asmenų registre. Pratešiant vieno langelio principą, Juridinių asmenų registras turėtų pranešti Valstybinei darbo inspekcijai apie įmonės (jos dalies) eksploatacijos pradžią ir to nebereikėtų daryti įmonės steigėjui. Taip pasinaikintų penktoji operacija - pranešimas Valstybinei darbo inspekcijai apie įmonės (jos dalies) eksploatacijos pradžią, ir susitaupytų 1 diena.

Šiuo metu prašymas registruoti PVM mokėtoju Valstybinei mokesčių inspekcijai UAB turi būti pateiktas ne vėliau kaip prieš 15 darbo dienų iki tos dienos, kurią numatoma, kad atsiras prievolė registruotis PVM mokėtoju, skaičiuoti ir į biudžetą sumokėti PVM. Palyginus su kitomis valstybėmis registravimo PVM mokėtojais terminas yra pernelyg ilgas, pvz. Estijoje šis terminas yra 3 dienos, Latvijoje – 10, Jungtinėje Karalystėje – 1 diena. Remiantis šių šalių patirtimi rekomenduočiau keisti įregistravimo į pridėtinės vertės mokesčių mokėtojų registrą/išregistravimo iš pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registro taisyklių, patvirtintų Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko 2008 m. liepos 23 d. įsakymu Nr. VA-37 (Žin., 2008, Nr. 89-3594), 17 punktą ir prašymo registruoti PVM mokėtoju terminą trumpinti, bei prašymą pateikti ne vėliau kaip prieš 5-7 darbo dienas iki tos dienos, kurią numatoma, kad atsiras prievolė registruotis PVM mokėtoju.

Siekiant išvengti brangiausios (500 Lt) ir 2 dienas trunkančios procedūros pradedant verslą - patvirtinti pas notarą uždarnosios akcinės bendrovės registravimą, siūlyčiau Ūkio ministerijai parengti pavyzdinius UAB įstatus, pavyzdines steigimo akto ir steigimo sutarties formas ir jų pildymo rekomendacijas, bei nustatyti UAB steigimo dokumentų notarinio tvirtinimo išimtį, jeigu pastarieji bus sudaryti pagal minėtas patvirtintas pavyzdines formas.

Siekiant dar labiau supaprastinti verslo pradėjimo sąlygas Lietuvoje, Airijos (9 vieta pasaulyje pagal verslo pradėjimo sąlygas) pavyzdžiu, siūlyčiau keisti Akcinių bendrovių įstatymo 2 straipsnio 4 punktą sumažinant UAB minimalaus įstatinio kapitalo dydį nuo 10 000 iki 1 000 Lt. Taip sumažinant reikalingo minimalaus pradinio kapitalo dydį steigiant įmonę nuo – 31,1 proc. BVP, tenkančio 1 žmogui iki 11 proc. BVP, tenkančio 1 žmogui. Minėtina, kad Airijoje steigiant įmonę pradinis kapitalas teisės aktuose nėra nustatytas.

Įgyvendinus šiuos pasiūlymus verslo pradėjimo procedūrų skaičius nuo 7 sumažėtų iki 4, verslo pradėjimo terminas nuo 26 dienų sutrumpėtų iki 11-13 dienų, sumažėtų UAB steigimo kaštai, sumažėtų reikalingas minimalus pradinis kapitalas.

Statybos leidimų gavimas.3.2 lentelė **Statybos leidimų gavimo sąlygos**

	Lietuva	Danija	Estija
Statybos leidimų gavimas vieta pasaulyje	64	10	20
Procedūrų skaičius	17	6	14
Laikas (dienomis)	162	69	118
Kaštai (procentais nuo BVP vienam gyventojui)	95,7	58,7	26,9

Šaltinis: Pasaulio bankas

Kaip matome 3.2 lentelėje statybų leidimų gavimo sąlygos Lietuvoje objektyviai blogesnės už sąlygas tarp tiriamų šalių pirmaujančių šioje srityje. Kad pastatytume Lietuvoje sandėlį turėtume atlikti net 17 įvairių procedūrų visiem leidimams gauti tai yra 3 procedūrom daugiau negu Estijoje ir net 11 procedūrų daugiau nei Danijoje. Tai mums užtruktų 162 dienas ir kainuotų 95,7 % nuo BVP vienam gyventojui.

Remiantis kitų šalių patirtimi, pagrindinės problemos gaunant statybos leidimus Lietuvoje yra: negalima rengti techninio projekto be patvirtinto detaliojo teritorijų plano, negalima gauti statybos leidimo atskirai statinio daliai, planų svarstymas su visuomene gali strigti dėl nepagrįstų ieškinių teikimo.

Siekiant pagerinti statybos leidimų gavimo sąlygas siūlyčiau taisyti Statybos įstatymą ir Statybos techninį reglamentą taip, kad būtų leista:

- 1) rengti techninį projektą lygiagrečiai su detaliojo teritorijų plano rengimu.
- 2) išduoti statybos leidimą ir statinio daliai, jei tokią galimybę numato statinio projektas ir projektavimo sąlygų sąvadas.

Įdarbinimas ir atleidimas

Rodikliai, pagal kuriuos vertinamas darbo santykių reglamentavimo palankumas verslui:

- Darbo santykių lankstumo indeksas
- Įdarbinimo sudėtingumo indeksas
- Darbo laiko lankstumo indeksas
- Atleidimo iš darbo sudėtingumo indeksas
- Atleidimo iš darbo kaštų indeksas

Kadangi, tarp tiriamų šalių Danija vėlgi užima aukščiausią vietą pagal darbo santykių reglamentavimo palankumą verslui (2.3 lentelė), palyginamąją analizę tikslinga atlikti būtent su šia valstybe. (3.3 lentelė).

3.3 lentelė Darbo santykių lankstumas

	Lietuva	Danija
Darbo santykių lankstumo indeksas (0-100)	38	7
Įdarbinimo sudėtingumo indeksas	33	0
Ar terminuotos sutartys draudžiamos ilgalaikėms užduotims?	Taip	Ne
Kokia yra maksimali trukmė terminuotos sutarties (įskaitant pratęsimus)? (mėnesiais)	60	Nėra limitu
Koks yra privalomo minimalaus darbo užmokesčio santykis su vidutiniškai sukuriama vieno darbuotojo verte?	0.21	0
Darbo laiko lankstumo indeksas	60	20
Ar gali darbuotojas 2 mėnesius per metus darbo savaitę prasižesti iki 50 valandų (įskaitant viršvalandžius), reaguodamas į sezoninius gamybos padidėjimus?	Ne	Taip
Koks yra didžiausias darbo dienų skaičius per savaitę?	6	6
Ar yra apribojimai dėl naktinio darbo ir ar jie taikomi, kai nepertraukiama operacija yra ekonomiškai būtina?	Taip	Ne
Ar yra apribojimai „kas savaitinio darbo poilsiu“ ir ar jie taikomi, kai nepertraukiama operacija yra ekonomiškai būtina?	Taip	Ne
Kokios yra mokamos kasmetinės atostogos (darbo dienomis) 20 metų patirtį turintiems darbuotojams?	25	20
Atleidimo iš darbo sudėtingumo indeksas	20	0
Ar darbuotojo atleidimas iš darbo teisiškai reglamentuotas?	Taip	Taip
Ar darbdavys privalo informuoti trečiąsias šalis, prieš atleisdamas darbuotoją?	Ne	Ne
Ar darbdavys turi gauti trečiosios šalies sutikimą kad galėtų atleisti darbuotoją?	Ne	Ne
Ar darbdavys privalo informuoti trečiąsias šalis, norėdamas atleisti 9 darbuotojų grupę?	Ne	Ne
Ar darbdavys turi gauti trečiosios šalies sutikimą norėdamas atleisti 9 darbuotojų grupę?	Ne	Ne
Ar yra perkvalifikavimo arba pareigybės pakeitimo būtinybė prieš tai kai darbdavys gali atleisti darbuotoją?	Taip	Ne
Ar taikomos pirmenybės taisyklės, atleidžiant iš darbo?	Taip	Ne
Ar taikomos pirmenybės taisyklės, įdarbinant darbuotojus?	Ne	Ne
Atleidimo iš darbo kaštų indeksas (savaitės darbo užmokesčio)	30	0
Koks yra išpėjimo terminas atleidžiant iš darbo po 20 metų nepertraukiamo darbo? (savaitės darbo užmokesčio)	8,7	0
Kokia yra išeitinė išmoka po 20 metų darbo stažo? (savaitės darbo užmokesčio)	21,7	0,00
Kokia yra teisiškai nustatyta bausmė už atleidimą iš darbo. (savaitės darbo užmokesčio)	0	0

Šaltinis: Pasaulio bankas

Apibendrintai galima pasakyti, kad bendrai darbo santykių reglamentavimo palankumą verslui mažina nereikalinga biurokratinė našta, bei nelankstus darbo laiko reguliavimas, trukdantis darbdaviams prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų. Dabartinis darbuotojų priėmimo/atleidimo reguliavimas neskatina kurti naujų darbo vietų, o nelankstus darbo apmokėjimo reguliavimas varžo efektyvų darbo apmokėjimo sistemų įdiegimą.

Siekiant pagerinti darbo santykių reglamentavimą besikeičiančios darbo rinkos sąlygomis, būtina sudaryti prielaidas lanksčiam darbo laiko reguliavimui. Keičiant Lietuvos Respublikos darbo kodeksą, darbo dienos trukmę riboti tik atskiroms asmenų kategorijoms (nepilnamečiams, kenksmingomis darbo sąlygomis dirbantiems, dirbant naktį, papildomą darbą ar antraeilėse pareigose), paliekant bendrus paros ir savaitės nepertraukiamojo poilsio reikalavimus. Nustatyti vidutinės savaitės

darbo laiko normą per apskaitinį laikotarpį visoms darbuotojų kategorijoms. Diferencijuoti viršvalandžius: limituoti tuos, kurie dirbami pavedus darbdaviui; leisti darbuotojui jo raštišku sutikimu dirbti papildomus viršvalandžius, paliekant bendrus paros ir savaitės nepertraukiamojo poilsio reikalavimus.

Lietuvos Respublikos Darbo kodekse 109 straipsnyje paliktas draudimas neleidžiantis sudaryti terminuotos darbo sutarties, jeigu darbas yra nuolatinio pobūdžio, išskyrus atvejus, kai tai nustato įstatymai arba kolektyvinės sutartys, turėtų būti panaikintas. Tokia nuostata varžo darbdavio galimybes planuoti darbą ir savo veiklos organizavimą. Turėtų būti sudaryta galimybė abejom sutarties šalims susitarti dėl sutarties termino, nors darbas būtų nuolatinio pobūdžio. Nes darbo sutarties terminas yra šalių susitarimo reikalas. Svarbu, kad darbo sutarties terminas būtų priimtinas darbdaviui ir darbuotojui, todėl jis turėtų būti nustatomas ne įstatymu, bet darbdavio ir darbuotojo susitarimu.

Siekiant sumažinti biurokratizmą vykdant darbo santykių apskaitą, taisant darbo kodekso 99 straipsnį, reikėtų atsisakyti darbuotojo pažymėjimo, o darbo sutarčių žurnalą leisti pildyti elektronine forma.

Siekiant išsaugoti konkurencingumą kaimyninių šalių atžvilgiu reikia: a) mažinti darbo jėgos apmokestinimą. Kad pagerėtų darbo kaštų ir našumo kokybės santykis, būtina ne nustatyti ribos socialinio draudimo įmokoms, bet mažinti socialinio draudimo įmokų tarifą. Šis darbo kaštų mažinimo būdas yra veiksmingas, nes nesudaro papildomų galimybių sukčiauti norint sumažinti darbo jėgos kaštus. b) Sukurti ir įdiegti aiškia darbuotojų „importo“ iš kitų šalių strategiją, c) mažinti biurokratinis reikalingų dokumentų tvarkymo apribojimus ir d) spartinti sprendimų priėmimo procesą.

3.3 SĖKMINGI INVESTICIJŲ PLĖTOJIMO PAVYZDŽIAI

Įvairios šalys, siekdamos didinti savo pramonės konkurencingumą bei didelę pridėtinę vertę sukuriančios pramonės dalį, taiko skirtingas strategijas ir priemones. Lietuvai reikia efektyvios skatinimo sistemos, kuri būtų naudojama kaip įrankis užsienio investicijoms pritraukti. Tokios skatinimo sistemos yra populiarios ir plačiai taikomos Vidurio ir Rytų Europos šalyse, pvz.: Čekijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje, Latvijoje, Estijoje ir kt. Dėl to Lietuva dažnai pralaimi nelygią kovą siekdama pritraukti stambius ir strateginius investuotojus.

Vidurio ir Rytų Europos valstybės konkuruodamos dėl užsienio investicijų beveik visos koncentruoja teikiamą paramą didelės apimties investicijas darančioms įmonėms, investuojančioms į naujus gamybinius pajėgumus, kai siekiama kurti naujus produktus, naujas ilgalaikes darbo vietas, plėtoti aukštųjų technologijų gamybą, modernizuoti savo veiklą (Jucevičius R. 2004). Daugelis minėtų šalių investicinių paskatų taikymą derina su savo regionine politika, t. y. teikia lengvatas

investuotojams, investuojantiems didelio nedarbo arba atsilikusiuose regionuose. Investicijų plėtojimo pavyzdžiai:

Airija

- Firmoms, veikiančioms Shannon zonoje, taikomos mokesstinės lengvatos, tokios kaip pelno mokesčio sumažinimas.
- Bendras pelno mokesčio tarifas Airijoje - vienas mažiausių Europoje (12,5 proc.).
- Naujų technologijų firmoms teikiama finansinė parama, nemokami mokymai, konsultacijos, taip pat, parama gali būti suteikta įmonių investicijoms, kurios padidintų išlaidas Moksliniams tyrimams ir eksperimentiniai plėtrai (MTEP).
- Steigiami vietos bei tarptautinių kompanijų technologiniai, profesionalių paslaugų centrai.

Vengrija

Siekdama tapti aukštų technologijų šalimi Vengrija daug dėmesio skiria atsigauančiam mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) veiklai, tyrėjų skaičiui bei vidaus patentams verslo sektoriuje. Tarptautinės kompanijos Vengrijoje įsteigė apie 30 laboratorijų, daugiausiai investicijų skirdamos chemijos, telekomunikacijų, automobilių ir IT sričių tyrimams. Tai sąlygojo Vyriausybės pasiūlytos su investicijomis į MTEP ir inovacijas susijusios mokesstinės priemonės:

- 200 proc. MTEP išlaidų dydžio mokesčio kreditas nuo 2001 m. (taip pat galioja subrangovų MTEP veiklai, jei partneris yra universitetas ar tyrimo institutas);
- 400 proc. MTEP išlaidų dydžio mokesčio kreditas nuo 2004 m., jei kompanija yra universitete ar valstybiniame tyrimų institute;
- laisvas nuo mokesčių studentų įdarbinimas, mokant minimalų mėnesio atlyginimą – nuo 2004 m.;
- pagreitintas nusidėvėjimas MTEP, IKT ir įrangos investicijoms;
- galimybė sukurti laisvą nuo mokesčių investiciją iki 500 mln.;
- 70 proc. mokesčio atleidimas, aukojant viešųjų interesų MTEP;
- pagreitinta mokesčių kompensavimo procedūra.

Čekija.

Iš naujųjų ES šalių Čekija išsiskiria bene labiausiai subalansuota, aktyvia, sistemiška investuotojų pritraukimo politika. Visų pirma yra parengti detalūs ir informatyvūs 25 dokumentai investuotojams apie visus galinčius juos dominti aspektus, pradedant investavimo galimybėmis, veiklos kaštais, mokesčiais, muitinės procedūromis ir baigiant profesionalių paslaugų gavimo galimybėmis ir gyvenimo Čekijoje ypatumais. Taip pat yra numatytos ir plačiai taikomos įvairios subsidijos:

- Naujos įmonės atleidžiamos nuo pelno mokesčio iki 10 metų ir dalinai atleidžiamos, jei vykdo veiklos plėtros investicinį projektą.
- Teikiami garantai naujų vietų kūrimui probleminiuose regionuose.

- Probleminiuose regionuose veikiančioms įmonėms kompensuojama 35 proc. darbuotojų rengimo ir kvalifikacijos kėlimo kaštų.
- Technologijų ir verslo paramos centrų steigimui taikomos ypatingos lengvatos, kompensuojant iki 50 proc. jų įkūrimo tinkamų fiksuotų kaštų, taip pat pirmaisiais veiklos metais įdarbintų darbuotojų atlyginimus.
- Teikiama parama kurti ir tobulinti žmogiškųjų išteklių vystymui skirtą bazę, ypač tuose regionuose, kuriuose ši infrastruktūra nėra išvystyta.

Slovėnija

Laikomasi pozicijos, jog reikia maksimaliai eliminuoti trikdžius norintiems investuoti, nedarant skirtumo tarp vietos ir užsienio investuotojų. Slovėnijoje iki 35 – 40 proc. kompensuojama ar subsidijuojama tos investicijos, kurios:

- Skirtos infrastruktūrai, darbuotojų rengimui, moksliniams tyrimams, naujos technikos bei įrangos įsigijimui.
- Kuria naujas darbo vietas.
- Turi teigiamą įtaką žinių ir technologijų sklaidai.
- Skatina vietos ir tarptautinių įmonių integraciją bei kooperavimąsi.
- Nukreiptos į klasterių formavimąsi ir stiprinimą.

Beveik visos ES šalys koncentruoja teikiamą paramą didelės apimties investicijas darančioms įmonėms, investuojančioms į naujus gamybinius pajėgumus, kuriančioms tam tikrą naujų ilgalaikių darbo vietų skaičių. Parama yra diferencijuojama tiek pagal sektorius (dažniausiai remiami aukštų technologijų sektoriai), tiek pagal regionus (lengvatos teikiamos investuojantiems aukšto nedarbo arba atsilikusiuose regionuose).

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Teoriškai ir praktiškai išanalizavę tiesioginių užsienio investicijų teorinius ir praktinius aspektus Lietuvoje, galime suformuluoti tokias išvadas ir pasiūlymus:

- 1) Lietuvos nacionalinė ekonomika yra pasaulinės ekonomikos sudedamoji dalis. Kartu strategine prasme pasaulinė ekonomika yra aplinka, kurioje besireiškiančios tendencijos stipriai veikia galimybes ir grėsmes ilgalaikiai nacionalinės ekonomikos plėtotei. Nuo to, koku mastu Lietuvos ūkio plėtotė derinasi su pasaulinės ekonomikos tendencijomis, priklauso šalies ekonomikos stiprybės ir silpnybės.
- 2) Užsienio transnacionalinių korporacijų dalyvavimas Lietuvos ekonomikoje leidžia greičiau plėtoti nacionalinę ekonomiką, perimti pažangias technologijas, tarptautinės vadybos patirtį, apimant efektyvų gamybos ir realizacijos organizavimą, geros firmų reputacijos palaikymą. Tačiau, pernelyg detaliam reglamentuoti santykiai darbo rinkoje, per daug biurokratizuota ir komplikauta žemės įsigijimo ir statybos leidimų išdavimo tvarka menkina Lietuvos galimybes konkurencinėje kovoje su kaimyninėmis šalimis dėl užsienio investicijų.
- 3) Investiciniai procesai Lietuvoje pagyvėjo tik atkūrus nepriklausomybę ir priėmus svarbiausius ūkinę veiklą reguliuojančius įstatymus. Išanalizavus tiesioginių užsienio investicijų dinamiką galima išskirti tris užsienio investicijų plėtros etapus: iki 1991 metų, nuo 1991 iki 1996 metų ir po 1996 metų. TUI nuo 32 mln. litų 1991 metais išaugo iki 1240 mln. litų 1995 metais. Po to sekė itin spartus TUI kilimas net iki 13184 mln. litų 2003 metų pradžioje. Tai susiję su 1995 metais priimtomis užsienio kapitalo investicijų pataisomis – užtikrinusiomis vietiniams bei užsienio investuotojams vienodas sąlygas, bei su strateginių objektų privatizavimu. 2003 metais TUI srautas gerokai sumažėjo ir vis didesnė TUI dalis yra reinvesticijos, o ne investicijos į plyną lauką, tai galima aiškinti vis mažėjančių strateginių objektų galinčių pritraukti užsienio investuotojus skaičiumi.
- 4) Lietuvos ūkio šakos yra nevienodai patrauklios užsienio investuotojams. Investicijų srautams į atsiras ūkio šakas darė įtaką vykstantis privatizavimo procesas, kurio metu užsienio investuotojai įsigijo didžiausius ir svarbius Lietuvos ekonominius objektus. Todėl didžiausio investavimo sulaukė transportas, energijos ir dujų tiekimas, apdirbamoji pramonė ir finansinio tarpininkavimo sektorius.
- 5) Pagal sukauptas tiesiogines užsienio investicijas vienam gyventojui ir pagal sukauptų TUI santykį su bendruoju vidaus produktu Lietuva užima vieną iš paskutinių vietų tarp Europos sąjungos šalių. Sukauptos TUI 2007 m. vienam gyventojui nesiekė 4500 JAV Dol. Pagal šį rodiklį tarp analizuojamų šalių Lietuva lenkia tik Lenkiją. Tuo tarpu kai, Estijoje sukauptos TUI

vienam gyventojui viršija 12000 JAV Dol. Tai byloja apie prastą Lietuvos situaciją pritraukiant TUI ir galimybių kurias jos suteikia ekonomikos ir ūkio plėtrai neišnaudojimą.

6) Pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksą ir pagal tiesioginių užsienio investicijų potencialo indeksą, UNCTAD tyrimų duomenimis Lietuva užima atitinkamai 68 ir 40 vietas pasaulyje ir yra priskiriama „lyderių“ grupei, kuriai priklauso tokios vakarų Europos valstybės kaip Vokietija, Švedija, Šveicarija, Belgija ir kt., Singapūras, Honkongas, naujosios ES šalys Estija, Latvija, Lenkija ir kt. Taigi Lietuva pasaulinių organizacijų klasifikacijose priskiriama prie pažangių TUI atžvilgiu šalių. Tokia šalies pozicija gali būti gera reklama ir argumentas stambiems aukštų gebėjimų užsienio investuotojams investuoti Lietuvoje.

7) Lietuvai tenka viena pirmųjų vietų tarp naujų ES šalių teisinės ir administracinės verslo aplinkos vertinimo požiūriu. Lietuvai tenka 26 vieta pasaulyje, o tai yra antras įvertinimas tarp 2004 metų gegužės 1 dieną į ES įstojusių šalių. Šis faktas turėtų būti pabrėžiamas Lietuvos pristatomoje medžiagoje investuotojams. Svarbiausi Lietuvos teisinės ir administracinės aplinkos patrauklumo požymiai:

- greitos ir paprastos turto registravimo procedūros (4 vieta pasaulyje),
- sklandžiai vykstanti užsienio prekyba (28 vieta pasaulyje)
- gerai veikiančios sutarties sąlygų užtikrinimo procedūros (17 vieta pasaulyje)

Pagrindiniai Lietuvos teisinės administracinės aplinkos trūkumai:

- nelanksčios sąlygos, reglamentuojančios darbo santykius (119 vieta pasaulyje),
- verslo pradėjimas (99 vieta pasaulyje)
- sąlyginai silpna investuotojų/akcininkų apsauga (93 vieta pasaulyje).

8) Palankios verslo sąlygos yra vienas iš esminių šalies konkurencingumo veiksnių. Pagal pasaulio konkurencingumo indeksą 2000 - 2008 metų laikotarpiu Lietuvos pozicija balansavo tarp 36 ir 44 vietos. Remiantis 2009 - 2010 m. pasaulio konkurencingumo indeksu, Lietuva užimanti 53 vietą nukrito 9 vietomis žemyn lyginant su 2008 - 2009 m. pasaulio konkurencingumo indeksu ir šiuo metu tarp kartu su Lietuva į Europos sąjungą įstojusių šalių lenkia tik Latviją ir Vengriją. Pagal konkurencingumo rodiklius Lietuvai tenka atsilieianti vieta tarp analizuojamų šalių. Lyginant su kitomis valstybėmis, Lietuva vertinama aukštojo mokslo, technologinio pasirengimo bei infrastruktūros srityse. Prasčiausiai Lietuva atrodo finansų rinkos išsivystymo bei rinkos dydžio vertinimuose, jose atitinkamai pasaulyje tarp vertintų valstybių esame 72-oje ir 69-oje vietose.

9) Pagal struktūrinius konkurencingumo rodiklius, Lietuvai tenka viena paskutinių vietų tarp naujų ES šalių. Tačiau tokie pakankamai prastai įvertinti Lietuvos konkurencingumo veiksniai kaip rinkos dydis, finansų rinkų išsivystymas, naujovių diegimas didžiąja savo dalimi yra nulemti ekonomikos padėties (pvz.: rinkos dydis) arba santykinio Lietuvos ekonomikos atsilikimo (pvz.:

finansų rinkų išsivystymas, naujovių diegimas). Todėl dėmesį reiktų atkreipti į veiksnius, kuriuos galėtume keisti jau dabar, tai yra į veiksnius, kuriuos sukuria teisinis reguliavimas: mokesčių dydis, biurokratija, mokesčių administravimas, taip pat darbo rinkos efektyvumas, kuris Lietuvoje smarkiai atsilieka tiek nuo Latvijos, tiek nuo Estijos.

- 10) Tarp Lietuvos patrauklumą investicijoms lemiančių veiksnių pagrindiniai yra laisvųjų ekonominių zonų (LEZ) steigimas ir kvalifikuota bei konkurencinga darbo jėga.
- 11) Pagrindinis veiksnys, ribojantis užsienio investicijas į Lietuvos ūkį, yra biurokratija ir korupcija, tai patvirtina ir pasaulio banko atliekami tyrimai kuriuose yra vertinamas šalių investicinis klimatas.
- 12) Mažėjantis Lietuvos konkurencingumas, bei blogėjanti verslo aplinka, turėjo įtakos pirmą kartą per Lietuvos nepriklausomybę 2008 metais mažėjusioms tiesioginėms užsienio investicijoms.
- 13) Darbe pasitvirtina iškelta hipotezė jog sąlygos, bei priemonės užsienio investicijoms pritraukti Lietuvoje objektyviai blogesnės nei daugelyje kitų Europos sąjungos šalių. Daugelyje šalių yra teikiamos įvairios subsidijos, kurių Lietuvoje pasigendama. Investuotojų viliojimas tik mokesčių lengvatomis nepakankamas argumentas žinant, kokia arši konkurencija yra šiuo metu Europoje. Todėl remiantis kitų šalių patirtimi Lietuva privalo finansuoti visas veiklas, susijusias su tiesioginėmis užsienio investicijomis į aukštos pridėtinės vertės gamybos ir aukštos pridėtinės vertės paslaugų verslo pradžia ir plėtrą bei inovacinę veiklą.
- 14) Norint gauti maksimalią naudą iš tiesioginių užsienio investicijų – ekonomikos augimo plėtojimo, tarptautinės vadybos ir aukštų technologijų perėmimo, naujų kvalifikuotų darbo vietų sukūrimo, tarptautinių ryšių atsinešimo, eksporto didėjimo ir t.t. tikslinga investicines paskatas teikti tam tikrus kriterijus atitinkantiems investuotojams:
  - investuojantiems į aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų gamybą;
  - investuojantiems į mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros infrastruktūrą;
  - kuriantiems didelės pridėtinės vertės produktus;
  - kuriantiems gerai atlyginamas, kvalifikuotas darbo vietas ir sudarantiems prielaidas bendradarbiauti su mokslo atstovais;
  - darantiems didelės apimties lėšas į plyną lauką;
  - investuojantiems mažiau išsivysčiusiuose regionuose;
  - kurie investavimo pasėkoje sukuria tam tikrą skaičių kvalifikuoto darbo vietų;
  - kurių produkcijos eksportas sudarys ne mažiau kaip 50 proc. visos planuojamos pagaminti produkcijos;
  - kurių investicijos į naują technologinę įrangą sudarys ne mažiau kaip 50 proc. bendros investicijų vertės.

Rekomendacijos investiciniam klimatui Lietuvoje gerinti:

Verslo sąlygų gerinimo srityje:

- 1) Įgyvendinti galimybę registruoti įmones elektroniniu būdu.
- 2) Įgyvendinant vieno langelio principą, palengvinti verslo įregistravimo procedūras, sumažinant procedūrų skaičių ir laiko sąnaudas.
- 3) Ūkio ministerijai parengti pavyzdinius UAB įstatus, pavyzdines steigimo akto ir steigimo sutarties formas ir jų pildymo rekomendacijas, bei nustatyti UAB steigimo dokumentų notarinio tvirtinimo išimtį, jeigu pastarieji bus sudaryti pagal minėtas patvirtintas pavyzdines formas.
- 4) Mažinti administracinę verslo steigimo našta, supaprastinant leidimų išdavimą (arba alternatyviai, mažinant leidimų ir kontroliuojančių institucijų skaičių).
- 5) Siekiant dar labiau supaprastinti verslo pradėjimo sąlygas Lietuvoje, Airijos pavyzdžiu, siūlyčiau keisti Akcinių bendrovių įstatymo 2 straipsnio 4 punktą sumažinant UAB minimalaus įstatinio kapitalo dydį nuo 10 000 iki 1 000 Lt. Taip sumažinant reikalingo minimalaus pradinio kapitalo dydį steigiant įmonę.
- 6) Mažinti apribojimus ir šalinti biurokratinės kliūtis verslo plėtrai žemės įsigijimo, paskirties keitimo, leidimų statyboms išdavimo srityje, leidžiant rengti techninį projektą lygiagrečiai su detaliojo teritorijų plano rengimu.
- 7) Mažinti darbo jėgos apmokestinimą, siekiant išsaugoti konkurencingumą kaimyninių šalių atžvilgiu, esant galimybei, mažinti socialinio draudimo įmokų tarifą, kad gerėtų darbo kaštų ir darbo našumo santykis.
- 8) Sukurti ir įdiegti aiškia darbuotojų „importo“ iš kitų šalių strategiją, mažinti biurokratinius reikalingų dokumentų tvarkymo apribojimus ir spartinti sprendimų priėmimo procesą.

Lietuvos – kaip patrauklios investuoti valstybės įvaizdžio gerinimo srityje:

- 9) Sukurti ir įdiegti visos Lietuvos bendrą informacinės duomenų bazės sistemą, kurioje investuotojas galėtų rasti reikiamos patikimos ir išsamios informacijos apie įmones, organizacijas, specialistus, galimus verslo partnerius, parduodamos (nuomojamos) žemės sklypus ir nekilnojamąjį turtą, infrastruktūrą, leidimus, mokymo institucijas ir naudingas sutartis, regione esančios darbo jėgos kvalifikaciją ir panašiai.
- 10) Nuolatos vykdyti Lietuvos ekonominės aplinkos ir verslo galimybes pristatančių leidinių parengimą, išleidimą ir tikslinį platinimą potencialiems užsienio klientams.
- 11) Nuolatos inicijuoti Lietuvos ekonominių aktualijų pristatymo straipsnius užsienio žiniasklaidoje.
- 12) Kasmet rengti Lietuvoje ir Lietuvai investavimo požiūriu svarbiose užsienio valstybėse ekonominius forumus, skirtus juridinių asmenų vadovams ir kitiems už investicijas atsakingiems asmenims.
- 13) Organizuoti Lietuvos ekonomikos pristatymus tikslinėms potencialių investuotojų grupėms užsienyje.

- 14) Kaip galima greičiau pritraukti į Tarptautinį Vilniaus oro uostą naujas skrydžių bendroves.
- 15) Sustiprinti Lietuvos ekonominės plėtros agentūrą (LEPA), ją paverčiant visą užsienio investuotojų pritraukimo veiklą koordinuojančia institucija.

Lietuvos konkurencingumo aplinkos gerinimo srityje:

- 16) Nuolatos gerinti verslo sąlygas, derinant valstybinės statistikos duomenis su įmonių apklausų rezultatais.
- 17) Išskirti svarbiausias sritis, kurioms reikia rengti aukščiausios kompetencijos specialistus ir užtikrinti kvalifikacijų teikimo, tobulinimo, socialinių garantijų sistemos lankstumą, siekiant garantuoti darbo rinkos kokybę, efektyvumą ir lankstumą.
- 18) Didinti MTEP ir aukštojo mokslo finansavimą, sukuriant kritinę modernių žinių ir kompetencijų masę mokslo ir verslo sektoriuje.
- 19) Sukurti ir išplėtoti pramoninių parkų infrastruktūrą, investuojant į kuriamo ar plėtojamo pramoninio parko inžinerinius tinklus ir susisiekimo komunikacijas, tuo sudaryti sąlygas pritraukti tiesioginių užsienio investicijų.
- 20) Kurti patrauklų Lietuvos ekonomikos įvaizdį, skatinti šalies žinomumą ir konkurencingumą pasaulyje.
- 21) Supaprastinti Europos Sąjungos teisės perkėlimą, t.y. nenustatinėti griežtesnio nei Europos Sąjungos nustatyto minimalaus teisės aktų į nacionalinės teisės aktus perkėlimo.
- 22) Užbaigti žemės gražinimo reformą, didinti darbo santykių lankstumą ir supaprastinti žemės naudojimą.

LITERATŪRA

1. A Dictionary of Business and Management. Ed. Jonathan Law. Oxford University Press, 2009. 622 p. ISBN 978-0-19-9234-89-9
2. Assessing the impact of the current financial and economic crisis on global FDI flows. United Nations Conference on Trade and Development. New York and Geneva, 2009. 23 p.
3. Chorst K. Pratingėjome 22 mlrd. Lt investicijų 2006 11 15, Verslo žinios, Nr. 221, 10 p.
4. Čičinskas J. Išorės ekonominių santykių strategija. <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/3.%20isores%20ekonominiu%20santykiu%20pletotes%20strategija.doc> [žiūrėta: 2009-09-21]
5. Dunning J.H., Narula R., The investment development path revisited //Foreign Direct investment and Governments: Catalysts for Economic Restructuring - London: Routledge, 1996. 1 – 45 p.
6. Eduardas V., Aleksandras V., Raimundas K. Ekonomikos augimo ir jos struktūros plėtotės strategija . <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/2.%20ekonomikos%20augimo%20ir%20jos%20strukturos%20pletotes%20strategija.doc>
7. Ernst & Young. Lithuania's FDI promotion strategy 2009. 174 p. http://www.lepa.lt/files/File/Media&Promotion/Library/ERNST/eyldafdiphase1and2v100209_eu.pdf [žiūrėta: 2009-11-22]
8. Ginevičius R., Rakauskienė O., Romualdas P., Tvaronavičienė M., Kalašinskaitė K., Lisauskaitė V. Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje – Vilnius: Technika, 2005. - 364 p.
9. Genytė-Pikčienė I. Prastas Lietuvos konkurencingumo pažymys, Veidas 2009.09.14 - Nr. 37
10. Investicijų skatinimo 2008 – 2013 metų programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=312822&p_query=&p_tr2= [žiūrėta: 2009-09-22]
11. Jucevičius R. Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje/ mokslinis tiriamasis darbas/ Žinių visuomenės institutas, KTU Verslo strategijos institutas, Kaunas, 2004. 62 p.
12. Jucevičius R., Jucevičius G., Kriaučionienė M. Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių kompleksinė studija - Žinių visuomenės institutas, KTU Verslo strategijos institutas, Kaunas, 2006. 266 p.
13. Jurevičius, Balčiūnas & Bartkus Advokatų profesinė bendrija. Verslo sąlygos Lietuvoje: Teisės ir mokesčių apžvalga – Vilnius, 52 p. <http://www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/VerslasLietuvoje%202009-LT.pdf> [žiūrėta: 2009-11-22]
14. Kuvykaitė R. Ryšių su užsieniu organizavimas: paskaitų konspektas, KTU marketingo katedra - Kaunas, Technologija, 1995. - 124 p.
15. Kvainauskaitė V., Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai – Kaunas: Technologija, 2003. – 108 p.

16. Langvinienė N., Vengrauskas P., Žitkienė R. Tarptautinis verslas - Kaunas: Technologija, 2004. 224 p. ISBN 9955-09-727-2.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 31–953.
18. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, // Valstybės žinios 1999, Nr. VII-1312.
19. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios 2000, Nr. VIII-1835
20. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
21. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
22. Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569, Nr. 71 – atitaisymas.
23. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas // Valstybės žinios 2002, Nr. IX-751
24. Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.pdf [žiūrėta: 2009-10-22]
25. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Per metus verslo sąlygos Lietuvoje pablogėjo. 2009-09-09 http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/ziniasklaidai/pranesimai_spaudai/per_metus_verslo_salygos_lietuvoje_pablogėjo/5427
26. Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus kalba susitikime su Lietuvos diplomatais, atsakingais už ekonomikos klausimus 2005.10.03
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Aukštųjų technologijų plėtros programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=224096 [žiūrėta: 2009-09-25]
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategija. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=256343&p_query=&p_tr2= [žiūrėta: 2009-09-10]
29. Lietuvos makroekonomikos apžvalga. SEB bankas. 2009. Rugsėjis Nr. 37. <http://www.seb.lt/pdf/lt/LMA37.pdf> [žiūrėta: 2009-10-25]
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 metų veiklos ataskaita, interneto prieiga per: http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/n0223_ataskaita.pdf [žiūrėta: 2009-10-14]
31. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=266311&p_query=Nacionalin%C4%97%20Lisabonos%20strategijos%20%C4%AFgyvendinimo%20programa [žiūrėta: 2009-10-25]
32. Navickas V., Europos sąjungos rinkų ypatumai - Kaunas: Technologija, 2003. 164 p.
33. Paul T. McGrath Tarptautinės ekonomikos pagrindai – Vilnius: Margi raštai, 1999. 123 p. ISBN 9986-09-197-7
34. Pugačiauskas V. „Globalizacija ir Lietuvos ekonominė politika“ 2000. <http://www.pugaciauskas.lt/study/m2mpa.html> [žiūrėta: 2009-10-21]

35. Rojaka J., Mokesčių lengvatomis nepritrauksi 2007 02 21, Verslo žinios, Nr. 35, 10 p.
36. Sąlygos verslo plėtrai Lietuvoje 2009. Lietuvos ekonomikos plėtros agentūra. 2009. 63 p.
http://www.lepa.lt/files/File/InformacijaVerslui/LietuvosEkonomikosPristatymas/verslo%20salygos%20lietuvoje_2009.pdf
37. Samuolis G. Tiesioginių užsienio investicijų apskaitos tobulinimas. Daktaro disertacija. Vilnius: VGTU. 2002.
38. Theodore H. Moran. Foreign Direct Investment and Development: The New Policy Agenda for Developing Countries and Economies in Transition - Institute for International Economics, 1998. 191 p. ISBN 0-88132-258-X
39. Titarenko V. ir kt., Verslo sąlygos ir jų gerinimas Lietuvoje. Taikomasis mokslinis tyrimas. Europos Technologinių Platformu ir Pramoninių Klasterių Nacionalinis Biuras. 2007. 132 p.
40. Tvaronavičienė M., Kalašinskaitė K., Verslas: teorija ir praktika. Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos ūkį: Tendencijų ir efektyvumo vertinimas. // Vilniaus Gedimino technikos universiteto mokslo žurnalas. Vilnius, 2003, IV tomas, Nr. 2. p. 5 – 25. ISSN 1648-0627
41. UNCTAD. World Investment Report 2006. FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development. United Nations, New York and Geneva, 2006.
42. UNCTAD. World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development. United Nations, New York and Geneva, 2009.
43. Valančius K.L. Investicijų teisė: užsienio investicijų teisinio reguliavimo raida Lietuvos Respublikoje (1990 - 2004). - Vilnius: Eugrimas, 2005. - 631 p. - ISBN 9955-501-82-0
44. World bank, International Finance Corporation. Doing Business 2007: How to Reform. The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, 2006, 185 p.
45. World bank, International Finance Corporation. Doing Business 2008: Comparing regulations. The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, 2007, 204 p.
46. World bank, International Finance Corporation. Doing Business 2009: Comparing regulations. The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, 2008, 211 p.
47. World bank, International Finance Corporation. Doing Business 2010: A record in business regulation reform. The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, 2009, 231 p.
48. World bank, Doing Business 2010 Lithuania. The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, 2009, 78 p.
49. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2009–2010. Geneva, Switzerland 2009. 492 p. ISBN 978-92-95044-25-8

50. World Economic Forum. The Global Competitiveness Index: Identifying the Key Elements of Sustainable Growth http://www.weforum.org/fweblive/groups/public/documents/wef_member_pdf/gcr_0607_1_1_gcindexes.pdf
51. World Investment Report 2006, Inward FDI stock as a percentage of Gross Domestic Product by host region and economy (1980-2005) http://www.unctad.org/sections/dite_dir/docs/wir2006_instock_gdp_en.xls [žiūrėta: 2009-05-14]
52. World Investment Report 2009, Transnational Corporations, Agricultural Production and Development. http://www.unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf [žiūrėta: 2009-09-14]
53. World Investment Prospects Survey 2009 – 2011. United Nations Conference on Trade and Development. New York and Geneva, 2009. 85 p.

Internetinės svetainės:

54. Jungtinių tautų prekybos ir plėtros konferencija <http://stats.unctad.org/> [žiūrėta: 2009-11-23]
55. Pasaulio banko <http://www.doingbusiness.org/> [žiūrėta: 2009-10-23]
56. Lietuvos statistikos departamento internetinis puslapis, interneto prieiga per: <http://www.std.lt> [žiūrėta: 2009-11-17]
57. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos internetinis puslapis, interneto prieiga per: <http://www.oecd.org> [žiūrėta: 2009-11-15]
58. Pasaulio Ekonomikos Forumo internetinis puslapis. World Economic Forum (2009), interneto prieiga per: <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm> [žiūrėta: 2009-10-29]
59. Ernst & Young analizės pagal UNCTAD bei Eurostat duomenis, interneto prieiga per: <http://www.ey.com/> [žiūrėta: 2009-05-06]
60. Lietuvos banko internetinė svetainė <http://www.lb.lt/home/default.asp> [žiūrėta: 2009-11-22]

Sipas G. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje – galimybės ir perspektyvos / Ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas Doc. dr. R. Urniežius – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. – 83 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama investicijų reikšmė šalies ekonomikai, tiesioginių užsienio investicijų prielaidos ir jų pritraukimo galimybės. Siekiama išskirti bendrus veiksnius, kurie lemia užsienio investicijų atėjimą į šalį, bei konkrečiai didina Lietuvos patrauklumą užsienio investuotojams. Aptariamos užsienio investicijų skatinimo sąlygos, parodoma kas yra šiuo metu priimtina investuotojui, o kas kelia abejonių ir nerimą rizikuojant mūsų šalyje, nagrinėjamas Lietuvos patrauklumas ir išskirtinumas iš kitų šalių. Išnagrinėjus teorinius ir praktinius tiesioginių užsienio investicijų aspektus, pateikiamos baigiamojo darbo išvados ir siūlymai.

Pagrindiniai žodžiai: Tarptautinės investicijos, tiesioginės užsienio investicijos, tarptautinių investicijų rūšys, konkurencingumas, konkurencingas, efektyvumas, plėtra.

Sipas G. Foreign direct investment in Lithuania – opportunity's and prospects / Master's Work in Economics. Supervisor assoc. prof. dr. R. Urniežius – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2009. – 83 p.

ANNOTATION

Importance of investments for economics of the state, presumptions of foreign direct investments and possibilities to attract them are analyzed in this final Master's work. Attempts are made to analyze general factors determining entry of foreign investments into countries, and in particular enhancing attractiveness of Lithuania for foreign investors. Conditions of promotion of foreign investments are discussed, features attractive for investors and causing doubts and concerns when undertaking risks in our country are described, attractiveness and peculiarity of Lithuania among other countries are analyzed. Considered a theoretical and practical foreign direct investments questions in all its aspects conclusions and suggestions are included.

Keywords: International investment, foreign direct investment, sorts of international investment, ability, competitive, efficiency, development.

Sipas G. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje – galimybės ir perspektyvos / Ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas Doc. dr. R. Urniežius – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. – 83 p.

SANTRAUKA

Ekonomikos magistro baigiamojo darbo tema yra aktuali, kadangi užsienio kapitalo vaidmuo šalių ekonomikos plėtrai tampa vis didesnis. Užsienio investicijos - sparčiausias technologijos perdavimo būdas. Besivystančios šalys būtų sugaišusios daug dešimtmečių, kad pasiektų tą technologijos tobulumo lygį, kurį išsivysčiusios šalys buvo pasiekusios jau amžiaus viduryje, jei ne užsienio investicijos. Šio magistro baigiamojo darbo tikslas - ištirti Lietuvos galimybes ir perspektyvas pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas, bei pateikti pasiūlymus joms pagerinti. Darbe nagrinėjami tiesioginių užsienio investicijų teoriniai aspektai, aptariama tiesioginių užsienio investicijų samprata, formos, strategijos, teisinis reglamentavimas. Analizuojamas teoriškai pagrįstas tiesioginių užsienio investicijų poveikis vietinės ekonomikos plėtrai, tiriami veiksniai turintys įtakos tiesioginėms užsienio investicijoms, bei priežastys palankiam investiciniam klimatui sukurti. Remiantis įvairiais statistikos šaltiniais: Lietuvos statistikos departamento, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos, Pasaulio Ekonomikos Forumo, Pasaulio banko, bei Lietuvos bankų ataskaitomis, įvairiais metodais analizuojama tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje ir lyginama su pasirinktomis Europos Sąjungos šalimis. Tyrimas įvertina Lietuvos galimybes ir perspektyvas pritraukiant investicijas, išskiria bendrus veiksnius, kurie lemia užsienio investicijų atėjimą į šalį, bei konkrečiai didina Lietuvos patrauklumą užsienio investuotojams. Taip pat atskleidžia kas yra šiuo metu priimtina investuotojui, o kas kelia abejonių ir nerimą rizikuojant mūsų šalyje. Apibendrinant tyrimą, galima teigti, kad investicinis klimatas Lietuvoje yra palankus ir ji yra minima tarp patraukliausių šalių investicijoms ateiti, tačiau užsienio investicijų apimtys yra gana nedidelės, jų dinamika - netolygi. Darbe pasitvirtina iškelta hipotezė jog sąlygos, bei priemonės užsienio investicijoms pritraukti Lietuvoje objektyviai blogesnės nei daugelyje kitų Europos sąjungos šalių. Pagrindinės to priežastys yra biurokratija, korupcija, prasti darbo santykiai ir jų reguliavimas, blogos verslo pradėjimo, bei statybų leidimų gavimo sąlygos, sudėtingos ir ilgos, žemės įsigijimo ir teritorijų planavimo dokumentų rengimo bei derinimo procedūros. Daugelyje šalių yra teikiamos įvairios subsidijos, kurių Lietuvoje pasigendama. Investuotojų viliojimas tik mokesčių lengvatomis nepakankamas argumentas žinant, kokia arši konkurencija yra šiuo metu Europoje. Todėl remiantis kitų šalių patirtimi Lietuva privalo finansuoti visas veiklas, susijusias su tiesioginėmis užsienio investicijomis į aukštos pridėtinės vertės gamybos ir aukštos pridėtinės vertės paslaugų verslo pradžia ir plėtrą bei inovacinę veiklą.

Sipas G. Foreign direct investment in Lithuania – opportunity's and prospects / Master's Work in Economics. Supervisor assoc. prof. dr. R. Urniežius – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2009. – 83 p.

SUMMARY

Final Economic Master's thesis is relevant, because the role of foreign capital for economic development is becoming greater. Inflow of foreign capital can provide the fastest way for developing countries to acquire industrial technology for economic development. Developing countries would be lost many decades to reach that level of excellence in technology, which developed countries had already reached in middle age, if not foreign investment. The Master's objective - is to explore the possibilities and prospects for attracting foreign direct investment in Lithuania, and to make proposals to improve them. Master's paper deals with foreign direct investment in theoretical aspects, discusses the concept of foreign direct investment, forms, strategies, legal framework. Analyzes the impact of foreign direct investment to local economic development, examines the factors affecting foreign direct investment, and the reasons for the favorable investment climate to create. Based on various statistical sources: the Lithuanian Statistics Department, Economic Cooperation and Development Organization, United Nations Conference on Trade and Development, the World Economic Forum, the World Bank and Lithuanian banks statistics, the dynamics of foreign direct investment in Lithuania was examined and compared with selected European Union countries. Conditions of promotion of foreign investments are discussed, features attractive for investors and causing doubts and concerns when undertaking risks in our country are described, attractiveness and peculiarity of Lithuania among other countries are analyzed. To sum up the investigation, the investment climate in Lithuania is favorable and it is mentioned among the most attractive countries for investments to come, but the volume of foreign investment is relatively small, their dynamics - is not constant. The work hypothesis is confirmed - the conditions and measures to attract foreign investment in Lithuania is objectively worse than in many other European Union countries. The main reasons are bureaucracy, corruption, poor labor relations and their regulation, poor business conditions for initiating and building permit conditions, complex and lengthy land acquisition procedures and documentation. Many countries provide various subsidies for investors, which is lacking in Lithuania. Tax reductions is not enough for foreign investors, knowing how fierce competition, is currently in Europe. Therefore, based on the experience of other countries, Lithuania should finance activities related to foreign direct investment in high value-added manufacturing and high value-added services.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Investicijų skirstymas

Pagal investicijų objektus investicijos būna tokios:

- **daiktinės investicijos** - tai lėšų įdėjimas įrengimais, prekių atsargomis bei žaliavomis.
- **nematerialios investicijos** dažnai literatūroje įvertinamos kaip inovacinės investicijos. Į šias investicijas patenka mokslo bei technikos pažangos investicijos, žmogaus kapitalas, socialinės investicijos, netiesioginė reklama, finansinės investicijos - tai investicijos į įvairius vertybinius popierius.

Pagal dalyvavimą investavimo procese investicijos būna:

- tiesioginės investicijos - tai paties investuotojo dalyvavimas investuojant lėšas bei pasirenkant investavimo objektą. Tiesioginį investavimą (dažniausiai) vykdo specialiai tam parengti investuotojai, turintys labai tikslią informaciją apie investicinį objektą, politinę padėtį, ekonominius šalies rodiklius bei gerai išmanantys investavimo procesą.
- netiesioginės investicijos - tai investavimas, atliekamas per įgaliotus asmenis arba tam tikslui skirtas finansines institucijas. Ne visi investuotojai turi pakankamą kvalifikaciją, kad galėtų sėkmingai pasirinkti investavimo objektus ir vėliau tinkamai valdyti investicinį portfelį. Tokiais atvejais jie įgyja vertybinius popierius, kuriuos išleidžia investiciniai bei kiti finansiniai tarpininkai, šie, taip surinkę investicines lėšas, paskirsto juos į investicinius objektus savo nuožiūra. Tokių kompanijų specialistai renkasi labiausiai perspektyvius investavimo objektus ir, kadangi investuoja dideles lėšas, dalyvauja valdant šiuos objektus. Iš šio verslo gautas pajamas paskirsto saviems investuotojams.

Pagal investavimo laikotarpį investicijos būna:

- trumpalaikės investicijos - tai kapitalo investavimas ne ilgesniam kaip vienerių metų laikui.
- ilgalaikės investicijos - tai kapitalo investavimas ilgiau nei vienerių metų laikui. Tačiau šis laikotarpis imamas tik dėl apskaitos supaprastinamo ir todėl reikalauja konkretesnės detalizacijos. Ilgalaikės investicijos detalizuojamos taip: a) iki 2 metų; b) nuo 2 iki 3 metų; c) nuo 3 iki 5 metų; d) daugiau nei 5 metai. Atitinkamai pagal šią detalizaciją yra skaičiuojamas investicijų atsipirkimas.

Pagal investicinių lėšų priklausomybę investicijos būna:

- privačios investicijos - tai lėšų įdėjimas į tam tikrus fizinius asmenis, įmones ar organizacijas kitų fizinių ir juridinių asmenų, kurių įstatiniame kapitale nėra valstybinio kapitalo.

- valstybinės investicijos - tai centrinės ir vietos valdžios organų lėšų įdėjimas į investicinius objektus, atliekamas iš biudžetinių ir nebiudžetinių fondų bei skolintų lėšų. Tai ir kitų valstybinių įmonių bei įstaigų investicijos savo ir skolintomis lėšomis.
- užsienio investicijos - tai lėšų įdėjimas, atliekamas kitų valstybių, užsienio fizinių asmenų ar įmonių ir organizacijų.
- bendrosios investicijos - tai lėšų įdėjimas, atliekamas įvairių vienos ar kitos šalies subjektų.

Pagal teritoriją investicijos būna:

- investicijos šalies viduje- tai lėšų įdėjimas į investicinius objektus, esančius tos šalies teritorijoje.
- investicijos užsienyje - tai lėšų įdėjimas į investicinius objektus, esančius už tos šalies ribų.

Žinoma, tai negalutinė ir nevienintelė galima investicijų klasifikacija. Investicijos taip pat dar gali būti *bruto* ir *neto* ir *atstatomosios*:

- bruto (bendrosios) investicijos yra bendra investicijų į ekonomiką suma per tam tikrą nustatytą laiką (dažniausiai vienerius metus).
- neto (grynosios) investicijos – tai bruto investicijos, atskaičius amortizavimo investicijas arba kapitalo suvartojimą, t.y. investicijos, skirtos naujoms papildomoms darbo priemonėms įsigyti.
- atstatomosios investicijos – investicijos, atstatančios nusidėvėjusias darbo priemones. Tai yra bruto ir neto investicijų skirtumas.

Tiesioginės užsienio investicijos į ekonomines veiklas (laikotarpio pabaigoje, mln. Lt)

Laikotarpis	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 m. I I ketv.
Iš viso	10662	13184	13699	16193	23896	28 925	35 504	31 591	33 326
Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	51	61	112	128	168	168	170	196	279
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	124	123	115	140	160	160	156	187	118
Apdirbamoji gamyba	2729	3864	4260	5503	9458	9 458	11 510	12 586	9 080
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	272	479	605	1199	2994	2 994	3 049	3 206	2 188
Statyba	69	142	159	194	283	283	475	549	649
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	2178	2283	2454	2584	2637	2 637	3 085	3 981	4 385
Viešbučiai ir restoranai	226	197	225	195	212	212	202	263	234
Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai telekomunikacijos	1 998	2 253	2 344	2 320	3 269	3 130	4 441	4 540	4 736
Finansinis tarpininkavimas	2121	2643	2156	2338	2944	2 944	4 604	5 946	5 030
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	759	936	1004	1377	1525	1 525	2 265	2 901	5 125
Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	135	203	266	214	246	240	271	347	388

Šaltinis: Lietuvos bankas

Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pagal šalis investuotojas mln. litų

	2004 m. I V ketv.	2005 m. I V ketv.	2006 m. I V ketv.	2007 m. I V ketv.	2008 m. I V ketv.
Iš viso	16 192,56	23 895,79	28 924,65	35 503,93	31 591,34
Europa	14 817,56	22 873,91	27 724,15	34 045,30	29 763,68
Airija	53,59	91,65	107,42	267,32	249,14
Albanija	-	-	-	0,04	0,04
Austrija	506,42	517,89	130,87	194,22	218,07
Baltarusija	17,75	20,74	26,05	128,09	141,69
Belgija	55,99	43,39	55,31	80,27	141,59
Bosnija ir Hercegovina	2,91	4,45	4,49	1,60	0,36
Bulgarija	0,65	0,67	0,53	1,17	1,76
Čekija	23,07	46,94	46,69	56,29	63,52
Danija	2 465,83	3 791,63	4 396,36	4 491,14	2 756,35
Didžioji Britanija	561,63	425,69	392,89	621,19	667,41
Estija	1 238,66	1 776,56	1 713,30	2 030,07	2 397,66
Farerai	-	-	0,12	0,13	0,21
Gemesis	-	-	-	-	50,69
Gibraltaras	16,31	0,06	0,03	15,39	16,48
Graikija	0,49	0,63	0,06	-0,58	0,73
Islandija	23,06	40,77	125,07	233,55	159,09
Ispanija	2,50	0,56	13,47	43,66	52,04
Italija	75,20	111,29	102,43	96,37	86,31
Kipras	280,27	205,02	702,07	824,76	972,67
Kroatija	-	-	0,05	0,08	0,06
Latvija	180,58	301,33	412,14	1 633,02	1 974,90
Lenkija	290,02	392,71	6 492,64	6 259,24	1 853,45
Lichtenšteinas	79,75	93,22	64,16	57,82	54,50
Liuksemburgas	141,55	231,92	789,94	633,73	792,33
Malta	-	139,98	143,79	174,33	298,73
Meno sala	3,28	111,49	131,82	163,85	68,98
Moldova	0,10	-	-	-	0,02
Nyderlandai	704,02	704,93	710,69	1 495,71	2 116,33
Norvegija	460,59	488,50	765,97	1 098,18	1 248,54
Portugalija	0,04	-0,99	2,06	7,13	2,73
Prancūzija	211,29	266,88	282,31	464,49	711,31
Rumunija	0,56	0,22	-0,12	-1,32	-2,32
Rusija	1 366,24	5 879,92	1 803,97	3 467,02	1 682,31
Serbija	-	-	-	0,04	0,03
Serbija ir Juodkalnija	0,94	0,01	-	-	-
Slovakija	10,38	8,61	16,76	25,87	26,45
Slovėnija	1,63	0,38	-	0,88	0,95
Suomija	1 255,58	1 526,26	1 932,81	1 810,55	1 750,89

Tęsinys kitame puslapyje

Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pagal šalis investuotojas mln. litų

Švedija	2 435,43	2 643,88	3 039,64	4 056,59	5 300,10
Šveicarija	427,16	413,53	496,31	537,05	693,85
Turkija	56,57	17,18	3,38	4,01	3,57
Ukraina	12,24	7,36	8,11	17,30	18,49
Vengrija	16,13	16,30	18,09	14,71	15,96
Vokietija	1 839,15	2 552,35	2 792,47	3 040,34	3 175,71
Afrika	7,86	8,14	3,70	3,04	4,49
Egiptas	1,91	1,91	1,91	1,92	1,92
Liberija	-	-	0,01	-	-
Malis	-	-	-	-	-
Marokas	-	-	-	-	-
Mauricijus	1,63	1,81	1,56	-	-
Mauritanija	0,00	0,00	0,00	0,49	0,56
PAR	-	-	-	0,06	0,07
Seišeliai	4,20	4,39	0,19	0,32	1,69
Tunisas	0,12	0,03	0,03	0,25	0,25
Amerika	1 293,91	839,09	932,97	1 029,75	1 220,38
Antigva ir Barbuda	-	-	-	0,69	0,74
Argentina	-	0,01	0,01	0,08	0,32
Bahamos	0,08	0,41	1,77	1,80	0,57
Belizas	6,07	-	-	2,41	2,19
Bermuda	5,22	-	-	0,83	0,28
Bolivija	-	-	-	0,03	0,03
Brazilija	-	-	0,01	0,88	0,88
Dominikos Respublika	-	-	-	0,14	0,15
Ekvadoras	-	-	-	-	-
JAV	1 034,19	654,46	701,75	677,10	836,87
Kaimanų salos	2,08	-5,74	71,77	158,83	42,57
Kanada	127,11	135,02	118,73	127,38	148,13
Kolumbija	-	-	-	-	-
Kuba	-	-	-	-	-
Meksika	0,66	1,87	3,41	1,43	10,63
Mergelės salos (Didžiosios Britanijos)	106,25	41,41	22,82	38,39	153,68
Mergelės salos (JAV)	-	0,01	0,11	0,01	0,01
Olandijos Antilai	-	-	-	-	1,96
Panama	12,25	11,64	12,59	19,46	21,11
Peru	-	-	-	0,29	0,26
Turkso ir Kaikoso salos	-	-	-	-	-
Urugvajus	-	-	-	-	-
Azija	55,36	138,82	149,50	264,44	515,80
Armėnija	0,13	0,11	0,05	0,53	1,15
Azerbaidžanas	0,31	0,30	0,30	1,30	1,41
Gruzija	6,88	6,93	5,67	6,50	9,76

Tęsinys kitame puslapyje

Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pagal šalis investuotojas mln. litų

Honkongas	3,46	2,94	1,44	0,90	0,86
Indija	0,03	1,60	2,44	3,55	0,92
Irakas	0,01	-	-	-	-
Iranas	-	0,01	0,01	-	-
Izraelis	9,02	18,93	22,89	64,29	131,53
Japonija	0,18	2,22	2,09	2,81	3,35
Jemenas	-	-	-	-	-
Jordanija	-	-	-	-	-
Jungtiniai Arabų Emyratai	1,19	0,09	-	-	0,69
Kazachija	12,61	15,10	15,58	17,71	16,01
Kinija	7,09	7,98	8,84	11,77	6,67
Kirgizija	-	-	-	0,06	-
Laosas	-	-	-	-	-
Libanas	0,01	0,69	0,45	1,34	1,49
Malajzija	2,19	2,19	2,19	0,43	0,42
Pakistanas	-	-	-	-	-
Pietų Korėja	1,41	0,84	8,64	53,61	53,69
Saudo Arabija	10,39	16,56	16,17	18,60	7,88
Singapūras	0,00	0,00	0,46	0,66	0,41
Sirija	-	0,04	0,04	0,05	0,05
Tadžikija	0,31	-	-	0,00	0,00
Tailandas	-	62,15	62,15	79,96	274,46
Taivanas	0,03	-	-	-	-
Turkmėnija	-	-	-	0,01	0,01
Uzbekija	0,11	0,14	0,09	0,04	4,72
Vietnamas	-	-	-	0,32	0,32
Okeanija ir poliarinis regionas	3,67	11,17	10,90	23,31	32,06
Amerikos Samoa	-	-	-	1,05	2,28
Australija	0,02	0,02	0,01	4,19	7,11
Maršalo salos	3,65	5,55	6,05	2,18	-
Naujoji Zelandija	-	5,60	4,84	10,04	11,98
Niue sala	-	-	-	5,85	10,69
Palau	-	-	-	-	-
Tarptautinės organizacijos, išskyrus ES institucijas	14,20	24,66	103,43	138,09	54,93
Ekonominės zonos					
Europos Sąjunga (15 valstybių narių)	10 308,71	12 907,96	14 748,73	17 302,13	18 021,04
Europos Sąjunga (25 valstybės narės)	12 349,45	15 795,79	24 294,21	28 321,30	25 625,33
Europos Sąjunga (27 valstybės narės)	12 350,66	15 796,68	24 294,62	28 321,15	25 624,77
Nepriklausomų valstybių sandrauga	1 416,68	5 930,60	1 859,82	3 638,56	1 875,57

Šaltinis: Lietuvos bankas